

T.C.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

**ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK İSTİSMARI
KONUSUNDA SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

GAMZE HANÇER

DANIŞMAN

DR.ÖĞR.ÜYESİ SİBEL OĞUZ HAÇAT

KASTAMONU 2019

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK İSTİSMARI KONUSUNDA SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ**

Gamze HANÇER

**Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Osman ÇEPNİ
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI**

KASTAMONU-2019

TEZ ONAYI

Gamze HANÇER tarafından hazırlanan “**Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği / oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İlköğretim Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Osman ÇEPNİ
Karabük Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI
Kastamonu Üniversitesi

04/01/2019

Enstitü Müdür

Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Gamze HANÇER

ÖNSÖZ

Günümüz toplumu, değerlerine oldukça önem vermiş ve çocuğu kendine bir değer olarak görmüştür. Çocuğun yaşam kalitesinin arttırılmasını ve gelecekte kendilerine etkin bir rol bulmalarını amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda çocuğa haklar verilmiş çocuğu korumayı ve kendi benliğini oluşturmasını sağlamak için çaba gösterilmiştir. Haklarını bilen, koruyan ve başkalarının haklarına sahip çıkan bireyler yetiştirmek asıl hedefdir. Bu araştırma sosyal bilgiler alanına katkı sağlayarak haklarını bilen bireyler yetiştirmek, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarı konusuna yönelik farkındalıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunun öğretiminde yapılması gerekenleri tespit etmektedir. Uzun ve yorucu bir yolculuk olan tez çalışmam boyunca bana kişiliği, bilgisi ve tecrübesiyle yol gösteren, çalışma azmi ile örnek olan ve bana her zaman destek olarak rehber olan danışmanım ve değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Değerli hocalarım Prof. Dr. B. Ünal İBRET'e, Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Nadir YURTOĞLU'na, Dr. Öğr. Üyesi Melike FAİZ'e ve Dr. Öğr. Üyesi Emine KARASU AVCI'ya teşekkürlerimi sunarım. Beni destekleyen, bana güvenen ve başarılı olacağıma inanan dostlarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Tez çalışmama beni kırmayarak gönüllü olarak katılan 2018-2019 öğretim yılı Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan benden umutlarını hiç yitirmeyen bana her koşulda güvenen daima destekçim olan Annem Gürsel HANÇER, Babam Nevzat HANÇER ve Kardeşim Gizem HANÇER... Sonsuz teşekkürler...

Gamze HANÇER
Kastamonu, Ocak, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK İSTİSMARI KONUSUNDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

Gamze HANÇER
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT

Çocuk hakları ve çocuk istismarı olgusu gelişen dünya düzeninde önemini giderek arttırmaktadır. Gelişme ve değişme beraberinde çocuk istismarı durumunda da artışa sebep olmaktadır. Sürekli artış gösteren istismar konusunda hak ile istismar eğitime ve sosyal bilgiler öğretmenlerine istismarın önlenmesi konusunda önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu çalışmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını ortaya koymaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 40 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle veriler analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip oldukları fakat çocuk istismarı ve istismar türleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı ile karşılaştıklarında bu konuyu yetkili kişilere bildireceklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları çocuk hakları ve istismarı konusunda kendilerine yeterli düzeyde etkinliklerin düzenlenmediğini ve programdaki eksiklikleri belirtmişlerdir. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile de ilişkilendirmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarı konularında yeterli bilince sahip oldukları fakat bu konu hakkında eğitimlerinin yeterli düzeyde olmadığı daha fazla eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Hakları, Çocuk İstismarı, Sosyal Bilimler Öğretmen Adayı, 2018 Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programı

2019,108 sayfa
Bilim Kodu: 6.041

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' VIEWS ON CHILDREN'S RIGHTS AND CHILD ABUSE

Gamze HANÇER
Kastamonu University
Institute for Social Science
Department of Social Studies Teaching Department

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Sibel OĞUZ HAÇAT

The phenomenon of child rights and child abuse gradually increases its importance in the developing world. Development and change also lead to an increase in child abuse. There is an important responsibility to prevent abuse and abuse in education and social studies teachers.

The purpose of this study is; The aim of the course is to reveal the awareness of social studies teacher candidates about child rights and child abuse. As a means of data collection, 40 social studies teacher candidates and a semi-structured interview form were used. The data were analyzed by descriptive analysis method. According to the findings of the study, it is concluded that social studies teacher candidates have sufficient knowledge about children's rights but they do not have enough knowledge about child abuse and abuse types. Social studies teacher candidates announced that they would report this problem to authorized persons in the face of child abuse. Prospective teachers stated that they were not sufficiently organized in terms of children's rights and abuse and that the deficiencies in the program were stated. Associations with the 2018 Social Studies curriculum were made.

As a result of the study, it has been concluded that social studies teacher candidates have sufficient awareness about children's rights and child abuse but they need more education in which their education is not sufficient.

KeyWords: Child Rights, Child Abuse, Social Studies Teacher Candidate, 2018 Social Studies Teaching Program

2019, 108 pages
Science Code: 6.041

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TAAHHÜNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xiii
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sayıtlılar.....	9
1.5. Tanımlar.....	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. Çocuk, Hak ve Çocuk Hakları Kavramı, Çocuk Haklarının Önemi ve Çocuk Haklarının Tarihsel Süreci.....	11
2.1.1. Çocuk Kavramı.....	11

2.1.2. Hak Kavramı.....	15
2.1.3. Çocuk Hakları Kavramı.....	16
2.1.4. Çocuk Haklarının Önemi.....	19
2.1.5. Çocuk Haklarının Tarihsel Süreci.....	20
2.2. İstismar Kavramı ve Boyutu.....	23
2.2.1. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması.....	26
2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi.....	32
2.3.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve İstismarı.....	32
2.3.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ile Çocuk İstismarı Eğitimi ve Okul.....	40
2.3.3. Sosyal Bilgiler Dersi Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi Programının Hazırlanması.....	48
2.3.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi.....	50
2.3.4.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Çocuk İstismarı Eğitimi.....	55
2.3.4.1.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Genel ve Özel Amaçlarda Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi	55
2.3.4.1.2. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Beceri Boyutu.....	56
2.3.4.1.3. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Değer Boyutu.....	57
2.3.4.1.4. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları	

ve Çocuk İstismarı ile İlgili Öğrenme Alanı Boyutu.....58

ix

2.3.4.6. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları

ve Çocuk İstismarı ile İlgili Kazanım Boyutu.....58

2.3.4.6.1. 2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının

Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Kazanım Boyutu.....59

2.3.4.6.2. 2005 ve 2018 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Çocuk

Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Kazanım Boyutu.....59

2.3.4.6.3. 2005 ve 2018 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Çocuk

Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Kazanım Boyutu60

2.3.4.6.4. 2005 ve 2018 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Çocuk

Hakları ve Çocuk İstismarı ile İlgili Kazanım Boyutu.....61

2.4. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında Çocuk Hakları ve

Çocuk İstismarı Eğitimi.....63

2.5. İlgili Araştırmalar.....64

2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....64

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....72

3. YÖNTEM.....74

3.1. Araştırmanın Modeli.....74

3.2. Çalışma Grubu.....74

3.3. Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi.....75

3.4. Verilerin Toplanması.....76

3.5. Verilerin Analizi.....76

4. BULGULAR ve YORUMLAR.....	77
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	105
EK 1- İZİN YAZILARI.....	105
EK 2- ÖĞRENCİ FORMU.....	107
ÖZGEÇMİŞ.....	108

KISALTMALAR DİZİNİ

APSAC: Çocuk İstismarı Konusunda Amerika Profesyonel Kuruluşu (American Profesyonel Society on the Abuse of Children)

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

BMÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇSGB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

ÇOĞEM: Çocuk ve Gençlik Merkezi

ICC: Uluslararası Çocuk Merkezi (International Child Children's Center)

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

NIS: Ulusal İnsidans Çalışması

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TİSK: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyon

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRK-İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyon

UÇM: Uluslararası Çocuk Merkezi

xii

UNESCO: (United Nations Children's Fund) Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNICEF: (United Nations Children's Fund) Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar DİZİNİ**Sayfa**

Tablo 1.1. Çocuk istismarı istatistikleri.....	32
Tablo 2.1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili beceriler.....	56
Tablo 2.2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili değerler.....	57
Tablo 2.3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili öğrenme alanı.....	58
Tablo 4.1. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk hakları tanımı ile ilgili görüşleri.....	77
Tablo4.2. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili görüşleri.....	79
Tablo 4.3. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının istismar kavramı ve istismar ile karşılaşma durumu ile ilgili görüşleri.....	81
Tablo 4.4. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal kavramları ile ilgili görüşleri.....	83
Tablo 4.5. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile karşılaşma durumuna yönelik tepkisi ve destek alma durumu ile ilgili görüşleri.....	86
Tablo 4.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda merak	

1 GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problem cümlesi, sayılılar tanımlar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

1.1 Araştırmanın Problem Durumu

Çocuk; merak eden, öğrenmeyi isteyen, araştıran ve sorgulayan sürekli gelişim halinde olan eşsiz bir varlıktır. Çocuk kavramı, anne babadan doğan bir evlat ve hukuksal anlamda statüsü olmayan birey olarak da bilinmektedir. Çocuk, ergenliğe kadar süren dönemde var olan kişidir. Çocukluk gençlik ve yetişkinliği yön veren, bireyin ileriki yaşamını etkileyecek olan bir dönemdir. Türk Medeni Kanuna göre bireyler 18 yaşını doldurduklarında reşit olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ise, erken reşitlik hariç 18 yaşını doldurmuş bireyler çocuktur denilmektedir. Çocuğun tanımlanması toplumdan topluma değişmekte ve yaş, biyolojik özellikler ve geleneksel ölçütler kullanılmaktadır. Çocuk olarak kabul edilme yaşı kültürden kültüre ve ülkelerin kanunlarına göre değişiklik göstermektedir. Çocuk olarak kabul edilebilmesi ve etkin bir birey olarak toplumda var olabilmesi için devlet tarafından desteklenen hakları mevcuttur.

Hak; devlet tarafından bireylere tanınan, kişilerin kendi çıkarlarını koruyabilmesi için verilen yetkililerdir. Herkes tarafından kabul edilen, sınırları, kullanılma şekli ve koşulları önceden belirlenmiş olan yetkililerdir. Hak bireyi diğer bireylere karşı hukuken koruyan kurallardır. Aynı zamanda hak, bireye tanınan menfaatlerdir. Yeryüzünde yaşayan tüm insanlara tanınan bu menfaatler özele indirgenmiş ve henüz savunmasız olan çocuklar için ayrı bir nitelik kazanmıştır.

Çocuk hakları, insan haklarından daha özel olup sadece çocukları kapsayan ve çocukların korunması için sadece çocuklara verilen haklardır. Çocukların kendilerini tanımlarını, etkin bir birey olarak hayatlarına yön vermelerini sağlayan ve çocuklarda farkındalık yaratan yetkinliklerdir. Çocuk hakları bireylerin fiziksel, sosyal, ahlaki bakımlardan yararlanması ve

sağlıklı bir şekilde yetişmesini amaçlayan fırsatlar bütünüdür. Çocuk hakları; çocukların durumlarını ve bireysel özelliklerini dikkate alarak sorumluluklarını barındıran haklardır. Çocuk hakları; çocukların yaşamlarını etkileyecek olan olumsuz davranışlardan korunmasını ve yüksek yararını, ekonomik ve sosyal refahının sağlanmasını amaçlayan yetkililerdir. Bu yetkiler dünya ülkelerince kabul gören çocuk hakları sözleşmesi ile güvence altına alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk hakları sözleşmesi felsefi ve hukuksal anlamda iki yaklaşımı ele almaktadır. Felsefi yaklaşım çocuk haklarını; sosyal refah hakları, çocukların korunmasında yardımcı korumacı haklar, yetişkin hakları ve ana babaya yönelik haklar olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır. Refah Hakkı; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde de geçtiği üzere çocukların beslenme, giyinme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır. Korumacı Haklar: çocukları kötü muamele, ihmal, şiddet, sömürü gibi olumsuz durumlardan koruyan haklardır. Yetişkinlere Yönelik Haklar: yetişkinlerin sahip oldukları haklara çocuklarında sahip olmaları gerektiğini gösteren haklardır. Anne babaya karşı haklar: reşit olana kadar anne babalarına karşı kişisel özerkliklerini kazandıkları haklardır.

Çocuklara yönelik “Hak Temelli” yaklaşımın 5 farklı nedeni bulunmaktadır. Bunlar:

- Haklar her çocuk için aynıdır.
- Çocuk hakları yetişkin haklarından daha değersiz değildir.
- Haklar hayır işleri değil, çocuklara verilmesi gereken zorunluluktur. Haklar çocukların yetkilerini arttırdığı zaman tam olarak var denilebilir.
- Haklar bir bütündür ve birbirini tamamlamaktadır.

Çocuk haklarına yönelik çalışmaların başlaması oldukça eskidir. Çocuk haklarına yönelik ilk yerel ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde “Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi (1924)” ilk uluslararası çalışmalardan biri olarak sayılmaktadır. Bu metin çocukların ahlaki yönlerinde gelişme, yetersiz beslenme, sağlık durumunun kötüye gitmesi, engel durumu ve aile vefat durumlarında özel yardım alma, yardımlardan öncelikli olarak yararlanma, ekonomik olarak sömürülmekten korunma ve toplumsal sorumluluklarını bilerek yetiştirilme haklarını içerir ve “Uluslararası Çocuk Refahı Birliği” tarafından hazırlanmıştır. 10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 25’inci maddesinde çocukluk, “özel bakım ve

yardım gerektiren bir dönem” olarak görülmüştür. 20 Kasım 1959’da BM Genel Kurulu, ayrımcılığa karşı korunma, isim alma ve vatandaş olma hakkı, eğitim ve sağlıktan yararlanma, çocuğun özel olarak korunması gibi hakları içeren 10 maddeden oluşan Çocuk Hakları Bildirgesini kabul etmiştir. Çocuğun istismar edilmesi, kötü muamele ve ihmal edilmekten korunması, çocuğun ticaret aracı olarak görülemeyeceği, küçük yaştaki çocukların çalıştırılmasında belli bir yaş sınırı getirileceği gibi çocuğu korumayı amaç edinen hükümler ilk kez bu bildirmede yer almıştır. Çocukların haklarına yönelik olan bu sözleşme, BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş ve 1 yıl sonra hayata geçirilmiştir.

Çocuklarla ilgili durumları ayrı olarak ele alan ve bir belgede toplayan, çocuk haklarını tanıyan ve yasal bir zorunluluk olduğunu belirten bu sözleşme, çocukluğu insan hakları temeline dayandırarak yeni bir tanımını yansıtmaktadır. ÇHS’ne birçok devlet taraf olmuş ve çocukların haklarını korumak için çalışmalar yapmışlardır. ÇHS’de çocuğun yüksek yararı gözetilmektedir. Çocuğun sağlıklı ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi sözleşmedeki hedefi oluşturmaktadır. Çocuğun günlük yaşamda, eğitimde, barınmada ve sağlık alanlarında gözetilerek, savaşlarda, çatışmalarda şiddet ve istismarda çocukları korumayı amaç olarak görmektedir. Çocuk haklarına yönelik yapılan çalışmaların asıl amacı, çocukların korunmasına özen gösteren bir ortamda kötü muamele ve istismardan uzak kendilerini güvende hissederek büyüme haklarını garantileyecek düzenlemelerin yapılmasıdır. Sözleşme aynı zamanda nitelikli ve bilinçli bireyler yetiştirilmekle kalmayıp geleceğin korunması ve insanın mutluluğunun sağlanması açısından da önem arz etmektedir. Bu sözleşme; çocuk olma yaşı, çocuğun korunması ve önlenmesi, çocuğun yararının sağlanması, şiddet, suistimal, ihmal, kötü muamele ve istismardan korunmasını amaç edinmektedir. Bu sözleşme aynı zamanda çocukların “İnsan Hakları Yasası” olarak da bilinmektedir. Aynı zamanda çocukların Magna Carta’sı olarak da anılmaktadır. Sözleşme, üç bölümden ve 54 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çocuklara verilen haklar ve devletin bu haklara karşı yükümlülükleri dile getirilmiştir. İkinci bölümde, taraf devletlerin yükümlülüklerinden bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde ise, sözleşmenin geçerliliği ve taraf devletler tarafından yürütülmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Sözleşme’nin birinci bölümü, çocukların sahip olduğu hakları ve bunları gerçekleştirebilmek için devlete düşen görevleri belirtmektedir. İkinci ve üçüncü bölümde, sözleşme de yer alan hakların çocuklara öğretilmesi yürürlüğe girmesini ve sözleşmeye uyulmasına yönelik oluşturulan kurallara yer verilmiştir.

Çocukların korunmasına yönelik olan sözleşme çocukları ihmal ve istismardan korumayı da amaç edinmektedir. Çocuk ihmal ve istismarı, çocuk haklarını çiğneyen en yaygın kötüye kullanım şeklidir. İhmal daha pasif olurken istismar daha aktiftir. Çocuk ihmali, öncelikli olarak anne ve babaları ile çocuğa bakmakla sorumlu olan diğer kişilerin çocuğun temel ihtiyaçları olan besin alma, giyinme, bir yerde barınma, eğitim görme, tedavi edilme ve sevgi görme gibi ihtiyaçları karşılamada ihmal gösterilmesi sonucu çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının aynı zamanda ahlaki ve sosyal gelişimlerinin engellenmesidir. Çocuklar ilgi ve sevgiye muhtaçtır. Çocukların gelişimlerini sağlayabilmeleri ve devam etmeleri için yetişkinlerin desteklerine ihtiyaçları vardır. Yetişkin bireyler çocukların ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında veya karşılamadıklarında ihmal durumu söz konusu olmaktadır. Anne babalar veya çocuklara bakmakla yükümlü olan kişi, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını yerine getirmek zorundadır. Çocukların gelişimlerini en iyi şekilde tamamlamaları ve nitelikli birer birey olarak hayatlarına devam edebilmeleri için iyi bir beslenmeye, barınmaya, eğitime, sağlıklı bir yaşama en önemlisi sevgi ve şefkate ihtiyaçları vardır. Çocuğa bakmakla sorumlu olan kişiler çocuğun beslenmesine önem vermiyorsa, eğitim görmesi gerekirken eğitim göremiyor, geç yazılıyor veya eğitimleri takip edilmiyorsa, hastalandıklarında sağlık kurumlarına getirilmiyorsa, çocuk yalnız kalıyor ve çocuk için gerekli olan sevgi ve ilgi gösterilmiyorsa burada ihmal durumu ortaya çıkmaktadır. Çocuk ihmali tüm toplumlarda ve tüm kültürlerde kendini göstermektedir. Çocuklarda fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutlar önemli etkiler bırakmaktadır. Bireyler farkında olarak ya da farkında olmadan çocuklarını ihmal edebilmektedir. Çoğu zaman ihmal yanında istismarı da getirmektedir. İhmal de aynı zamanda bir istismar çeşididir.

Çocuklar; sevgi görme, beslenme, dinlenme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, oyun oynama, barınma, korunma, eğitim görme, çalıştırılmama gibi haklara sahiptirler. Bu hakların çocuklara öğretilmesinde eğitimin büyük önemi vardır. ÇHS ile bu eğitimin çocuklara verilmesi önem arz etmektedir. ÇHS ile çocuklar, haklarının farkına vararak bu haklarını kullanmayı ve gerekli gördüğü yerde haklarını savunmayı öğrenebilmektedirler. ÇHS bireylerde kendine güven, adalet ve korunma bilincini geliştirir.

Çocuk masum bireylerdir ve yaşanan hayattaki durumları analitik bir bakış açısıyla göremeyip yanlışa sürüklenebilir. Çocuk, iyiyi bilir ve iyiye yönelir. Doğru ya da yanlış ayırt edemeyen koşulsuz sevmeyi bilen varlıktır. Çocuklar kendilerini koruma yollarını bilmediğinden ve iyi ile kötüyü ayırt edemediğinden dolayı kötü muameleye maruz kalmasında kaçınılmazdır.

Devletler çocukları koruma altına almak ve haklarını kullanabilmelerini sağlamak amacıyla Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamışlardır. Sözleşme, çocukların özel ilgiye ve özel olarak korunmaya ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Sözleşmede belirtilen bu hususların amacı, çocuğun içinde bulunabileceği ihmal ve istismar durumlarının önüne geçilebilmesidir. Çocuk istismarına karşı en önemli kaynak, Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. ÇHS'nin 19, 32, 34, 39 maddeleri çocuğun ihmal, istismar ve her türlü kötü muameleden korunmasına yönelik tedbirler alındığını göstermektedir. Sözleşmede çocuk ihmal ve istismarı kavramı gelişme ve korunma hakları kapsamında ele alınmıştır. Sözleşme maddeleri çocukların her türlü istismar ve ihmale, her türlü işkence ya da aşağılanmaya karşı korunmasını, insani saygınlık düzeyinde saygınlık görmelerini sağlamaya çalışıldığını göstermektedir. Sözleşmede devletler, kötüye kullanım ve sömürü dahil her türlü istismar ve ihmale karşı çocukları korumakla yükümlüdür. Ayrıca sözleşmede; devletlerin çocukları ekonomik sömürden ve eğitimlerine engel olabilecek her türlü davranıştan koruyacağı ve çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesi için gerekenleri yapacağı belirtilmektedir. Kötü muameleye ve istismara maruz kalan çocukların da tekrardan topluma kazandırılması için çalışmalar yapılacağı da belirtilmiştir. Sözleşme'nin amacı; çocukların korunması için ilkeler oluşturmak, onları her türlü ihmal, istismar ve kötü muameleden korumaktır. Buna ek olarak sözleşme, çocukların yeteneklerinin gelişmesini amaçlamaktadır. Bu sözleşme ile devletler şiddet ve istismara karşı çocukları korumayı amaç edinmişlerdir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde istismar ve ihmal ile ilgili maddelere bakıldığında;

- Madde 19; çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin yanında bulunan çocuk her türlü şiddet, suistimal, ihmal ve istismara maruz kaldığında devlet çocuğu korumak için yasal, idari ve toplumsal önlemleri alacaktır.
- Madde 32; çocuğun sağlığına, fiziksel, duygusal ve toplumsal yaşantısına aynı zamanda eğitimine zarar verecek şekilde çalıştırılmasına, ekonomik olarak sömürülmesine karşı her türlü tedbiri alacaktır.
- Madde 34; devletler çocuğa karşı her türlü cinsel sömürü ve suistimale karşı tedbirleri alacaktır.
- Madde 39; devlet ihmal, istismar, kötü muamele, sömürü ve suistimal ile karşılaşan toplumdaki soyutlanan çocuğa karşı yeniden toplumla bütünleşme için her türlü önlemleri alır.

MEB; haklarını bilen ve uygulayan, diğer bireylerin haklarına saygı duyan ve sorumluluk alabilen kişiler yetiştirmeyi amaçlamakta ve bu yönde çalışmalarını sürdürmektedir. Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan ve uygulanan genel öğretim programlarında; problem çözebilen, eleştirel düşünen, empati yapabilen ve topluma kültüre katkı sağlayan birey yetiştirmenin yanı sıra haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencinin merkeze alındığı, öğrencinin aktif olarak katılımının sağlandığı bir eğitim programı amaçlanmaktadır. Hakların herkes için eşit olduğunu bilen, haklarını ve kullanabilen, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmeyi amaçlarken, aynı zamanda İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi disiplini ile de çocuklara haklarının bilincinde olmalarını, haklarını korumalarını ve haklarına saygı duymalarını amaç edinmiştir.

Bu araştırmanın amacı; haklarının farkında olmayan, ihmal ve istismara maruz kalan çocuklar ile ilgili sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik fiziksel, cinsel, duygusal istismar ile ihmal hakkında bilgi düzeylerini tespit etmektir. Ülkemizde bu konu hakkında yapılan çalışmalar (Türk 2010, Pala 2011, Akacan 2012, Dilsiz ve Mağden 2015) oldukça sınırlıdır. Bu amaca ulaşmak için niteliksel yöntemler kullanılarak araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır. Bu duruma ek olarak konu hakkında çalışmaların azlığı, farklı alanlarda çalışılmış olması ve çalışmaların güncelliğini yitirmiş olmasından dolayı bu çalışmaya gerek duyulmuştur.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesini, “Çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?” oluşturmaktadır.

Alt Problemler

Problem cümlelerine ait alt problemler;

-Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili düşünceleri nelerdir?

-Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile ilgili farkındalıkları ne düzeydedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu çalışmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, çocukların maruz kaldıkları fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları ile çocuk istismar ve ihmali hakkındaki farkındalıklarının tespit edilmesidir. Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarı konusundaki farkındalıklarını ortaya koymak, çocuk hakları ve çocuk istismarı eğitiminin istendik düzeyde hayata geçirilmesinde yeterli olup olmadığını ortaya çıkartmak ve öğretmen adaylarının bu konudaki farkındalıklarını belirleme özelliği taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunun öğretmen adaylarındaki, çocuklardaki ve ailelerdeki eksikliklerin giderilmesine, konunun daha geniş bir şekilde ele alınmasına ve korunmasına yönelik yeni araştırmalar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Çocuk haklarının ihlal edilmesi ve çocuk istismarı günümüzde oldukça önemli bir sorundur. Bu durum zamanla azalma göstermemiş ve daha da artmıştır. Çocukların etkin bir birey olarak var olabilmelerinde, iyi bir vatandaş olmalarında, toplumda yer edinebilmelerinde, kendilerinin ve başkalarının haklarını savunabilmelerinde önemli faktörlerden biri de eğitimidir. Çocuk hakları ve istismarı öğretiminde, okulların ve okullarda verilen eğitimin büyük önemi vardır. Ülkemizdeki okullardaki eğitim çalışmaları çerçevesinde; çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde çocuk hakları kavramına ve çocuk hakları sözleşmesine ve çocukların korunma durumuna yer verildiği görülmektedir. Fakat 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı çocuk hakları olarak sözleşmedeki haklara çocuk haklarından yararlanma durumlarına yer vermiş olup detaylı bir şekilde çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunu ele almamaktadır. Öğrencilerin araştırmalar sonucunda çocuk istismarı konusuna yeterince bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Günümüzde yaşanan önemli sorunlardan biri olan çocuk istismarı konusunda program kapsamında yeterince değinilmemiş olup öğrencilerin bu konuda yeterince bilgiye sahip olmadığı bu yüzden öğrencilerin bu konuda bilgilendirilmeleri gerekliliği olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda; çocuk hakları eğitiminin anlatım yöntemiyle ele alındığı bu yüzden kalıcılık özelliğini yitirdiği belirtilerek çocukların haklar konusunda eğitilirken çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiği böylece kalıcılığın yakalanacağı belirtilmektedir. Dünyada ve ülkemizde çocuk hakları ve istismarı konusunda çalışmalar ve kaynaklar genel itibariyle hukuk ve tıp alanında

yaygın olarak görülmekte eğitim alanındaki çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Çocuk hakları ve istismarı konusundaki ilgili çalışmalar incelendiğinde bu durum açıkça görülmektedir. Bu durum çocuk hakları ve istismarı konusunun eğitim alanında özellikle sosyal bilgiler eğitiminde yeterli düzeyde incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkartmaktadır. Bu çalışma çocuk hakları ve istismarı konusunda eğitim alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayarak çocukların daha güvenli yaşam sürdürebilmesi ve nitelikli bir şekilde yaşamda var olabilmeleri için yardımcı olacaktır.

Öğretmenlerin, çocukların eğitiminde, sağlıklı gelişimlerinde ve problemlerinin çözümünde, çocuk hakları istismarı konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Bu durum çocuğun ve ailenin bilgilendirilmesi, çocuğa yönelik çocuk hakları ve istismarı konusunda bilgilendirme ve önleme faaliyetlerinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu çalışma; sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yapılmasına karşın sosyal bilgiler öğretmenleri için de büyük önem taşımaktadır. Çocuk haklarına ve istismarına yönelik olan bu çalışma öğretmenler için de bir referans niteliği taşımakta ve eksik yönlerinin farkına vararak kendini geliştirmesine fırsat vermektedir. Aynı zamanda da öğretmenlerin bilinçlenerek okullarda ele alınan çocuk hakları ve istismarı eğitimine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Öğretmen adaylarının lisans döneminde aldıkları eğitimin meslek hayatlarında da kullanabilmeleri gerekmektedir. Öğretmen kendisinde yeterli düzeyde var olmayan bilgi ve becerileri öğrencilere aktarmakta güçlük çekecektir. Çocukların, çocuk hakları istismarı konusunda bilgilendirilmesi ve günlük yaşamlarında karşılarına çıkabilecek sorunların çözümünde asıl kaynak öğretmenlerdir. Öğretmenler çocuk hakları istismarı konusu ile ilgili yeterli bilgiyi lisans döneminde almaktadır. Bu durum lisans döneminde öğretmen adaylarının çocuk hakları istismarı konusunda edindiği bilgilerin önemini göstermektedir. Bu çalışma aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarına ve lisans dönemlerinde bununla ilgili aldıkları eğitimin yeterlilik derecesinin ortaya çıkarılmasında önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, lisans döneminde aldıkları çocuk hakları istismarı eğitiminin yeterlilik düzeyi akademisyenler için önemli olmakla birlikte bu konu üzerinde çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkartmaktadır.

Bu çalışma; çocuk hakları istismarı eğitiminde, etkinliklerin kullanımındaki öneme ve çocuklar için çocuk hakları istismarı konusunun öğretimindeki öneme değinmiştir. MEB müfredatında

hazırlanacak olan çocuk hakları istismarı eğitimi konusunda yapılacak olan çalışmalara kaynak olacak niteliktedir.

1.4. Sayıtlar

-Araştırmada kullanılan veri toplama aracının doğru ve tam ölçtüğü varsayılmaktadır.

-Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendilerine yöneltilen soruları içten ve doğru bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

-Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ile çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık durumlarının tespit edilmesinin, çocuk istismarına yönelik bilinç oluşturacağı ve istismar farkındalığının yaygınlaşması için yapılacak olan çalışmalara yol göstereceği varsayılmaktadır.

1.5.Tanımlar

Çocuk: 18 yaşından küçük kişidir (Türk Medeni Kanunu).

Hak: Hukuken korunan ve sahibine bu korumadan yararlanma yetkisi tanınan menfaattir (Oğuzman ve Barlas, 2016).

Çocuk Hakları: Çocuğun doğumuyla başlar ve dünyadaki bütün çocukların eşit olarak tüm hayatları boyunca sahip oldukları evrensel, geri alınmaz, devredilemez haklardır (Şimşek, 2016).

Çocuk Hakları Eğitimi: Çocuk Hakları Eğitimi; çocuk haklarını kullanmak, çocuk haklarını korumak ve çocuğun gelişimsel gereksinimlerini karşılamak konusunda çocuk hakları için duyarlılık oluşturmayı içerecek biçimde tanımlanmaktadır (Uçuş, 2013a).

Çocuk hukuku: Çocuğun ailesiyle ilişkilerini aynı zamanda devletle olan ilişkilerini düzenleyen bir daldır. Bu nedenle çocuk hukuku kamu hukukuna ya da özel hukuk alanına tam olarak girdiği söylenemez. Her iki hukuk dalının ilkelerini bulunduran karma ve kendine özgü bir hukuk dalıdır (Akyüz, 2000a).

İstismar: Türk Dil Kurumu Sözlüğünde istismar, “birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürü/sömürme”dir. (www.tdk.gov.tr)

Fiziksel İstismar: 18 yaş altındaki çocuklara, kendisine bakmakla yükümlü olan ebeveynlerin şiddet uygulamasıdır. (Türk, 2010).

Duygusal İstismar (saklı yaralar bırakan): Çocuğun ve gencin ciddi duygusal ve davranışsal sorunlarının ya da ihtiyaçlarının tedavi edilmesini sağlamama, ihmal etme ya da reddetme durumudur (Bekçi, 2006).

Cinsel İstismar: Bir yetişkinin cinsel doyum sağlaması amacıyla, çocuğa yaklaşması ve çocuğu kullanmasıdır (Ziyalar, 1998).

İhmal: Çocuğa “gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme”dir (www.tdk.gov.tr)

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; çocuk kavramı, çocuk hukuku, hak, çocuk hakları, çocuk haklarının önemi, çocuk haklarının tarihsel süreci, istismar kavramı ve boyutları, çocuk istismarı ve ihmali, çocuk haklarının öğretimi, çocuk hakları sözleşmesinin eğitim boyutu, sosyal bilgilerde çocuk hakları, çocuk istismarı ve eğitimi, sosyal bilgiler dersi çocuk hakları ve istismarı eğitimi programının hazırlanması, sosyal bilgiler öğretim programında çocuk istismarı eğitimi üzerinde durulmuştur.

2.1. Çocuk, Hak ve Çocuk Hakları Kavramı, Çocuk Haklarının Önemi ve Çocuk Haklarının Tarihsel Süreci

2.1.1. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı, geçmişten günümüze önemini koruyan ve önemini daha çok arttıran bir kavramdır. Zamanla ve kültürden kültüre değişerek farklı anlamlar yüklenmiş sınırları herkes tarafından kabul gören bir netliğe kavuşamamıştır. Çocuklar ve çocukluk kavramları mekana, zamana ve duruma göre değişim göstermektedir (Smidt, 2006). Toplumların bakış açısına göre çocuk kavramının sınırları belirlenmiştir. Bu sınırlar çocuğun önem derecesine, çocukluğun yaş sınırına, anlamlandırılmasına göre belirlenmiştir. Günümüzde de hala bu belirsizlik devam etmektedir.

Çocuk, eşsiz bir varlıktır. Soru sorar, gözlem yapar ve anlamlandırmaya çalışır ve bütün bu etkinlikleri yetişkinlere rağmen yapar. Çocuk bir bilim adamı gibidir. Daldan dala konar, koşar, yorulur. Bilgiye açtır. Bilgiye açıktır. Öğrenmeye güdülenmiştir. Yapıcı (2004)'nın belirttiği gibi “yaşamdan yana bir güzellikten bahsedildiği yerde, çocukluğa dair bir iz mutlaka vardır”. Yapıcı'nın da bahsettiği üzere çocuk, dünya üzerinde yaşayan keşfedilmeyi bekleyen keşfedildiğinde ise eşsiz güzellikler sunan bir varlıktır. Kendini devamlı yenileyen, gelişen ve kendi varlığını kendi özellikleriyle ortaya koyan kişidir. Çocuk özgürdür, uçsuz bucaksız hayalleri olan ve bu hayallerle beslenen, hayallerini yaşama aktarıp geleceğe yön veren, saf ve temiz düşüncelere sahip olan özgürce istediğini yapabilen bir varlıktır. Aynı zamanda da özgür olduğu kadar korunmaya ihtiyacı olan özel bakım isteyen canlılardır. Çocuk, özel bakım isteyen mesleki tecrübesi bulunmayan 18 yaşına kadar olan kişidir. Postman 0-18 yaş grubundaki kişileri çocuk olarak tanımlamaktadır ve bu kişilere özel bakım ve korunma gerektirdiğini söylemektedir. Çocuklar okul öncesi ve ilkökul dönemlerinde diğer yaş grubundakilere göre daha özenli bakıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bunun sebebi ise çocuklar bu dönemde iyi ile

kötüyü, doğru ile yanlış tam olarak ayırt edememekte aynı zamanda kendilerini tam olarak ifade edememektedirler. Çocuk devamlı gelişen ve değişim gösteren bakılmak ve özen gösterilmek isteyen bir varlıktır. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğu yetişkinden ayıran özellikler vardır; çocuk güçsüzdür, bakılmak ve korunmak ister. Çocuk ergenlik çağına gelmemiş bireydir.

Çocukluğun başlangıcının ve bitişinin belli olmamasından dolayı çocuk kavramı net olarak belirlenmemektedir. Zamanla, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik göstermiş ve günümüzde de göstermektedir. Balo (2005); çocuk kavramının zamana göre ve toplumdan topluma değiştiğini, kimi toplumlarda çocuk tanımının yapılması için yasal, biyolojik ve geleneksel ölçütler ile yaş faktörünün dikkate alındığını belirtmiştir (Balo, 2005 Akt: Türkyılmaz ve Kuş, 2014). Çocukluk kavramı, toplumların değişik kesimlerinde, tarihin farklı dönemlerinde, aynı toplumun farklı kısımlarında anlamının değiştiği dolayısıyla bu kavramının diğer kavramlar gibi değerlerden etkilendiği görülmektedir. Çocukluk yaşından yetişkinlik yaşını ayıran değerler olarak bölgeye, sosyal çevreye ve kişisel görüşlere göre değişebilmektedir. Çocuk, insandan doğan belli bir ana babaya sahip olan beden ve ruh olarak henüz olgunlaşmamış 18 yaşını doldurmamış ve henüz reşit olmamış bireylerdir. Çocukluğun bitişinin belli olmaması yasalarda da belirsizliğe yol açmış ve net olarak yasalarda da belirtilmemiştir. Yaş sınırları ülkelerin ekonomik özelliklerine, sosyal çevreye, kültürel özelliklere, siyasi ve hukuksal sistemlerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşını doldurmuş herkes çocuk sayılmaktadır. Medeni hukuk ve ceza hukukunda çocukluk yaşı farklıdır. Hukukta çocuk kavramı; anne babadan türeyen kişi, evlat anlamına gelip çocuğun soy bağına belirtmek için de kullanılır. Medeni Hukukta “çocuğu” ailesine soy bağıyla bağlanan, anne ve babasının soyundan gelen, kişi olarak belirtilir. Yaş sınırı söz konusu değildir. “Velayet” başlığının 335’inci maddesinde “ergin olmayan” olarak giriş yapıldığı için 18 yaşından küçükler çocuk olarak sayılmaktadır. Türk Medeni Kanunu reşit olma yaşı olarak 18 yaşını belirtmiştir. Medeni hukuk çocuğu “küçük” olarak belirtmektedir. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 6’ncı maddesinde çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tarif edilmiştir. İslam Hukuku buluğa ermemiş insanı “çocuk” olarak tanımlamaktadır. İş Kanunlarında da yine çocuklardan bahsedilmektedir. Çocuk Koruma Kanununa göre çocuk, “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış” kişidir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 3’üncü maddesinde korunmaya muhtaç çocuk terimi; “Korunmaya

Muhtaç Çocuk” bedensel, ruhsal ve ahlaksal olarak gelişimleri veya güvenlikleri tehlikede olan anne ve babası olmayan veya belli olmayan, anne veya babası ya da ikisi tarafından terk edilen, ihmal edilen ve kötü durumlarla karşı karşıya kalan tehlikelere ve kötü durumlara karşı savunmasız kalan birey çocuk olarak görülmektedir.

Çocuk, yaşı küçük olduğundan sorumluluk sahibi olmayan insan olarak da görülmüştür. Türk Dil Kurumu çocuğu, kız yada erkek olarak ayırmayıp genel anlamda “insan yavrusu”dur diye belirtmiştir. Sözlükte ise çocuk kavramı, “anne karnında yada bebeklik dönemi ile ergenlik dönemi arasında gelişme gösteren insan yavrusu” olarak tanımlar. Halk dilinde ise yetişkin olmayanlar “çocuk” diye ifade edilmektedir. Çocuk yetişkinlerden çok daha farklı bir varlıktır. Yetişkinlerden farklı olarak düşünür ve yaşar. Biyolojik, fiziksel ve sosyal alanda farklıdır. Çocuğun gelişme yapısı, görünüşü ve yaşadığı çevre yetişkinlere göre daha samimi ve içten daha masumdur. Bu yüzden çocuklar özel ilgi ve bakıma ihtiyaç duymaktadırlar. Yapılan tanımlarda çocuğun yetişkinden farklı olduğunu ve dolayısıyla ona karşı gösterilecek davranış ve uygulamalarında yetişkinlerden farklı olması gerektiği bildirilmektedir (Bağlı, 2003).

Çocuk kavramında belirsizlikler yaşanmaktadır. Bumin (1993)’e göre çocuk; “ilerinin yetişkini”nden oluşmaktadır. Çocukların yaşayışlarını toplumların ve yaşadığı ailenin kendine özgü özellikleri etkilemektedir. Çocuk yaşadığı toplumun kültürünü almaktadır ve gelecekteki yaşamını da bu kültüre göre şekillendirmektedir.

Karahanlılar zamanında yazılan ve bilinen en eski sözlük olan Kaşgarlı Mahmut’un kaleme aldığı Divan-ı Lügat-it Türk’te de çocuk kavramına yer verilmiş ve tanımlanmıştır. Çocuk kelimesi Divan-ı Lügat-it Türk’te tek bir kelime halinde yer alıp “her şeyin en küçüğü” anlamı verilmiştir (Doğan, 2000).

Erdoğan (2011) çocuğun masumiyetini “çocuk, suyun gözdeki duruluğu gibi berrak, konulduğu kabın biçim ve rengini alacak kadar da akışkan ve şeffaftır”. İnsanlar zamanla çeşitli etmenlere göre değişirler. Bu etmenlere toplumun yapısı ve bakış açısı, çevre ve yaşam şeklini örnek verebiliriz. Bu etmenlerle insanlar yaşamını devam ettirebilmek, kendini topluma kabul ettirebilmek için çeşitli yöntemler denerler. Kendini toplumun isteklerine göre şekillendirerek topluma ayak uydurmaya çalışırlar. Çocuklar öyle değildir; doğaldırlar. Çocuklar için her şey güzeldir her şey saf ve temizdir. Çocuklar dünyayı ve insanları oldukları gibi kabul ederler

koşul aramazlar. Bu yüzden savunmasızlardır. Çocuklar çabuk alışır ve çabuk severler. Çocukların dünyaları yetişkinlerin hayalleridir.

Bireylerin hayatlarında en önemli görülen ve bireyin gelecek yaşamına etki eden dönem çocukluk dönemidir. Çocukluk döneminin verimli ve güzel geçmesi gelecek yaşamını etkilemektedir. Çocuk bu dönemde eleştirel düşünmeyi, etkin bir vatandaş olmayı, haklarını bilmeyi ve haklarını yeri geldiğinde kullanabilmeyi, toplumun ilerlemesi ve gelişmesi için çabalamayı iyi bir insan olmayı öğrenmektedir. Çocuk bu dönemde temel becerilerini kazanmakta ve artık kendini tanımaya başlamaktadır. Kendini tanıdıkça gelecek yaşamına yön vermektedir. Çocukluk döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi, ilerleyen dönemdeki meslek seçimini, kararlarını sağlıklı vermesini etkilemektedir. Bu durumda hem çocuğu ve çevresini hemde ülkeyi etkilemektedir. Çocuk bu dönemde nasıl yetişir ve büyürse gelecek yaşamında da o derece toplumun ilerlemesine ve gelişmesine katkı sağlayacaktır. Yaşam standartlarını yükselten ve daha iyi bir yaşam sunan yine insanın kendisidir. Çocukluk dönemini verimli ve sağlıklı bir biçimde geçiren kendine güvenen bireyler hem kendi hemde toplumun yaşamını değiştirmekte ve daha gelişmiş bir toplum modeli ortaya koymaktadır. Çocukluk döneminde alınan iyi bir eğitim, aile tarafından güzel yetiştirilme ve çocuğa sunulan imkanlar çocuğun bu dönemi verimli geçirmesini sağlayacaktır. Tezcan (2005)'a göre "Çocuk olgusu, sosyolojide üç temel düşünce üzerine kurulmuştur: Çocuklar yetişkinlerden farklı bir biyolojik sınıftadır. Çocukların yetişkinliğe hazırlanması, yetiştirilmesi gerekir ve bunun sorumluluğu yetişkinliğe aittir". Günümüzde çocuk toplum tarafından korunan ve sorumluluk almayıp kendine özgü kişilik yapısına sahip olan bireydir. Çocuklara yapılmış yatırım uzun süreli olmak üzere topluma yapılmış bir yatırımdır. Bu nedenle çocukluk çağında çocuktan esirgenenler, yetişkinlik çağında fazlasıyla geri ödenir (Yörükoğlu, 2007). Çocukluk kavramı, bir çocuğun yaşamındaki durum ve koşulları, çocukluk döneminde geçirdiği yılların kalitesini anlatır (Bellamy, 2005).

Köksal (2008), çocukluk dönemi için "çocukluk ile bebeklik arasında çok büyük farklılıklar bulunmamasına rağmen çocukluğun, kültürden kültüre, içinde yaşanılan sosyal ve ekonomik durumların arz ettiği farklılıklara göre değişen bir tanımı vardır" ifadesini kullanmıştır. Akyüz (2013b) çocukluğun "sosyo-kültürel bir kavram" olduğunu belirtmiştir. Genel ifadeyle doğum ile başlayan ve ergenliğe kadar olan süreç çocukluk olarak ifade edilmektedir.

Piaget çevrenin çocukları etkilediğini, çocukların çevreyi takip ettiğini ve kendi dünyalarını kendilerinin oluşturduğuna inanır. O gelişimi dört kısma ayırır: Olgunlaşma, Toplumsal Yaşantı, Kültürlerin Aktarımı ve Dengeleme. “Olgunlaşma”, kendisinden bekleneni ne derece yerine getirebildiğini anlatır. “Yaşantı” ise bireyin yaşantı oranı bilgi oranını etkilemekte yaşantı ne kadar fazla ise bilgi de o kadar artmaktadır.

2.1.2.Hak Kavramı

Hak kavramı herkes tarafından kabul edilen bireylerin kanunlar ile hukuken korunduğu ve devlet tarafından bireylere verilen yetkililerdir. Kişilerin kendilerini savunabilmesi ve kendisine verilen özgürlüktür. Haklar herkes tarafından kabul edilmektedir. Bireylerin kişisel sınırlarını engelleyen ve özgürlüklerini kısıtlayan durumlardan kendilerini koruyabilmeleri için verilen yetkililerdir. Kişilerin hakları devlet tarafından güvence altına alınmaktadır. Haklar huzurlu ve güvenli bir yaşam sürmeyi sağlarken aynı zamanda hukuk düzeninin temellerini oluşturmaktadır. Haklar bireylere güven, saygı, hoşgörü özelliklerini kazandırmaktadır. Hukuk toplumsal düzeni anlatırken hak ise hukuk düzeninin korunmasıdır. Toplum düzenleyen kurallardan en önemlisi ve en etkili olanı hukuk kurallarıdır. Kepenekçi (2008c)’nin belirttiği üzere “hukuksal anlamda, hukuk düzeni tarafından kişilere tanınmış olan yetkilere ve bu yetkilerden yararlanılmasına kişinin iradesine bırakılmış olan çıkara hak denir”. Bireyler haklarını kullanırken aynı zamanda sorumluluk bilincini de kazanmış olacaklardır. Kişiler başkalarının haklarına saygı duymayı öğrenecek böylece demokratik bir yaşam ortamı sağlanmış olacaktır. Saygının olmadığı toplumlarda ise kargaşa çıkması olağandır. Hak bilincinin oluşması ise, yetkilerin kullanılmasıyla başlar. Bir hakkın var olduğundan bahsedilmesi kullanılan yetki, edilen talep, tanınma ve saygı unsurlarının olması gerekir. Toplumsal düzenin sağlanması ve toplumun devamlılığının getirilmesi için haklara geniş yer verilmesi gerekmektedir. Gözütok (2007) “ülkelerde yaşayan insanların yaşam biçimlerinin o ülkenin demokrasi özelliklerini yansıttığı”nı belirtmiştir. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde kişilere geniş haklar verilerek bireyler korunma altına alınmıştır. Bu durum sadece bireyleri değil bireyler vasıtasıyla ülkeyi koruma altına almak demektir.

Hak, hukuk düzeni tarafından tanınmış sınırları, ele alınan konusu, kullanılma şekli ve kullanılma koşulları gösterilmiş toplumca yararlanılmış durumlardır. Haklarını bilmeyen bir kimsede hak bilincinin oluşması, kendini koruyabilmesi ve kendini hukuk kuraları ile savunabilmesi ve gerektiğinde yargı kollarına başvurabilmesi beklenmemektedir. Haklar

bireylerin kişiliğini ile değerlerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, evrensel olan herkes için geçerli sayılan gerektiğinde kişiler tarafından kullanılan kurallardır. Hakların ihlal edilmesi sadece bireyi değil tüm toplumu etkilemektedir. Bireyin haklarının ihlal edilmesi toplumda huzursuzlukların çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bireyin öncelikle “insan” olarak, hak bilincini kazanması gerekir. Hak bilinci kazanmak insan olma bilincini de beraberinde getirir.

Demokrasinin yanında yer alan ve demokratik bir yaşam sürdürebilmek, gelişmeyi sağlamak ve bireyleri korumak için gerekli olan hak kavramı iki kısımda incelenmektedir. Kamu hakları ve özel haklardır. Kamu hukuku tarafından düzenlenmiş haklara ise kamu hakları, özel hukuk tarafından düzenlenmiş haklara özel haklar denmektedir. Kamu hakları aynı zamanda insan hakları ve temel hak ve özgürlükler olarak da nitelendirilmektedir. Devlet ile kişi arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Medeni haklar olarak da nitelendirilmektedir. Özel haklar ise, kişiler arasındaki eşitliğe dayanarak kişiler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Doğrudan doğruya özel hukuk tarafından düzenlenen bu hakların kapsamı, kazanılması, kullanılması ve sona ermesi özel hukuk hükümleri ile gerçekleşir. Bu haklara örnek olarak isim hakkı, alacak hakkı, evlenme hakkı ve velayet hakkı sayılabilir (Gündem Çocuk, 2008).

2.1.3.Çocuk Hakları Kavramı

İnsan hakları kavramının daha özele inmiş ve daha özel bir şekilde incelenmiş hali çocuk haklarıdır. Nasıl ki çocuk kavramında belirsizlikler yaşanıyor kültürden kültüre, çevreden çevreye ve toplumdaki topluma çocuk kavramı değişiyorsa çocuk hakları kavramı da bu şekilde belirsizlikler yaşamaktadır. Çocuk hakları kavramında değişim göstermektedir. Teknoloji çağı olan günümüzde küreselleşen dünyadaki gelişmeler ve yenilikler önemli bir kavramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu kavram ise “çocuk hakları” kavramıdır. Her geçen gün bu kavram önemini arttırmaktadır. Çocuk hakları insan haklarının bir parçasıdır. İnsan hakları düşüncesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan çocuk hakları, doğumunda itibaren korunmaya, bakılmaya, ilgiye ve şefkate ihtiyaç duyan çocuğu korumaktadır. Çocuk haklarının ortaya çıkması, gelişmesi ve korunması insan haklarının gelişmesi korunması ve önemiyle paralel ilişkidir.

Çocuk hakları kapsamlı ve evrensel bir ifadedir. Bireylerin sahip oldukları hakları içeren insan hakları metinleri daha ayrıntılı ve ihtiyaçlara uygun olarak çocuklar içinde geçerli sayılmaktadır. Çocuklar için daha özele inilmiş ve özel olarak bu haklar düzenlenmiştir. Çocuk

hakları konusundaki girişimlerin asıl amacı; çocuğun yararını gözeterek güvenli bir şekilde büyümeleri için düzenlemeler yapılmasıdır. Çocuk haklarını doğal hukuk, çocuğun doğuştan sahip olduğu haklar olarak tanımlanırken; pozitif hukuk ise kanunlarda ve sözleşmelerde yer alan ve korunan haklar olarak yer almaktadır.

Çocuk hakları, çocuğun fiziksel, düşünsel, duygusal ve ahlaki açıdan özgürlük içinde sağlıklı olarak gelişebilmesi için korunan yarardır. Çocuğun doğumu, büyümesi ve gelişmesi, sağlıklı bir birey olması ve yetkin bir kişi olarak hayatına devam edebilmesi için çocuğun korunmaya ihtiyacı vardır. Devlet bireyi koruyabilmek ve bireyin topluma yararlı kişi olarak yetiştirilmesi için çocuğu korumayı ve hukuk kurallarıyla çocuğu koruyarak yetkin bir kişi olmasının güvencesini sağlamayı amaçlamaktadır. Çocuk haklarının anayasa ile güvence altına alınmış olması temel hak olarak belirtilmesinin de kaynağıdır.

Çocuk hakları, tüm çocukların doğuştan sahip olduğu bedensel, ruhsal, sosyal açıdan belirtilen hakları içine alan bir kavramdır. Çocuk haklarının ortaya çıkması da bu hakların on sekiz yaşından küçük çocuklara tanınmasıyla olmuştur. Çocuklar hassas ve kırılgan yapıdadır. Çocukların psikolojik, sosyal ve fiziksel açısından savunmasız olmaları çocukların her türlü istismar ve sömürü ile karşılaşmalarına sebep olabilmektedir. Çocukların olumsuz durumlardan korunması ve önlemler alınabilmesi için çocuklara özel haklar oluşturulmuştur. İnsan haklarından özel olarak ayrılarak çocuk haklarının oluşturulmasının amacı ise, çocukların görüşlerinin dikkate değer görülmemesi, haklarını nasıl koruyacaklarını bilmemeleri ve haklarını koruma konusunda sorunlarla karşılaşmaları, haklarının ihlal edildiği zaman hukuki yollara başvuramamaları çocuklara özel olarak hakların ortaya çıkmasına zemin hazırlamış böylece insan hakları kavramının özelleştirilmiş hali olan çocuk hakları kavramı ortaya çıkmıştır. Franklin (1996)' belirttiği üzere "çocuk hakları, çocukların insan olmalarından gelen tüm insan hakları alanlarıyla bütünleştirildiği bir kavramdır".

Çocuk hakları kavramında en önemli durum çocuğun yüksek yararının gözetilmesidir. Çocuk için haklar çocuk için yararlı olabilecek şekilde düzenlemiş ve uygulanmasına gidilmiştir. Çocuklar için hazırlanan haklar kişisel değil tüm dünyada yaşayan çocuklar için düşünülmüştür ve çocuklar arasında din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın tüm çocuklar eşit sayılmıştır. Devletler, yasalar ve kanunlarla çocukları güvence altına alarak koruma yoluna gitmiştir.

Çocukların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve çocukların korunması devletin temel amaç ve hedeflerinden biridir.

Çocuk hakları ile demokrasinin varlığı doğru orantılıdır. Demokratik ortamlarda haklardan bahsedilebilir ve çocuk haklarından söz edilebilmektedir. Magna Carta, tarihin ilk yazılı anayasası olarak bilinmekte ve özgürlük ile demokrasinin ilk adımı olarak kabul edilmektedir. Çocuk hakları ve çocuk hakları sözleşmesi de çocukların Magna Cartası olarak kabul edilmektedir. Çocuk hakları, çocuğun insan olmasından dolayı duyulan, özel bakıma ihtiyacı olan tüm çocuklara tanınan haklardır. Çocuk haklarının ortaya çıkmasındaki amaçlarından biri de kendi bağımsız kimliklerini ortaya koymalarını sağlamaktır. Çocuklar, düşüncelerini özgürce ifade edebilmek ve kendilerine hayatta aktif bir rol bulabilmek için haklara ihtiyaç duymaktadır. Çocuk hakları kavramı Birleşmiş Milletlerce 1989'da benimsenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından da 1994'te onaylanmış olan Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle hukuk yazımına girmiştir (Serozan, 2005).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde (20 Kasım 1989) çocuk hakları yaşamsal haklar, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılma hakkı olarak ayrılmıştır. Covell ve Howe (1999) araştırmasında ise, en fazla korunma hakkına değinilmiştir. Çocuklar gelişimlerinden dolayı bu dönemde korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden korunma hakkı çocuklar için ayrı bir önem taşımaktadır. Haklarının farkında olan, başkalarının da hak sahibi olduğunu bilerek saygı duyan çocuklar sayesinde, toplumu oluşturan fertler birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde, hukukun üstünlüğünü esas alacak, sosyal ve ekonomik kalkınma gerçekleşecektir. Dengeli ve adaletli gelir dağılımının olduğu, her türlü tehlikeden uzak, toplumsal barışın sağlandığı, güçlü ve onurlu bir yapıya ve örnek olacak bir toplum yapısı oluşacaktır (Yalçın, Bay ve Ekmekçioğlu, 2008).

2.1.4. Çocuk Haklarının Önemi

Çocuğun sosyal bir varlık olarak görülmesi ve çocuğun kendini koruma gücüne sahip olmaması çocuk haklarının önemini ileri sürmektedir (Faiz ve Kamer, 2017). Her çocuk birbirinden farklıdır, bireysel farklılıkları vardır ve her çocuk özeldir. Çocuklar gelişim düzeylerinden dolayı özel ilgi ve ihtiyaçlara sahiptir. Dünya geneline bakılacak olursa çocukların

ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri farklılık göstermektedir. Çocuklara gösterilen ilgi ve ihtiyaçlar toplumdan topluma, kültürden kültüre, sosyal düzene ve ekonomik durumlara göre farklılıklar gösterir. Çocukların haklarının korunması için Birleşmiş Milletler tarafından birçok ülkenin imzaladığı “Çocuk Hakları Sözleşmesi” hazırlanmıştır. Birleşmiş Milletler 18 yaşın altı kişileri çocuk olarak kabul etmiş ve en önemli ilke olarak çocuğun yararının gözetilmesini öngörmüştür.

Son zamanlarda yaşanan teknolojik, sosyolojik, kültürel ve ekonomik gelişmelerden sonra çocuk hakları ve çocuğun korunması konusu tüm dünyada önem arz etmiştir ve önemli sorunların başında yer almıştır. Çocuklara değer verilen, gelişiminin sağlıklı bir şekilde sağlandığı ve çocuklara kaliteli bir gelecek sunan toplumlar ilerleyen ve gelişen toplumlardır. Çocuklara değer vermeyen, çocukların gelişimine ve büyümesine önem göstermeyen çocuğun geleceğini sağlam temeller üzerine kurmayan aynı zamanda çocuklara kötü muamelede bulunan ihmal ve istismar eden toplumlar ise gerilemeye ve geri kalmışlığa mecburdurlar. Çocuklar geleceğin temelleridir ve bu temeller sağlam atılmazsa yıkım kaçınılmaz olacaktır.

Çocuk istismarı sıklığı ülkenin gelişmişlik düzeyiyle yakından ilgilidir. Dünyada olan birçok istismar olguları resmi kayıtlarda bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise ailenin ve bireyin gizlemesi aynı zamanda hem çevreden hem de aileden korkulmasıdır bazen ise cezaların yetersiz kalacağı düşünülmesidir. Araştırmalar, çocukların %65-72 oranında istismara uğradıklarını ortaya çıkartmış çocuk istismarının büyük çoğunluğunda bilinmeyerek “siyah sayı” olarak nitelendirmiştir.

Çocukların ihmal ve istismarı durumu tüm dünya gündeminin önemli sorunlarından biridir. Çocukların sağlıklı ve normal bir şekilde hayatlarını sürdürmeleri ve gelecekte etkin bir birey olarak hayatlarına devam edebilmeleri için ihmal ve istismar olgusu önemli bir tehdit konusudur. Çocuk istismarı ve ihmali, çocuklara ailesi veya onlara bakan kişiler veya yabancılar tarafından olumsuz etkileyen bedensel, duygusal, düşünsel veya gelişimine engel olan durumlarla karşı karşıya bırakılmasıdır. Dünyada pek çok ülkede yapılan çalışmalar çocukların ihmal ve istismara uğradığı göstermektedir. Çocuk istismarı, çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan etkilenmeleri düşünülerek sağlık alanında da önemli bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının engellenmesi çalışmalarında en önemli kaynak Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmenin hem maddeleri hem felsefesi

çocukların istismar ve ihmalden korunması sağlıklı bir şekilde yaşayıp gelişiminin sağlanmasını amaçlamaktadır. Sözleşme çocukların eğitim, sosyal hayat, aile, sağlık, çalışma ve ekonomik koşullarda istismardan korunmasını sağlamaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının yaşanmasının önemli sebeplerinden bir tanesi de elverişsiz koşulların olmasıdır. Bu kapsama istismara uğrayan çocuklar da girmektedir (Polat, 2001).

Çocuk hakları kavramının korunması için ortaya çıkan bir diğer faktör ise aile düzenidir. Çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal, psikolojik, ahlaksal ve sosyal anlamda sağlıklı bir şekilde yetişmesi çocuğun aile içindeki yerinin ve yaşamının düzenlenmesi hukuk kurallarına bağlıdır. Bu hukuk kurallarının kapsamını da çocuk hukuku üstlenmektedir. Çocuk hayatta ilk deneyimlerini ve tecrübelerini ilk yaşantılarını ve hayata ilk varoluşunu ailede gerçekleştirmektedir. Ailedeki iyi düzen çocuğun yaşamını sağlıklı ve etkin bir birey olmasını sağlarken aile yaşamındaki kötü düzen çocukta aşağılanmışlık duygusu, yetersizlik ve güvensizlik hissettireceğinden bireyin sağlıklı bir birey gibi yetişmesini engelleyecektir.

2.1.5.Çocuk Haklarının Tarihsel Süreci

Çocuk Hakları hareketi 20 yy. uluslararası özelliğidir; fakat kökleri daha önceye dayanır. Öğretmenler tarafından verilen fiziksel cezanın kısıtlanmasında 1669'un "Çocuk Dilekçeleri" bir çağrı niteliği taşımaktadır (Jenkins Parker, 1999). Çocuk haklarının ortaya çıkmasında ki asıl amaç barış ve huzurlu bir ortamda yaşama isteğidir. Çocukların korunmasına yönelik ilk adım, eğitim alanında atılmıştır. Daha sonra çeşitli kongreler düzenlenmiş çocukların haklarını korumak amacıyla bir örgüt kurma fikri ortaya atılmıştır. Bu fikir ilk olarak insanların tümünü ilgilendirse de daha sonra çocukların ayrı bir korumaya ihtiyacı olduğu düşünülerek çocuklara özgü bir belge hazırlanmıştır. Birçok devlet belgeyi onaylayarak çocuklara ve çocuk haklarına verdiği önemi göstermiştir. Günümüzde insan haklarının varlığı binlerce yıllık insanlık tarihinin en önemli başarılarından sayılmaktadır. Bugün bu hakların gerçekleştirilmesi ve güvence altına alınmasında rol oynayacak mekanizmalar; devletlerarası kuruluşların oluşturacağı uluslararası hukuk kuralları, sözleşmeler ve standartlar ile resmi kurumlar ve sivil savunucular olacaktır (Gündem Çocuk Derneği, 2009).

15'inci yüzyılın sonlarına doğru İspanyol filozof Vives, çocukların korunmasına yönelik ilkeler ortaya atmıştır. Bu ilkeler hukuksal bir nitelik taşımaktan ziyade, eğitimsel ilke niteliğinde

görülmektedir. 18'inci yüzyıl sonlarında İsviçreli Eğitimci Pestalozzi, anne baba eğitimi üzerinde durmuştur. Bu fikirler aynı zamanda İsviçre Medeni Kanunu'nda da yer almıştır.

İlk olarak uluslararası platformda çocukların korunmasına yönelik bir topluluğun oluşturulması düşüncesi 1894 yılında Jules de Jeune tarafından sunulmuştur. Çocukların korunması fikrine önem veren bazı Avrupa devletleri, Paris'te bir toplantıda bir araya gelmişlerdir. Çocukların korunmasına yönelik ilk olarak 1912 yılında İsviçre'de gençlik sorunları ile çocukların ve annelerin korunması için bir merkez kurulmuştur. Bu merkezin görevi; dünya devletlerinin çocukların korunmasına yönelik kanunları, tüzüklerini ve eserleri birleştirmek, bu konudaki yenilikleri bir yılda yayımlamak, korunmaya ilişkin uluslararası bir anlaşma yapılmasını sağlamaktır. Brüksel'de 1913 yılında benzer nitelikli bir amaçla kongre düzenlenmiştir. Bu kongrenin konusunu; çocuk mahkemeleri, çocuk ölümleri, gençliği gözetim ve denetim altında bulundurma örgütü, evlilik dışı doğan çocukların vesayeti oluşturmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı bir süre ara verilmiş daha sonra Belçika Hükümetinin de desteğiyle 1921'de Brüksel'de ikinci kongre toplanarak "Uluslararası Çocukları Koruma Birliği" kurulmuştur (Çetinkaya, 1998; Akyüz, 2000a).

İngiliz çocuk hakları savunucusu Englantyne Jebb Birinci Dünya Savaşı sırasında çocukların çektiği acılardan çok etkilenmiş, tüm dünyaya ithafen "Çocukları Kurtarın!" çağrısı ile bir çalışma başlatılmış ve bunun sonucunda 1920'de "Milletlerarası Çocuk Güvenliği Birliği" kurulmuştur. Bu birlik, 1923 yılında "Çocuk Hakları Bildirisi"ni ilan etmiştir. Uluslararası alanda çocukların ve çocukların haklarının korunmasına yönelik ilk resmi adım, Milletler Cemiyeti'nin, 26 Eylül 1924 de "Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi"nin kabul etmesiyle gerçekleşmiştir. Beş maddeden oluşan bu bildirgeyi imzalayan devlet büyüklerinin arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal de yer almıştır. Bu çalışmalar 1939'da İkinci Dünya Savaşı ile ilk olarak Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini yitirmesine ve daha sonra Çocuk Hakları Bildirgesi'nin yazıda kalmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 13 Avrupa ülkesi tarafından çocuklara yardım etmek amacıyla 1946'da "Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu" adı altında kurulan bugünkü UNICEF'in temelleri de atılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı, 1946'da BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne "Dünya Halklarını 1924'lerdeki Kadar Birbirlerine Bağlamak" amacıyla 1924 Cenevre Bildirgesi'nin yeniden görüşülmesini önermiştir. İki yıl sonra, 1948'de BM Genel Kurulu'nda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

kabul edilmiştir. Bildirge temel insan haklarına yer vermektedir. Hakların ihlali durumunda bireyleri sorumlu tutmaktadır. İnsan Hakları Bildirgesi çocukların haklarına ve özgürlüklerine yer vermektedir. Ancak çocukların özel olarak korunmaya ve gözetilmeye ihtiyaç duymaları sebebiyle, bildirge yeniden düzenlenerek 10 maddelik bir Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmış ve 20 Kasım 1959'da BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. 1979'da ise tüm dünyada Birleşmiş Milletler “Çocuk Yılı” olarak kutlanmıştır. Polonya'dan Prof. Adam Lopatka'nın başkanlığında ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla yıllar süren çalışmalar sonucunda hazırlanan bugünkü Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989'da New York'ta BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Sözleşme 26 Ocak 1990 tarihinde 1386 sayılı karar ile Birleşmiş Milletlere üye devletlerin imzalarına açılmıştır. Belgeyi aynı gün 61 ülke imzalamıştır. Sözleşme 2 Eylül 1990 da yürürlüğe girmiştir. Bugün Çocuk Haklarına dair Sözleşme, Amerika Birleşik Devletleri ve Somali dışında 191 ülke tarafından onaylanmıştır. Türkiye sözleşme'yi 14 Eylül 1990'da imzalamıştır. TBMM' de Bakanlar Kurulu kararıyla bir yasa çıkarılarak 23.12.1994'te yürürlüğe sokulmuştur (Müftü, 2001).

Serozan (2000) çocuk haklarının tarihçesini, “çocuğun üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir, devir ve terkedilebilir, hatta öldürülebilir bir nesne olmaktan çıkarılıp, haklara ehil, kişilik sahibi bir özneye dönüştürülmesinin serüveni” olarak özetlemektedir. Çocuk hakları sözleşmesi birçok ülke tarafından imzalanmış ve eleştirilere açık verilmemiştir. Bu belge çocukların nerede doğup yaşadıklarına, cinsiyetlerine, sosyal çevrelerine, ekonomik durumlarına, ırklarına, dillerine bakılmaksızın dünyada yaşayan tüm çocukların haklarını ele almaktadır. Bu sözleşme dünyada yaşayan tüm çocukların eğitim, sağlık, yaşama haklarını kanun ve hükümlerle güvence altına almış ve hukuki anlamda çocukların haklarını koruyan ve nitelendiren ilk belge niteliği taşımaktadır.

2.2.İstismar Kavramı ve Boyutu

Çocuk istismarı ve ihmali sorunu, geçmişten günümüze artarak devam etmektedir. Ayrıca hem ülkemizde hem de dünyada aileler ve çocuklar açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. İhmal ve istismar durumu çocuğun sosyo-ekonomik düzeyi, ırk, dil, din ve cinsiyete bakılmaksızın tüm çocukları tehdit etmektedir. Tarih boyunca da çocuklar bu tehdit ortamına maruz kalmışlardır. Çocuk ihmali ve istismarı olgusu herhangi bir din, kültür ve ekonomik

koşula bağlı olmamakla birlikte, kültürel değerlerden etkilenmekte, bazı kültürlerde çocuk yetiştirme tutumları içinde istismar ve ihmal sayılan davranışlar bazı kültürlerde doğal sayılabilmektedir (Kepenekçi, 2001b). Ama bir gerçek vardır ki her toplumda çocuğu olumsuz etkileyen, sosyal yaşamdan soyutlayan ve hayati fonksiyonlarını yitirmesine sebep olan davranışların tümünü devletler istismar olarak kabul etmektedir.

Günümüz toplum kültüründe çocukların yaşam standartlarının istenilen düzeye getirilmediği görülmektedir. Ekonomik sıkıntılar, fakirlik, eğitimsizlik, aileden gelen olumsuz davranışlar, işsizlik, ailenin çok nüfuslu olması, kötü alışkanlıklar çocuklara yönelik ihmal, istismar ve kötü muameleyle neden olmaktadır. Her toplumda çocuğa karşı kötü muamele ile karşılaşmaktadır; fakat bu durum toplumdan topluma kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Çocukların istismarı durumu kültürden, sosyal çevreden, ekonomik durumdan bağımsız olarak geçmişten günümüze devam eden bir olgudur. Bazı toplumlarda çocuk ihmal ve istismarı olağan karşılanılmaktadır. Devletler ise, çocukları korumak, nitelikli ve sağlıklı bir şekilde yetiştirebilmek için ÇHS imzalamışlardır. ÇHS’de bu durum özel ve detaylı olarak ele alınmaktadır.

Çocuğun temel gereksinimlerinden olan giyinme, barınma, beslenme gibi gereksinimlerinin karşılanmadığı durumlarda çocuğun bakımının yeterince yapılmadığı ve çocuğun ihmal edildiği görülmektedir. 18 yaş altı bireyler kendilerini koruyamaz durumda olduklarından ihmal ve istismara açık bireyler olarak görülmektedir. İhmal ve istismar kavramı farklı kavramlardır ve sık sık birbirleriyle karıştırılmaktadır. İstismar, ebeveynler veya bakıcı gibi bir yetişkin tarafından çocuklara gösterilen, sosyal kurallar ve uzman kişilerce uygunsuz ya da zarar verici olarak belirtilen, çocuğun gelişimini engelleyen olumsuz davranışlar ya da davranışlarını kısıtlayan eylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. İhmal, çocukların bedensel veya zihinsel gereksinimlerinin devamlı bir biçimde karşılanmaması durumunda, bu durumun çocuğun sağlığında veya gelişiminde ciddi problemler yaratması olarak tanımlanır. İstismar ve ihmal ayıran nokta istismar, aktif ve açık görülürken ihmal, pasif olarak görülmekte aktif olarak görülmemektedir.

Çocuğun toplumsal hayatına zarar veren fiziksel, biyolojik ve sosyal anlamda gelişimlerini engelleyen her türlü davranış istismar olarak görülmektedir. İstismar Arapça kökenli bir kelime olup, sözlük anlamı itibariyle birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme anlamına

gelmektedir. İstismar, genel itibariyle 18 yaşın altında olan çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların bedensel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyen eylemler şeklinde tanımlanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (2002) çocuk istismarının tanımını şöyle yapmıştır: “Çocuğun sağlığını büyüme ve gelişimini olumsuz etkilenmesine neden olan her türlü fiziksel veya duygusal, cinsel ihmal veya ihmale neden olacak ticari reklam amaçlı ya da diğer bütün etkileme şekilleri de dahil olmak üzere her türlü tutum ve davranışa maruz kalmasıdır”. Uluslararası Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Derneği, “çocukların istismarını yetişkin bir kişinin cinsel doyumunu için kullanılması ve bu davranışa göz yumulması” olarak ifade etmiştir. Bloom (2000) istismar kavramını “çocuğun küçük bir ölümü yaşaması” olarak belirtmektedir. İstismar, çocuğun karşısındaki kişiye olan güven ve inanç duygusunu kaybetmesine, olumlu çocukluk yaşantısını yaşayamamasına sebep olur. İstismar, çocuğun var olan fırsatları kaçırmaya, hayallerinin yıkılmasına, büyük sorunlara göğüs germede güçsüzlük yaşamasına, çevresini ve kendisini algılamasında olumsuzluklar yaşamasına, izolasyona yol açabilir (Bloom, 2000).

Polat (2001)’a göre “çocuk istismarı ve ihmali özellikle son 100 yılda artış göstermiştir”. Aral (1997) yaptığı çalışmada “çocuk ihmal ve istismarı sıklığının dünyada %1-10 ülkemizde ise %10-53 olarak belirlenmiştir” olarak ifade etmiştir. İstismar türleri birbirleriyle bağlantılı olduğundan birbirinden ayırt edilmemektedir. Çocuk istismarı, yetişkin kişilerin çocuğa karşı yaptığı ve çocukta psikolojik, sosyal, fiziksel ve zihinsel sorunlar ortaya çıkaran kötü muameledir. Çocuk istismarı tekrarlanabilirliği, çocuğa genel itibariyle en iyi tanıdığı kişilerce yapılıyor olması, çocuğun ileri ki yaşamını etkilemesi, tanım yapılması ve tedavi edilmesi en zor durumdur. Çocuklara karşı yapılan istismar ve ihmalin büyük çoğunluğu çocuğu bilen tanıyan ve çocuğun güvendiği kişiler tarafından yapılmaktadır. Çocuk, aile bireyleri başta olmak üzere akraba, komşu, arkadaş ve yabancı kişiler tarafından istismar ve ihmale maruz kalmaktadır. Benzer şekilde Faller’a göre de çocuklar ailesi, kardeşi veya akrabası tarafından “aile içinde” istismarla karşılaşacağı gibi arkadaşı, öğretmeni veya bilmediği bir kişi tarafından “aile dışından” da istismara uğramaktadır. Çoğunluğun maruz kaldığı bu istismar ve ihmal davranışı tek bir seferle son bulmayıp birkaç kez de yinelenmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin tarihine baktığımızda; çeşitli kaynaklarda yer almasına rağmen ilk defa 1700’lü yıllarda bir avukatın cezaevine giren suçluların hangi oranda çocuklara karşı

yapılan suçlar sebebiyle ceza aldıklarını merak etmesi sonucunda dikkati çekmiş ve incelemenin sonucunda elde ettiği bulgular, çocuk istismarı kavramını ortaya atmıştır. 1860'da ilk kez cinsel ve fiziksel istismar tespit edilmiş ve 1961'de Kempe tarafından "Hırpalanmış Çocuk" tanımı yapılmıştır. Zamanla bu terim adını "çocuk istismarı" kavramına bırakmıştır. 1970'lerde cinsel istismarın varlığı görülmüş ve 1980'lerden sonra da duygusal istismarın da önemli olduğu görüşü ortaya atılmıştır. İstismar tanımını ilk defa kültürel anlamda inceleyen ise, 1975 yılında Parke ve Colimer'dir. Bu açıklamaya göre çocuk istismarı ve ihmali, ana-babaların ve çocuğa bakmakla yükümlü olanların giriştiği, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel standartlara uygun olmayan, eylem ve eylemsizlikler sonucu çocuğun kaza dışı hasara uğramasıdır.

Yapılan araştırmalar, dünyada %1 ile %10 oranında görülen çocuk istismarı ve ihmalinin Türkiye'de %10 ile %53 arasında görüldüğünü göstermektedir (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Önder, 2003). Aynı zamanda Türkiye'de yapılan çalışmalarda %78 ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu görülmektedir. Bunun başlıca sebebi ise, fiziksel-cinsel istismar ile ihmal durumlarının %90'ında duygusal istismar ve ihmalinin de olmasıdır. Özel eğitime ve özel gereksinime ihtiyacı olan bireylerin de istismara uğrama olasılığı oldukça yüksektir. Anne babanın ayrı olması, ilgisiz ebeveynlere sahip olma ve aile ortamındaki huzursuzluklar çocuğun istismara uğrama olasılığını yükseltmektedir. Ailede huzur bulamayan çocuk başka insanlarda huzur arayacak böylece istismara açık duruma gelecektir. Aile içerisinde üvey kişilerle yetişen ve büyüyen çocuklar öz ebeveynlerle büyüyen çocuklara göre istismara uğrama riski daha fazladır. İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubu tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de çocukları en fazla istismar edenler sıralamasında baba %72, anne %34, üvey baba %6, birden fazla aile bireyi %19 olarak tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde çocuk sayısının olması gerekenden fazla olması, işsizlik durumu ailelerden birinin üvey olması, ailenin maddi ve manevi desteklerinin yetersiz olması ailenin şiddet kullanmasına sebep olan faktörler arasındadır. Ailesinden, arkadaşlarından veya başka kişiler tarafından istismara uğrayan bireyler ileriki yaşamlarında da istismar eden kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluğunda istismar gören ebeveynlerin kendi çocuklarını istismar etmeye daha eğilimli olduğu yapılan incelemelerde görülmektedir. Yüksek risk grubunu pasif olan, bağımlı olan, çekingen, kaygı duyan, korkulu, tehlikeli davranışları farkedemeyen ve ifade edemeyen çocuklar oluşturmaktadır.

2.2.1. Çocuk İstismarının Sınıflandırılması

Fiziksel İstismar

Toplumumuzda çocukların en yaygın maruz kaldığı istismar türü fiziksel istismardır. Çocuğun ailesi ve kendine bakmakla yükümlü kişiler tarafından fiziksel zarar görmesi, yaralanması veya yaralanma riskine yol açan davranışlardır. Fiziksel olarak gözle görülebildiği için saptanması en kolay istismar türüdür. Vurma, çimdikleme, tekmeleme, ısırma, yaralama, bedenine zarar verme olarak bilinmektedir. Fiziksel istismar, en fazla toplumlarda disiplin aracı olarak görülmektedir. Tüm sosyal çevrede görülmekle birlikte kendini herhangi bir sosyal çevreye kabul ettirememesi, kültür çatışması, düşük gelir düzeyi, kendisi için tehlike arz edecek sosyal çevre ve stresli yaşam faaliyetleri fiziksel şiddetin oluşmasına yol açabilecek etmenlerdir.

Sosyal-İktisadi Araştırmalar Merkezi'nin incelemelerine göre; toplumumuzda %42 oranında disiplin için çocuğa ceza verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocuğa yönelik dayak, bu cezalar içinde %68 oranında en yaygın olarak yer almaktadır. Öğretmenler de çocukların uygunsuz davranışlarını okul kuralları ile çözebilmek yerine fiziksel cezayı daha eğitici bulmakta ve çocuklara fiziksel ceza vermektedir. Fiziksel istismara uğramış bireylerde düşük benlik algısı oluşacak, sosyal çevresine yönelik yozlaşma yaşayacak, yakın ilişkiler kurmaktan çekinerek asosyal duruma düşecek ve gördüğü fiziksel istismarı ilişki kurduğu kişilere yansıtmaya çalışacaktır.

Aral (1997) yaptığı incelemesinde; "Türkiye'de çocukların %65-72 oranında ailesi tarafından fiziksel istismara uğramaktadır" sonucuna ulaşmıştır. Fiziksel istismar sonucunda çocukların fiziksel, sosyal, psikolojik gelişimleri zarar görmektedir. Çocuklar fiziksel istismar sonucunda, kendilerini dış dünyaya kapatmakta hem bulunduğu zaman diliminde hem de ileriki yaşamında çevresine zarar veren bireyler olmaktadır. Çocukların gördükleri şiddet davranışının büyüklüğü çocuğun ruhsal sağlığını o düzeyde etkileyerek çocuğun günlük yaşamını sekteye uğratmaktadır.

Duygusal İstismar

Duygusal istismar; birçok olay ile birlikte karşımıza çıkmaktadır. Sözlü olarak gerçekleşen olumsuz davranış, çocuğun duygusal yapısına ve kişiliğine zarar veren davranışlardır. Duygusal istismar, fiziksel istismar kadar zedeleyici ama bulguları oldukça gizli olan bir istismar türüdür.

UNICEF'e göre ise; "çocuğun devamlı olarak kötülenmesi, sosyal çevreden ayrı tutulması, çocuğun terk edilme ile tehdit edilmesi, yaşına ve fiziksel gücüne uygun olmayan davranışlarda bulunulması duygusal istismardır". Çocuk istismarı durumunu Amerikan Profesyonel Kuruluşu (American Professional Society on the Abuse of Children, APSAC) aşağılama, çocuğu azarlama, çocuğu dışlama, tehdit etme, çocuğu olumsuz davranışlara yöneltme, çocuğu sosyal çevresinden uzaklaştırma, çocuğun temel gereksinimlerini yerine getirmeme gibi durumu olarak belirtmiştir.

Çocuğun fiziksel görüntüsüne, bilişsel düzeyine ve hal hareketlerine yönelik hakarete bulunmak ve alay etmek, çocuğu aşağılayıcı lakap takmak, çocuğu duygusal yönden etkileyecek bir şekilde tehdit etmek, bağırarak, çocuğu ilgilendiren konulardan fikrini sormayıp çocukla ilgili kararlar vermek, çocuğa istenilen davranışın olması yönünde baskı yapmak, çocuğu aile bireylerinin, arkadaşlarının veya başka kişilerin karşısında küçük düşürmek, suçlamak, başkalarıyla kıyaslamak, çocuğa küfür etmek, yalnız bırakmak, çocuğa sevgi göstermemek ve ihtiyacı olduğu durumlarda yanında bulunmamak en sık söz edilen duygusal istismar yöntemidir. Bunun yanı sıra çocuktan yapabileceğinin üzerinde bir beklentiye girerek psikolojik anlamda zorlamak, çocuğu aşırı koruyarak dışarıdan gelecek tehditlere karşı çaresiz bırakmak, çocuğun yaşının üzerinde sorumluluklar bekleyerek çocuğu ruhsal bunalıma sürüklemek, kardeşler arasında ayırım yaparak birini daha çok sevmek diğerine de bunu belli etmek duygusal istismar şekillerindedir. Gündelik yaşamda en sık rastlanan, bulguların saptanması ve kanıtlanması en zor istismar türüdür. Bunun sebebi sözel olarak gerçekleşmesi ve diğer istismar türlerine göre gözle görünürlüğü daha az olmasıdır. Psikolojik olarak diğer istismar türlerine göre kişide daha fazla etki oluşturmaktadır. Günlük hayatta en fazla yaşanan istismar türüdür (Önal, 2007). Türkiye'de çocuk istismarı konusunda yapılan incelemelerde %78 gibi bir oranla duygusal istismarın ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir.

Duygusal istismar çocuğun uzun süreli olarak, kişisel görüşlerinin olumsuz olmasına, düşük benlik saygısına, hayata bakış açısının olumsuz olmasına, depresyon belirtileri göstermesine, intihar ve intihar düşünceleri geliştirmesine, sağlığında bozulmalara, duygusal çöküş yaşamasına, kişilik sorunlarına, öfke nöbetleri geçirmesine, fiziksel istismar görmesine, yeme bozukluklarına ve madde bağımlılığına yol açmasına; düşük sosyal becerilere, antisosyal davranışlara, başka kişilere bağlanamamaya, başkaları için düşük sempati ve empati kurmaya, başkalarına uyum sağlayamamaya, agresif hareketlerde bulunmasına veya şiddet ve suçluluğa,

düşük akademik başarısına, değer yargılarında bozukluğa, ruhsal etki sonucunda büyüme geriliğine sebep olmaktadır. Uzun vadede olumsuz etkilenme türlerinden biri de duygusal istismardır.

Duygusal İstismar gözle görülemediği için saptanması ve sayısal verilerle net bir şekilde gösterilmesi oldukça zordur. Bu istismar türü diğer istismar türlerini de içinde barındırmakta ve tek başına nadir rastlanmaktadır. Kız ve erkek çocukların duygusal istismara uğramasında büyük bir fark yoktur. Duygusal istismarın olduğu yerde %90 oranında diğer istismar türlerine de rastlanmaktadır. Duygusal istismara uğrayan çocuklar aynı zamanda fiziksel istismara (%63) ve ihmale (%76) uğrama durumları da yüksek olmaktadır. Duygusal istismar tipleri arasında en sık görülen korkutma'dır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda duygusal istismarın %78 oranında ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Cinsel İstismar

Cinsel istismar durumu yıllardan beri bilinen ve ciddi problemler oluşturan bir konudur. Son yıllarda istismar olaylarında ciddi artışlar gözlenmektedir. Cinsel istismar; bir çocuk, yetişkin veya kendine bakmakla sorumlu kişiler tarafından, diğer kişinin gereksinimlerinin karşılanması için yapılmış eylemlerdir. Cinsel istismar durumu ile karşılaşan çocuklar, bu durumu kendi suçları olarak düşünüp gizli tutmaktadırlar. Çocuklar böyle bir durumla karşılaştıklarında anlattıkları kişinin kendisine inanmayacağını düşünmesi, istismarcı tarafından tehditler alması hem ailesinin hem de kendisinin başının belaya gireceğini düşünmesi, istismarcının genellikle aile ile tehdit etmesi çocuğunda bu tehditlerden dolayı korkması, böyle bir durumla karşılaşan çocuk bu duruma nasıl tepki vereceğini ve bu durumu ailesine çevresine nasıl bir şekilde anlatacağını bilememesi ve istismar durumunu farkedememesinden dolayı çoğu istismar vakası gizli kalmakta veya gizli tutulmaktadır. Bu durumun büyük bir sebebi aile ve toplum baskısıdır. Cinsel istismara uğrayan çocuk, suçluluk hissetmekte ve bu yüzden bu durumu saklamaktadır. Cinsel istismar, bir yetişkinin cinsel isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için çocukları kullanması olarak da ifade edilmektedir. Cinsel istismar üç başlıkta toplanabilir: dokunma olmadan yapılan istismar, dokunarak istismar olguları ve şiddetin yer aldığı istismar.

Kız ve erkek çocuklarına yönelik cinsel istismarın gerçek boyutu olgularının çok az bir kısmı bildirildiği için buzdağının görünen kısmı kadardır. Cinsel istismar olaylarının adli mercilere

sadece %5-10 oranında başvurulduğu belirtilmiştir. Dünyada çocuk istismarının yaygınlığı ile ilgili çalışmalarda cinsel istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerin %71'i kız, %29'u erkektir. Sadece kızların istismara maruz kaldığı bilgisi gerçeği yansıtmamakta bu durumun oranları değişmekle beraber erkeklerde kızlar gibi cinsel istismara maruz kalmaktadırlar. Cinsel istismar olgusuna toplumda çok fazla rastlanmasına karşın, çoğu zaman gizli kalmakta ve en fazla %5-10 oranında ortaya çıkmaktadır. Vakaların yalnızca %15 oranında bildirildiği araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Cinsel istismar vakaları kendini yinelemektedir. Bu eylemlerin %90'ı çocuğun tanıdığı biri tarafından gerçekleşmektedir. Yapılan incelemelere göre cinsel istismarın en fazla üç ile beş yaşları arasında olduğu görülmektedir. Cinsel istismar olayı doğuştan itibaren başlamaktadır ama ortalama görülme yaşı 9'dur. Bazı yazarlara göre istismarın başlangıç yaşı 6 ve 7 yaşlarda ve 10 yaş grubunda da artış gösterdiği bildirilmiştir. Ulusal Çocuk Şiddetini Engelleme Derneği (NSPCC) tarafından hazırlanan raporda 18-24 yaş arası her 9 gençten (%11.3) birinin ve 11-17 yaş arası her 20 gençten birinin (%4.8) çocukluğunda cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çocukların bu yaşlarda kendilerini koruma sisteminin tam olarak gelişmemesi bunun bir sebebi olduğu gösterilebilir.

Cinsel istismar durumlarında hem kızlar hem erkekler kurban olabilirken, kızların erkeklerden üç kat daha fazla cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004; Keskin ve Çam, 2005; Kocaer, 2006). Çocuk yaşadığı istismar sonucunda kendini güçsüz ve güvensiz hissedecek bunu kapatmak veya aşmak için de ileriki yaşamında kendi yaşadığı istismarı başkalarına yaşatmayı seçecek ya da bu durumu kapatmak için kendine zarar verecektir. Ekonomik durum, sosyo-kültürel durum ve eğitim durumu ne olursa olsun cinsel istismar her ortamda ve her düzeyde görülebilmektedir. Çocuk istismarı herhangi bir olguya bağlı kalmamakla birlikte kültürel değerlerden, inanç ve koşullardan etkilenmektedir. Bu nedenle cinsel istismar ile ilgili bir tanım yapılamamaktadır. Cinsel İstismara uğrayan bireylerde düşük öz saygı oluşumu, içine kapanık olma durumu, düşük benlik algısı, istismar durumunu kendi suçu olarak görme, hiçbir işe yaramama duygusu, karşıdaki kişilere olan güvenin azalması, ders başarısında önemli düşüklük, okulda sorunlar ve intihar edip hayatına son verme durumları görülebilmektedir.

İhmal

ÇHS'nin 6'ncı maddesi Taraf Devletler'e "çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterme" sorumluluğunu vermiştir. Yine sözleşmenin 27'nci maddesi

çocukların bedensel gelişimleri açısından önem arz eden üç kısımdan bahsetmiştir: Beslenme, Barınma, Giyinme. Çocuğun yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan beslenme, giyinme, barınma sağlık, korunma ve gözetim ihtiyaçlarının kendisine bakmakla yükümlü olan kişiler tarafından karşılanmamasıdır. İhmal, yapılması gerekenlerin yapılmama durumudur. İhmal'in diğer bir deyişi de "Kötü Bakım"dır. İhmal yani kötü bakım, genellikle aile içerisinde ortaya çıkan bir sorundur. Aile çocuğun bakımını yeterince yerine getirmediği durumlarda çocuğun ihmali söz konusudur. Ailede başlayan bu ihmal durumu yavaş yavaş çocuğun bakımından sorumlu olan diğer kişiler tarafından da görülmeye başlanarak toplumsal bir sorun haline almaktadır. Çocuk ihmali, başta ailesi olmak üzere bakmakla sorumlu kişiler ve diğer erişkinler tarafından çocuğun besin alma, giyinme, barınma, eğitim alma, sağlıktan yararlanma ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada ihmal göstermesi sonucu çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığının engellenmesidir. İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta, ihmalin pasif gerçekleşirken, istismarın ise aktif bir şekilde gerçekleşmesidir. Topbaş (2004)'ın da belirttiği üzere "çocuğun karşılaştığı sağlık ve sosyal sorunları görmezden gelme, doğal karşılama veya sorun olarak görmeme durumu çocuğun ihmali'dir". İhmal, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi için gerek duyulan ihtiyaçların karşılanmamasıdır. Çocuğa yaşına uygun olmayan sorumlulukların yüklenmesi de ihmal olarak nitelendirilmektedir (Müderrişoğlu, Dedeoğlu, Akça ve Akbulut, 2014).

Çocukla alay etme, çocuğu küçük düşürme ve aşağılama, çocuktan başaramayacağı düzeyde istekte bulunma ve çocuğun kendine güveninin yitirilmesine sebep olma, çocuğu olduğundan fazla koruyup kollayarak çocuğun kendine güvenini azaltma ve gelecek tehlikelere karşı çocuğu savunmasız hale getirme, çocuk üzerinde aşırı bir şekilde otorite kurarak tamamen bağımlı kılmaya çalışma, çocuğa ağır cezalar verme, çocuğun yaşamını devam ettirilmesi için gerekli görülen ihtiyaçlarını karşılamama, çocuğa ihtiyaç duyduğu ilgiyi göstermeme, çocuğu terk ederek yaşamda yalnız bırakma, çocukla iletişime geçmeme ve iletişim çabasını karşılıksız bırakma gibi eylemler çocuğa yönelik ihmal olarak algılanmaktadır.

Kişilerin ihmal kavramına yönelik algıları toplumdan topluma göre veya yaşam biçimine göre değişmektedir. Genel anlamda toplumlarda çok karşılaşılan bir durum olan çocuğu evde veya arabada yalnız bırakma ve çocuğun arabanın ön koltuğa oturtulması davranışı her toplumda ihmal olarak karşılanmamaktadır. Düşük ekonomik düzey ailelerin ihmali kavramı ile doğru orantılıdır. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip aileler çocuktan faydalanabilmek için çok

çocuk sahibi olma yoluna gitmekte ve çocukları ihmal edebilmektedir. Böylece ailenin gelir birçok bireye bölünerek çocuğun yetince bakımı yapılamamaktadır. Maddi durumu yeterince iyi olmayan aileler çocuklarının temel gereksinimi olan barınma, giyinme, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarını tam anlamıyla gerçekleştiremeyerek çocuklarını ihmal etmektedirler.

Ekonomik istismar

Türkiye’de pek çok çocuk ailesinin maddi yetersizliğinden dolayı erken yaşta çalışma hayatına atılmak zorunda kalmaktadır. Türkiye’de çocukların çalıştırılma nedenleri ülkenin sosyal durumu, ekonomik düzeyi, kültürel sorunları ile doğrudan ilgilidir. Ülkenin gelir dağılımında adaletsizliklerin oluşması bazı kişilerin kendi temel ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmaması bazı kısımların ise maddi anlamda istenilen düzeyde olmaması çocukların çalışma hayatına girmesine sebep olmaktadır. Ekonomik düzeyi kötü olan aileler kendi geçimlerini sağlayamamakta çocuklar ise ailelerinin maddi yükünü hafifletmek amacıyla çalışma hayatına girmektedirler. Maddi yetersizlik sonucu iş bulma ümidiyle köyden kentlere göçün artması bunun sonucunda ekonomisini düzeltmek isteyen ailelerin çocukları da iş yaşamına sokması çocukların eğitim hayatlarından ve birçok haklarından mahrum kalmasına sebebiyet vermekte ve çocuklar istismar edilmektedirler. Çocukların çalışma hayatına girmesi ucuz işgücünü beraberinde getirmekte işverenler de ucuz işgücü isteğiyle çocukları tercih etmekte ve çocukları istismar etmektedirler. Çocuk ve gençlerin, eğitim hakkından yoksun bırakılması, ekonomik olarak istismar edilmesi ve sağlığına zarar verici koşullarda çalıştırılmaları çocuklar için bir ekonomik istismardır. Bu ekonomik istismar türleri çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyecektir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Bunun yanı sıra bazı tip işlerde çalışan çocukların diğer istismar çeşitlerine de maruz kaldıkları saptanmıştır. Örneğin, ev işlerinde çalışan çocukların sözel, cinsel ve fiziksel istismar ile karşılaşabildikleri belirlenmiştir (Yıldız, 2007).

Tablo 1.1 Çocuk istismarı istatistikleri (İnsan hakları derneği-2008)

İSTİSMAR KATEGORİSİ	1999	2005	2006	2007
TOPLAM	3 2 MİLYON	2 9 MİLYON	3 MİLYON	2 6 MİLYON
KANITLANMIŞ OLAYLAR	1 MİLYON	879 000	840 000	896 000
İhmal	%46	%63	%57	%60
Fiziksel İstismar	%18	%19	%19	%20
Cinsel İstismar	%9	%10	%10	%10

Duygusal İstismar	%4	%8	%7	%7
Diğer	%23	%17	%19	%20

Tablo 1'e göre, çocuk istismarı istatistiklerine bakıldığında istismar vakalarının gün geçtikçe arttığı görülmektedir.

2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi

2.3.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı

Toplumların ve bireylerin geleceğe yönelik idealleri, beklentileri, umutları ve hayalleri vardır. Bireyler hayallerini ve umutlarını gerçekleştirebilmek için küçük yaşlardan itibaren çabalama ve kendini kanıtlama gayesi içinde olurlar. Geleceğe yönelik atılan adımlarda bugünün önemi büyüktür. Bireyler bu aldıkları eğitimlerle geleceği şekillendirmektedirler. Hayal edilen ve daima en iyisi istenen gelecek için bugünden edinilen bilgi, tutum ve beceriler önem arz etmekte ve çocukların düzeyine uygun olarak kazanımla sağlanmalıdır. Çocuklara kazandırılmaya çalışılan bilgiler sadece bilgi düzeyinde değil sosyal ve psikomotor becerilerini de harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi her çocuğu kendi gelişim özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim bekler (Yavuzer, 1994).

Toplumlar çocuklarının geleceğini güvence altına almak ve çocuklarının kendini savunabilen, söz hakkı alabilen ve görüşlerini özgürce ifade edebilen, kendisinin ve karşısındakinin haklarını bilen ve gerektiği koşullarda haklarını kullanabilen bireyler olarak yetişmesini istemektedirler. Haklarını bilmeyen bireyler doğal olarak kendini savunamayan ve görüşlerini dile getiremeyen bireyler olarak yaşam sürmektedir. Kendi haklarını bilmeyen kişiler ise, başkalarının haklarına da saygı göstermemekte ve yaşamda aksaklıklara neden olabilmektedir. Toplumsal anlamda gelişme kişinin haklarını bilmesine, kullanmasına ve başkalarının haklarına saygı göstermesiyle mümkündür. Haklarını bilmeyen ve kullanamayan çocuklar başkalarının da haklarına saygı göstermemekte ve toplumda huzursuzlukların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Çocuklar, geleceğin temelleridir. Gelecekte gelişmiş bir toplum ve etkin bireylerin oluşması çocukların aldığı eğitime bağlıdır. Çocukların geleceğe yön vermek, haklarını savunmak ve kullanmak adına evrensel olan ve tüm çocukların hakları konusunda bilinçlendiği Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesini bilmeleri önemlidir. Çocukların haklarının farkına varma ve haklarından yararlanma yeteneğinin gelişmesi, hakları konusunda

bilgi sahibi olması ve sorumluluk alabilen bireyler olarak yetişmesi, alacakları eğitimle doğrudan ilgilidir. Bu eğitimi ise, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi ile çocukluk döneminde almaları oldukça önemlidir. Gelecek çocuklara emanettir. Geleceği şekillendiren çocuklar varlığını, kendini geliştirmesini, yaşadığı toplumu tanınmasını, görüşlerini özgürce ifade edebilmesini, eleştirel bir şekilde düşünebilmesini, problem çözme becerilerinin geliştirilmesini, toplumda kendini gösterebilmesini ve bilinçli bir birey olarak toplumda etkin bir şekilde rol alması ile toplumda sorumluluklar üstlenmesi “hak bilinci” olup olmamasına bağlıdır.

Çocukların haklarının olduğunu ve bu haklarını kullanmaları gerektiğini tüm dünyanın bilmesine rağmen hala haklarını bilmeyen kendini koruyamayan çocuklar vardır. Bunun nedeni ise, çocukların sahip olduğu hakları bilmemeleridir. Çocukların haklarını kullanabilmeleri ve kendilerini koruyabilmeleri için haklarını bilmeleri gerekmektedir. Çocuklarda hak bilincinin sağlanmasının önemli bir koşulu ise, eğitimidir. Çocukların aynı ortak değerler çerçevesinde bir araya getirilmesi, beraber yaşama bilincinin sağlanması, vatan ve millet sevgisinin verilmesi, hukuk kurallarına uygun toplumsal huzur ve barışın benimsenmesi, ülkesinde ve dünyada meydana gelen olaylara eleştirel gözle bakarak yorumlayan bireylerin yetiştirilmesi örgün eğitim kurumlarında okutulan bir ders ile mümkündür.

Çocuklar yaşamlarının birçoğunu okulda geçirmektedir. Çocuklara hak eğitiminin verilmesi etkin, sorumluluk sahibi ve kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak toplumda var olabilmesinde okullarda okutulan Sosyal Bilgiler Dersi'nin önemi büyüktür. Sosyal Bilgiler eğitimi ile çocuklar haklarını bilen ve kullanabilen bireyler olarak yaşamda etkin olacaklardır. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi ÇHS ile hukuki anlamda desteklenmiş ve koruma altına alınmıştır. Sözleşmeye göre, devletler çocukları çocuk hakları konusunda eğitmekle yükümlüdürler. Sözleşmeye hakim olan ilkeler; ayırım gözetmeme, çocuğun yüksek yararını gözetme, yaşama ve gelişme hakkı ile çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesidir. Sözleşmedeki diğer ilke ve hükümler; yaşama, gelişme, korunma ve katılım üst başlıklarıyla incelenmektedir. Çocuk hakları eğitimi, sözleşme ilkelerini öğretmeyi ve vatandaşlık değerleri ile vatandaşlık davranışlarının kazandırılmasını amaçlayan bir eğitimidir. Çocuğun haklarının, değerlerinin ve vatandaşlık bilincinin kazandırılması ve bunun çocuk tarafından yaşama geçirilmesi için

önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuk haklarına ve bu hakların eğitilmesine karşı olanların çok da haklı olduklarını söylemek zordur (Howe ve Covell, 2005).

Çocuğun haklarını öğrenmesi, ÇHS bilmesi ve sözleşmedeki konumunu öğrenebilmesi, vatandaş olarak sahip olduğu değerleri ve vatandaşlık bilincinin çocuğa aşılmasında Sosyal Bilgiler dersi ve sosyal bilgiler eğitimi ile mümkün olmaktadır. Sosyal Bilgiler eğitimi çocuğa doğrudan olarak haklarından bahsederek çocuğun hakları konusunda bilgi sahibi olmasına ve gerektiği durumlarda haklarını kullanabilmesine yardımcı olmaktadır. Okullarda insan hakları eğitiminin içeriğinin özü çocuk hakları sözleşmesidir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 4, 28, 29 ve 42'nci maddeleri çocuk hakları eğitiminin yasal temellerini oluşturmaktadır. Madde 4'te çocuklara tanınan hakların uygulanmasında bahsedilmiş ve çocuklara bu hakların benimsetilmesi gerektiğine ve devletlerin yasal, idari ve diğer başka önlemleri bu amaç doğrultusunda alması gerektiğine değinilmiştir. Sözleşmenin 28'inci maddesi devletlerin çocuğun eğitim hakkının olduğunu kabul edeceği ve fırsat eşitliği sağlayacağını belirtmiştir. Bu madde ilköğretimin herkes için zorunlu olduğu, mesleki kurumlar dahil ortaöğretim kurumlarının örgütlenmesi gerektiğini ve tüm çocuklara bu okulların açık olması gerektiği, yükseköğretimin tüm öğrencilere açık olduğu, eğitim ve meslek seçiminde çocukların bilgi alma ve rehberlik hizmetini alabileceği, okullardaki disiplinin çocukların insan olmalarının getirdiği saygınlıkla yürütülmesi gerektiği, devletlerin özellikle tüm dünyada okuma yazma bilmeyenlerin okuma yazma öğrenmesine önem vermesi gerekliliği bunun yanı sıra çağdaş eğitim yöntemlerinin kullanıldığı bir eğitim verilmesine değinilmiştir. Sözleşmenin 29'uncu maddesinde çocuk hakları eğitiminin devletler tarafından nasıl verilmesi gerektiğine değinilmiştir. Bu madde; çocuğun bilişsel, duygusal ve psikomotor yeteneklerinin geliştirilmesi gerektiğine, insan hakları ve temel özgürlükleri bilmeleri ve saygı göstermeleri gerektiğine, çocukluğun farklı kültürlerle karşı saygısının geliştirilmesine, ırk, dil, din, cinsiyet farkı yapmadan çocukların herkese sadece insan olduğu için dostluk ruhuyla davranması gerektiğine değinilmiş devletlerinde bunları gerçekleştirebilmek için çalışmalar yürütülmesi gerekliliği ele alınmıştır. Sözleşmenin 42'nci maddesinde sözleşmedeki maddelerin uygun ve etkili olan araç-gereçlerle çocuklara benimsetilmesi gerektiğine değinilmektedir. Söz konusu madde, diğer tüm insan hakları belgelerinden farklı olarak bireyleri pasif bir biçimde öğrenmekten aktif bir öğrenmeye geçmeleri yönünde bir şart getirmiştir (Howe ve Covell, 2005).

Sosyal bilgiler dersi sözleşmenin bu maddesini destekler niteliktedir. Çocuğun eleştirel düşünme becerisini geliştiren, hak ve sorumluluk bilincine varabilecekleri bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlayarak hak ve sorumluluk kavramı öğretiminde çocuğun aktif olacağı yöntem ve stratejilerle uygulanmaktadır. Böylece çocukta hak bilincinin kalıcı olmasını ve haklarını bilip kullanan bireyler yetiştirilmesini hedeflemektedir. Hakların ihlal edilmesi, çocukların kendilerini ilgilendiren sonuçlar doğurduğu gibi aynı zamanda toplumu ilgilendiren ve toplumsal yaşama yön veren sonuçlarda doğurmaktadır ve toplumların geleceğini etkilemektedir. Kişisel ve toplumsal gelişmenin sağlanması çocuğun haklarını bilmesi, uygulaması, savunması ve başkalarının haklarına saygı göstermesine bağlıdır. Bu ortamın sağlanmasında en büyük referans evrensel ve tüm devletlerin kabul edip imzaladığı Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Çocuk hakları konusunda eğitim almayan çocuklar ise, hak kavramının her şeyi yapabilme olduğunu ve hak ile sorumluluğun ayrılmaz bir bütün olduğunu anlamakta güçlük yaşamaktadırlar. Aynı zamanda bu çocuklar gelecek yaşamlarında haklarını bilmeyen, kendini koruyamayan, düşüncelerini ifade edemeyen ve başkalarının düşüncelerine saygı göstermeyen bireyler olarak yetişeceklerdir. Toplumda kendilerini var etmekte güçlük çekecekler etkin bireyler olarak varlıklarını devam ettiremeyecekler ve toplumda saygınlık gören söz sahibi olan kişiler olarak yer alamayacaklardır.

Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitiminin amacı; çocuklara insan haklarına saygılı demokratik bir toplumun kurulması ve yaşatılması için gerek duyulan temel bilgi, tutum, değer ve becerilerin kazandırılmasıdır. Öğrencileri, çocuk haklarının dayandığı temel değerleri anlamaları ve bunların hiçbir birey için ayırım olmaksızın her insanın doğuştan sahip olduğu saygı duyulmaları gerektiği konusunda içselleştirmeleri için hazırlanmaktadır (Uçuş, 2013a). Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi ile çocuklar hem kendi çevrelerinde hem de buldukları ortamda haklarını kullanma becerisi geliştirmektedir. Çocuk hakları eğitimi önemli kılan durumlardan biri ise dile, dine, kültürel özelliklere, ekonomik duruma bakmaksızın tüm dünyada geçerli olması ve tüm milletler tarafından kabul edilmiş olmasıdır. Males ve Stricevic (2001)'in belirttiği üzere “çocuk hakları eğitimi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi tanımakla başlayacak biçimde çocuk hakları konusunda gerekli, yeterli ve uygun bilgiyi edinmeyi, çocuk haklarını çocukların kendilerini güvende hissettikleri, diğer çocuklar ve yetişkinlerle etkileşim içinde oldukları, insan haklarının ve çocuk haklarının uygulandığı ve saygı gösterildiği bir ortamda öğrenilmesini ve çocuk haklarını kullanmak, çocuk haklarını korumak ve çocuğun gelişimsel gereksinimlerini karşılamak konusunda çocuk hakları için

duyarlılık oluşturmayı içerecek biçimde tanımlanabilir". Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi ise, bu tanım ile aynı amacı bulunmaktadır.

Hakları konusunda bilgi almayan ve haklarına saygı duyulmayan bir ortamda eğitim alan çocukların hak kavramını öznelletiremedikleri, başkalarının da haklarına saygı göstermediği belirtilmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde hak eğitiminin amacı; çocukların haklarını bilmeleri ve bu haklarını gerektiği zamanda kullanabilmelerini sağlamaktır. Aynı zamanda çocuklar haklarını öğrenirken bu hakların sadece kendisi için var olmadığını öğrenerek bu hakların tüm bireyler için geçerli olduğunu öğrenecekler ve çocuklar kendi haklarını korurken başkalarının haklarına zarar vermemeyi bileceklerdir. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi sadece çocuklara haklarını öğretmekle kalmayacak aynı zamanda onlara değerlerimizi de benimsetecektir.

Sözleşmenin 42. maddesi yetişkinler kadar çocuklarında haklarını bilmeleri gerektiğine değinilmiş ve çocukların haklarını öğrenirken kendilerine uygun olacak ve etkili bir şekilde kullanacakları araç-gereçlerle öğrenmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu madde hakların çocukların bilmesi ya da sadece yetişkinlerin bilmesinin doğru olmadığına, yetişkin ve çocukların birbirlerini destekler nitelikte olmaları gerektiğine değinmiştir. Çocuklar ve yetişkinlerin etkileşim halinde olması da çocuk hakları eğitiminin sadece örgün bir eğitim olarak okul sınırları içinde kalması değil hem örgün hem yaygın eğitim olarak okul dışına da çıkması gerektiği görülmektedir.

Çocuk hakları eğitimi şu esaslara dayanır (Save the Children, 2006):

- Çocukların hakları vardır.
- Çocukların haklarını bilmeye de hakları vardır.
- Çocuklara haklarını kullanabilmeleri için fırsatlar verilmelidir.
- Çocuklara haklarını savunmaları için fırsatlar verilmelidir.

Çocukların hakları eğitimi, çocukların haklarını öğrenmeleri ve bilmeleri demektir. Çocuklar öğrendikleri hakları sınıf, okul ve toplumda kullanmaları konusunda çocuklara destek olunmalıdır. Çocuk hakları eğitimi ne kadar erken yaşlarda çocuğu verilirse çocuğun haklarını öğrenmesi ve kullanabilmesi o kadar etkili olmaktadır. Erken yaşta haklarını öğrenen bireylerin

kendine güvenleri artacak ve kendini savunmayı bileceklerdir. Aktif bireyler olarak yetişerek hayatta kendilerine bir yer bulacaklardır. Bulgular üniversite düzeyinde alınan çocuk hakları eğitiminin, öğrencilerin çocuk haklarına saygı tutumlarında artışa neden olduğuna işaret etmektedir. Ancak öğrencilerin etnik ve cinsel azınlıklara karşı saygı tutumları üzerinde bir etki yapmamaktadır (Campbell ve Covell, 2001). Erken yaşta alınan haklar eğitiminde çocuk hakların evrensel olduğunu ırk, dil ve cinsiyete göre değişmediği öğrenirken ileriki yaşlarda alınan haklar eğitimi bireylerde önyargıyı yıkmamakta ve hakların evrenselliği özelliğini kaybetmektedir.

Çocukların ilköğretim döneminde kazandığı yaşantıları ve edindiği bilgiler ileriki yaşamlarında büyük bir öneme sahip olacaktır. Çocukların ilköğretim döneminde aldıkları hak eğitimi ile çocuklarda gelecek yaşamlarında toplumda kendini koruyabilmeleri ve haklarını bilen bireyler olarak yaşamlarına devam edebilmelerinde önemli olmakla beraber Sosyal Bilgiler dersi ile hak eğitiminde çocuğun hak bilincine sahip olmasını ve gelecek yaşamında etkin bir birey olarak rol almasına sebep olacaktır. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitiminin amacı; öğrencileri, çocuk olarak haklarının farkına varmalarını ve bu hakların tüm çocuklar için geçerli ve vazgeçilmez olduğunu bilmeleri, korunmaları ve saygı duyulması konusunda benimsemeleri için hazırlanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi çocuklara sadece hak kavramını değil hak kavramının yanında sorumluluk kavramını da öğretmektedir. Haklarını bilen bireyler aynı zamanda sorumluluklarını da bilmekte bu sayede bilinçli bir bireyler olarak toplumda yer edinmektedirler. Çocuklar hak değerlerini soyut bir kavram olarak bilmekte fakat çocuklara hayatın her alanında kullanacakları somut yetkiler olarak benimsetilmesi gerekmektedir. Haklar kavramı örneklerle somutlaştırılmalı yakından uzağa ilkesi kullanılarak çocuğun ailedeki, çevresindeki ve okulundaki hakları ele alınmalıdır. Bu durum çocuğun bilincinde hak kavramını da kalıcılaştıracaktır. Aile ve okul çocukta hak bilincinin geliştirmesinde önemli faktördür. Çocuk, ilk ailede daha sonra da okulda haklarını öğrenmektedir. Gelecekte çocukların haklarını bilen bireyler olarak yetişmesi ailenin ve öğretmenlerin çocukları yetiştirmede özenli ve titiz olmasına bağlıdır. İlk eğitimlerini haklara saygı duyulan bir ortamda alan çocuklar ileri yaşamlarda bu saygıyı günlük hayatlarında da göstereceklerdir.

Çocuk haklarının yasal olarak korunması için bazı temel koşulların gerçekleşmesi gerekir (Verhellen, 1999):

- Her şeyden önce bir hakkın var olduğu,
- Hakkının var olduğunun hak sahibi tarafından bilinmesi,
- Hak sahibinin haklarını kullanabilmesi,
- Gerekmesi halinde bireyin hakkını arayabilmesi,
- Toplumda başkalarının haklarını savunmak konusunda bir bilinç ve iradenin olması,

Sosyal Bilgiler dersi, çocuk hakları eğitiminde bu koşulların sağlanması için temel olma niteliği taşımaktadır. Bütün bu koşullar sağlandığı zaman tam anlamıyla çocuk hakları eğitimi verilmiş olmaktadır. Çocuk hakları eğitiminin verilmesi, kullanılan materyaller ve eğitim ortamı için oldukça önemlidir. Çocuklara hak öğretimi yapılırken aktif olacak etkinliklerle öğretim yapılması hem çocuk için ilgi çekici olacak hem de kalıcılığı sağlayacaktır. Araştırmalara göre çocuk hakları konusunda eğitim alan çocuklar almayanlara göre bireylere daha saygılı davranmaktadır. Decoene ve Decock (1996) çalışmasında, çocuk hakları öğretiminden çocukların sevdikleri ve çocuk hakları ile ilgili etkinlikleri hoş karşıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk hakları eğitimi alan çocukların hakları koruma konusunda daha bilinçli oldukları ve başkalarının haklarına saygı duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Evrensel değerlere daha çok bağlı kaldıkları ve farklı kişileri daha çabuk benimsemeleri açısından çocuk hakları eğitimi önemlidir. Çocuklar Sosyal Bilgiler dersi ile çocuk hakları eğitiminde farklılıklara saygı duyan bireyler olarak yetişmektedirler. Çocuklar için hak eğitiminde eğitimcinin rolü büyüktür. Çocuklarla çalışan yetişkinlerin onlara ne olduğunu görmeyi, ne gördüyse onu anlamayı ve görüp anladığını uygulamayı öğretmesi gerekir. Sadece görmek ve anlamak yeterli değildir. Bir sonraki gerekli olan ise, çocukların kendi öğrenme yollarını oluşturmaları ve bunu özümsemeleridir. Erken çocukluk eğitiminde kalitenin kalıcı olmasının yolu budur (Covell ve Howe, 1999).

Öztürk ve Dilek (2003)'in belirttiği gibi “öğretmenin demokratik yaşamın gerektirdiği değer ve tutumlarla donanmış olup sınıfta ve okulda bu yönde bir kültür oluşturması, sosyal bilgilerin amaçlarının gerçekleştirilmesine önemli katkılar yapacaktır”. Çocukların haklarını öğrenme yolunda önemli olan bir husus öğretimde kullanılan yöntem, teknik ve materyallerdir. Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde bilgi vermek, materyaller hazırlamak ve çocuklar için yaşanabilecek ortamlar oluşturmadan ibarettir. Çocuk Haklarının öğretimi çocuklara somut olarak verilmelidir. Çocuk Hakları ile ilgili konular, ülkedeki uygulamalar, evrensel oluş verirken somut olarak bunun verilmesi çocukta kalıcılığı sağlamaktadır.

İnsan hakları eğitiminin başarılı olabilmesi için, eğitimin erken yaşlarda başlaması, çocukların okul müfredatına doğrudan adapte edilmesi ve öğrendikleri bilgilerle kendi yaşamları arasında bağ kurabilmeleri gerekmektedir. Bu bakımdan da ilk önce BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki temel kavramların öğrenilmesi gerekmektedir (Howe ve Covell, 2005). Çocuklar bu hakları hayatilik ilkesiyle bağdaştırarak yaşamında yer bulacaktır. İleriki yaşamlarında haklarını bilen savunan ve başkalarının haklarına saygı gösteren bireyler olarak yaşamlarına devam edeceklerdir. Böylece hem iyi birer vatandaş olacaklar hem de hak ve yükümlülüklerini bileceklerdir. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitiminin amacı da budur. Çocukların haklarını bilen bireyler olarak yetiştirerek başkalarının haklarına saygı gösteren etkin bireyler olan ve haklarını kullanabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Sözleşme, çocukların haklarını öğrenmelerinde en önemli araçtır. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nden esinlenilmiştir. Sosyal Bilgiler dersindeki çocuk hakları eğitimi de Çocuk Hakları Sözleşmesine dayanmaktadır. Sözleşmeden hareketle çocuklara kazandırılan çocuk hakları eğitimin amacı; eşitlik, adalet ve barış değerlerine önem verilen demokrasi içerisinde özgürce yaşanan bir toplum oluşturmak ve içinde yaşanan toplumu daha iyi seviyelere getirmektir. Hakları konusunda bilgilendirilmeyen çocuklar haklarından mahrum kalacaklar ve haklarını savunamayan pasif bireyler olarak yaşamlarına devam edeceklerdir. Hakları konusunda bilgi sahibi olmaları, çocukların birer vatandaş olarak karşı görevlerini yerine getirebilmeleri için büyük öneme sahiptir (Howe ve Covell, 2005).

Çocuklara hak öğretimi, okul öncesi dönemden aile ile başlamalı daha sonra okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, lise ve yükseköğretim de öğretmenler tarafından devam ettirilmelidir. Hakların eğitiminde okul, sınıf, ve öğretmenin etkisi oldukça büyüktür (Kepenekçi, 1999a). İlköğretimde hak öğretimi görevini büyük çoğunlukla Sosyal Bilgiler dersi üstlenmiştir. Çocuk hakları eğitiminde, çocukların kendi eğitimlerinin ve diğer çocukların eğitimlerinin bir parçası olmaları çok önemlidir. Bu nedenle birbirlerinden öğrenmelerini sağlayacak yöntemler ve akran eğitimlerinden yararlanılmalıdır (Cohen, Erickson, Flekkoy, Hart, 1999 ve Ülküer, 1999). Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi ile hakların öğretiminde bunu temel alarak çocuklarda hak bilinci kazandırılmaya çalışılmaktadır.

2.3.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları İle Çocuk İstismarı Eğitimi ve Okul

Okul, aileden sonra bireyler için bir yuvadır. İlk eğitimini ailede alan çocuk daha sonra aileden edindiği bilgilerle okula başlar, günün önemli bir kısmını arkadaşlarıyla öğretmenleriyle ve okul ortamında etkili bir şekilde geçirir. Çocuğun sosyalleştiği, kendisini bulduğu ve varlığını hissettiği bir yerdir. Bireyin bilgilerle donatıldığı, zararlı durumlardan uzaklaşmasını sağlayan ve zararlı durumlara karşı uyarıcı, yakın çevreden uzaklaştırarak yeni insanlar tanıyıp arkadaşlık kurmasını sağlayan ve çevresini genişleten bir kurumdur. Okul, çocukların toplumsal yaşama adapte olmasını sağlayan ve yeni değerlerle çocuğa yol göstermektedir. Çocuklar için hayata atılımın bir başlangıcıdır. Okulun işlevini eksik ve yanlış bir biçimde yerine getirmesi birçok sorunun temelini oluşturur.

Sosyal Bilgiler dersindeki çocuk hakları eğitiminde amaç; istenilen ve amaçlanan davranışlara sahip olan bireyler yetiştirmektir. İnsan haklarına dayalı bir toplumun oluşmasında çocukların haklara yönelik bilgi, tutum ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Gözütok (2007) “okulda edinilen öğrenme yaşantıları, çocuk ya da gencin akademik bilgi ve beceriler kazanmasına, duygusal ve sosyal yönden gelişerek topluma aktif uyum sağlayabilecek bir kişilik geliştirmesine yardımcı olduğunu” belirtmektedir. Çocuk hakları eğitimi sadece öğretimle sınırlı değildir. Çocuk haklarıyla ilgili değerler çocuklara verilerek günlük yaşamlarını bu değerler çerçevesinde yürütmesi sağlanmaktadır. Çocuklara verilen değerler çocuğun davranışını olumlu yönden etkileyecek ve çocuk toplumda huzur ve barışın sağlanmasında aktif rol oynayacaktır.

Okullar çocukları eğitim haklarının yanı sıra haklarını öğrendikleri ve uyguladıkları yerlerdir. Hak öğreniminde çocuklar için aileden sonra okul büyük bir önem arz etmektedir. Çocuklar okulda sadece haklarını öğrenmekle kalmayıp haklarını öğrenirken aynı zamanda haklarını uygulama fırsatı da bulmaktadır. Çocuğun topluma ve hayata bakışı, tavırları ve düşünceleri yaşamının ilk yıllarında aldığı eğitime bağlıdır. Yaşamının ilk yıllarında haklarını bilen ve uygulayabilen bireyler gelecek yaşamında da söz sahibi olacaklardır. Fakat yaşamının ilk yıllarında haklarını öğrenemeyen bireyler gelecek yaşamlarında söz sahibi olamayıp haklarını bilmeyen ve kendini savunamayan bireyler olarak yetişeceklerdir.

Çocuğun ilk yıllarda hak öğrenimini gerçekleştirmesinde önemli faktörler yer almaktadır. Öğrenme, ilk ailede gerçekleştiğinden aile bireyleri hak öğreniminde ilk sırada yer almaktadır. Aile bireyleri arasında haklara saygı duyuluyor, hak öğretimi gerçekleştiriliyor ve bireylere

kendi varlıkları hissettiriliyorsa çocuklarda hak öğrenimini gerçekleştiriyor demektir. Çocuk aileden okula geçiş döneminde hak öğrenimine başlamış olmaktadır. Okulda ise çocuk için hak öğreniminde en önemli faktör öğretmendir. Öğretmen, çocuğa hak bilincini aşılmalı ve haklarını çocuklara benimsetmelidir. Çocuklar haklarını öğrendikten sonra bunu uygulama yoluna gidilmelidir. Uygulama sırasında çocuğa imkanlar ve olanaklar verilmeli aynı zamanda çocuk motive edilerek çocukta hak bilinci yerleştirilmelidir. Bütün bu çabalar çocuğun toplumda var olmasını ve toplumsal gelişimini sağlayacaktır.

Toplumsal gelişimin insan yaşamındaki yeri ve önemi incelendiğinde, karmaşık ve kişiye özgü gelişme süreci içinde bireyin algılama biçimlerinde, tutum ve alışkanlıklarında, grup normlarına ve değerlerine uyduğu görülmektedir (Yavuzer, 1996). Çocuğun toplumsal gelişimini sağlayıp hayatta var olabilmesi ve topluma uyum sağlayabilmesinde sorumluluk okula düşmektedir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre çocuk hakları eğitiminin ileri yaşlarda verilmesinin etkisinin daha az olduğu ortaya koyulmuştur (Uluç, 2008). Okul öncesi dönem ve ilkokul döneminde öğrenilen hakların daha çabuk kavranılacağından gelecek dönemlerde de eğitim hayatına da yansımaları olacaktır ve bu diğer öğrencilere yönelik başarı farklarını ortaya çıkartmaktadır. Haklarını erken dönemlerde öğrenen çocuklar, diğer çocuklara göre daha sorumluluk sahibi ve daha fazla öğrenmeye ve üretmeye yatkınlardır. İlköğretim döneminde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında verilen çocuk hakları eğitimi, bireyin ileriki yaşamını etkileyecek ve birey daha bilinçli olacaktır. Çocuğun gelişimi ve düşüncelerinin oluşumunda ilkokul dönemi büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde yapılan çalışmalar çocuğun bilinç düzeyini etkileyecektir.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan çocuk hakları eğitimi; sorumluluk alan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Sözleşmenin 29'uncu maddesi çocuk hakları eğitimi ile ilgilidir. Bu madde çocuğun kişisel özelliklerinin, düşünsel ve fiziksel yeteneklerinin geliştirilmesi belirtilmektedir. İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin bilinmesi ve bunlara saygının geliştirilmesinin sağlanması gerektiği anlatılmaktadır. Kendine, kendi kültürüne ve başka kültürlerle saygısının geliştirilmesi için çabalanması gerektiği söylenmektedir. Aynı zamanda sorumluluk üstlenen bireyler olması gerektiğine ve bu doğrultuda çocuk haklarının benimsetilmesi ve sözleşmenin farkında olmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu madde çocuklara önem vererek çocukları merkeze almıştır. Böylece çocuk kendine güven konusunda etkili olacaktır. Çocuk hakları, insan haklarının özelleştirilmiş ve detaylandırılmış halidir. İnsan

hakları, çocuk ve yetişkin olarak ayrılmayıp tüm insanlara uygulanmaktadır. Çocuk hakları daha özeldir ve çocukları kapsamaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi; yalnızca Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeni değil, temel yurttaşlık değerlerinin kazandırılmasında amaç edinen bir yurttaşlık eğitimidir. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi; çocukların bu hakları içselleştirmesi ve kabul etmesini sağlamaktadır. Çocuk hakları eğitimi, deneyimlerini yorumlarken kavramsal bir bağlam sağlar, çocuğun kişisel değerlerini geliştirir ve davranışlarına rehberlik eder (Howe ve Covell, 2005).

Çocuklar okulda bulunan tüm insanlarla iletişime geçtiğinde ve hoşgörülü bir ortam olduğunda hak öğrenimini hem uygulayacak hemde kalıcılığı yakalayacaktır. Bu yüzden çocuklara öğretilen hak kavramı ile uygulamaları arasında tutarlılık olmak zorundadır. Çocuk hakları eğitiminin istenen düzeyde olabilmesi için okulun örgütlenmesi kullanılan yöntem ve teknikler öğretimdeki ilkeler oldukça önemlidir. Aynı zamanda çocuğa öğretilen ve olması gereken ile olan arasında tutarsızlık olmamalıdır. Bu şartlar sağlandığında iyi bir çocuk hakları eğitimi verilmiş olacaktır. Okullar çocuklarda eşitlik, hoşgörü ve adalet değerlerini kazandırmalıdır bunu yaparken de kendi bünyesinde bu değerlere sahip olmalıdır. Çocuk hakları eğitimi tüm çocuklar için bir zorunluluk olarak görülmeli ve bu doğrultuda okullar sözleşmenin dayanağı altında çalışmalarını sürdürmelidirler. Çocukların kendilerini toplumda benimsetebilmek ve varlıklarını kabul ettirebilmek için katılım hakkı önemlidir. Çocukların kendi görüşlerini belli etmek ve görüşlerini savunmak haklarıdır. Okulda bu hakların uygulanmasında çocuğa fırsat vererek söz sahibi yapmalıdır. İlköğretim döneminde çocuğa verilen Sosyal Bilgiler dersinde, katılım hakkına yer vererek çocuğun günlük yaşamında katılım hakkını kullanmasını sağlamaktadır.

Çocuk haklarının benimsetilmesi ve uygulanmasında tutarlılık oldukça önemlidir. Okul müfredatlarında ve öğretmen davranışları çocuklara verilen ve benimsetilmesi istenen haklar ile tutarlı olmak zorundadır. Çocuk hakları okul politikasıyla bütünleştirilmelidir. Çocuk hakları eğitimi okul programlarına dahil etmek için okulun temeli insan hakları olan bir politika belirlemesi gerekir. Okullar anlatılan haklar ve ilkeler ile tutarlı olmalıdır. Çocuk okul içinde eşit haklara sahip olmalıdır, ayrımcılığın olduğu bir ortamda haklar konusunda bahsedilmesi çocukta bu konunun askıda kalmasına sebebiyet verecektir. Çocuklar okulda öğrendikleri yaşamla geleceklerini kurmaktadırlar. Okulda öğrendikleri tutum ve davranışlar çocuğun gelecek yaşamındaki tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Okul müfredatları ve

tutumları tüm çocuklara yönelik olmalı ve çocukların haklarını bilen ve kullanan bireyler olarak yetişmelerine öncülük etmelidir. Çocuklar gördüklerini unutmamakta ve gözlem yaparak o davranışı öğrenip hayatlarında uygulamaktadırlar.

Öğretmenlerin ve okulun tutumu ve davranışları öğrenciyi etkilemektedir. Öğrenci gözlem yaparak veya durumu yaşayarak öğrenir ve yaşamına aktarır. Sosyal Bilgiler dersi de yaparak yaşayarak öğrenme ilkesiyle hareket ederek çocuk hakları konusunda çocuğun yaşayarak öğrenmesi ve hayatında kullanabilmesi için çabalamaktadır. Hakların kullanılmasına izin verilmediği veya hakların ihlal edildiği bir toplumda çocuklara hak bilincinin verilmesi imkansız denecek düzeydedir. Çünkü öğrenmenin bir koşulu da yaşantılardır. Çocuk yaşadığını öğrenmektedir. Çocuğa istendik davranışların benimsetebilmesi için öğretmenin de kendi yaşamında uygulaması gerekir. Öğretmen davranışları ile bir model teşkil etmektedir. Çocuk haklarına yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılmasında sadece bilişsel yöntemlerle değil aynı zamanda oyunlar ve etkinliklerle hak kavramının benimsetilmesine önem vermelidir. Sözel bilgilerin kalıcılığını sağlamak zordur. Görerek, işiterek ve dokunarak öğrenen çocuklarda kalıcılığı sağlamak daha kolaydır. Öğretmen sadece bilgi aktarmamalı öğrenmede kılavuzluk etmelidir. Öğrencilerin özgüvenini arttırıcı sorumluluklar vermeli ve kendi kendilerini denetlemeleri sağlanmalıdır. Öğretmen merkezli yaklaşım benimsenmemeli, yaklaşımın ve öğretimin temeline öğrenci alınmalıdır. Davranışları ile çocuklara örnek teşkil etmelidir. Öğretmenlerin çocuk haklarını bilmeleri de oldukça önemlidir. Özellikle çocuk hakları ile bağdaşan Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Çocuk hakları eğitimi, sözleşmede yer alan hakların, hayata geçirildiği ve saygı duyulduğu bir alanda öğretilmesidir. Dewey'e göre okul, bir demokrasi modelidir. Okul, haklara saygı duyulan ve hakların uygulandığı bir yapıya sahip olmalıdır. Çocuk hakları okulda korunmalı ve geliştirilmelidir. Öğretmenlerin olumlu ve olumsuz davranışları öğrencilere geçmektedir. Çocuk haklarına saygılı bir davranış sergileyen öğretmenlerin öğrencileri haklarını bilen ve saygı gösteren bireyler olarak yetişmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere saygı duymaları ve onların da kendilerine saygı duyabileceği bir sınıf ortamı oluşturmaları gerekmektedir. Bunun için de şiddetin her türüne karşı olup, hoşgörülü davranmaları, derslerde öğrencileri aktif tutmaları, onları dinlemeleri, düşüncelerine değer vermeleri önemlidir. Öğretmenler çocuklara hak kavramını öğretirken kendileri de hak kavramının ve uygulanmasının bilincinde

olmalıdırlar. Çocuk haklarına ve sözleşmeye hakim öğretmenler çocuklara da haklar eğitiminde daha etkin olacaktır. Çocuk hakları için öğrenme ise, çocukların öğrendikleri bu haklarını sınıf içerisinde, okulda ve toplumda kullanabilmeleri konusunda teşvik edilmeleridir (Gollob ve Krapf, 2007).

Sosyal Bilgiler dersi saygı değerine büyük önem vermekte ve çocukların saygı gördükleri, düşüncelerini özgürce ifade edebildikleri, haklarını bildikleri ve haklarını savunabildikleri bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır. Bu ders kapsamında verilen çocuk hakları eğitimi hayatilik ilkesine bağlı kalarak öğrendiği kavramların ve durumların gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri durumlara yönelik problem çözebilme yeteneği ile yetiştirmektedir. Etkin bir çocuk hakları eğitimi, haklar ile ilgili bilgiler verilirken bu bilgilerinde günlük hayatta uygulanması ile olmaktadır. Çocuk hakları ile ilgili bilgiler gerçek hayatla tutarlı olmalı ve somut bir şekilde çocuklara anlatılmalıdır. Eğitim ortamı, hakların bilinmesinde oldukça önemlidir. Eğitim ortamında çocuk ne kadar kendini güvende hissederse öğrenmeye o kadar açık olacaktır ve kendini ifade edebilecektir.

Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları konusunda diğer derslerle ilişkilendirilmektedir. Bir konu veya problem açıklanırken kalıcılığın sağlanması ve açık bir şekilde anlatılmasında anlatılan yöntem oldukça önemlidir. Çocuk hakları konusu çocuklar için önem arz eden konuların başında gelir ve çocukları hakları bilmeleri günümüz toplumu ve gelecek nesiller adına önemlidir. Çocuklara çocuk olarak haklarının neler olduğunu benimsetirken etkili anlatım yöntemlerin seçilmesi, yöntemin başarılı bir şekilde kullanılmasında öğretmenin davranışları önemlidir. Uygun öğretim yöntemleri seçilirken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Uygun öğrenme yönteminin seçilmesinde işlenen konu, öğrencinin bilişsel özellikleri, sosyo-ekonomik çevre oldukça önemlidir. Çocuk hakları konusu soyut bir konudur ve soyut bir anlatımla çocukların öğrenmesi oldukça zordur. Çocuk hakları konusu somutlaştırılarak anlatılmalı ve hayatilik ilkesiyle bağdaştırılarak günlük yaşamdan somut örnekler verilerek öğrencilere kazandırılmalıdır. Öğrencilere verilen örnekler öğrencilerde kalıcılığı sağlayacak ve hatırlanılmasını kolaylaştıracaktır. Örnekleri kullanırken öğretmenin aşağıdaki üç adımı izlemesi önerilir (Gollob ve Krapf, 2007):

- Öğretmen kullanacağı örneğini ve bu örneği hangi yöntemlerle ve hangi araçlarla öğrencilere sunacağını özenle seçer.

- Öğrenciler örnek üzerinde çalışarak, örneğin vermeye çalıştığı ana temaları yakalayarak konuya ilişkin genel bir anlayış oluştururlar.
- Öğrenciler, yeni kazandıkları sezgi ve görüşü yeni durumlarda kullanabilirler.

Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları konusuna değinirken bu ilkeleri uygulamaktadır. Çocuk hakları konusundaki eğitiminde çeşitli etkinliklere ve yöntem tekniklere yer vermekte çocuğun yaşamında kalıcılığın sağlanmasını amaç edinmektedir. Çocuk hakları eğitimi verilirken çocuğun yaşamdan örnekler vermesi, problemlere çözüm üretebilmesi, sorunlarla başbaşa kaldığında haklarını bilen bireyler olarak sorunlara çözüm getirebilmesi amaçlanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları kavramına değinirken; tartışma, problem çözme, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikleri kullanarak aynı zamanda çeşitli etkinliklere yer vererek çocukta çocuk hakları bilinci oluşturmakta ve bu konuda çocuğu yaşama hazırlamaktadır.

Çocuk hakları eğitiminde en ucuz ve kullanılabilir materyal, ders kitabıdır. Ders kitapları konunun açık bir şekilde anlatılmasına yardımcı olmakta ve örneklerle desteklemektedir fakat yeterince görsele ve çeşitli örneklere yer verilememektedir. Bağlı ve Esen (2003), “ders kitaplarında çocuk hakları ve sunulan çocuk imgesi açısından bazı sorunlar olduğuna işaret etmektedirler, her şeyden önce ders kitaplarında çocuğu yalnızca gelecekteki yetişkin statüsü ile önemli gören anlayıştan vazgeçilmeli, çocuk bir yurttaş özne olarak ele alınmalıdır. Bu anlamda ders kitapları tek başına yeterli olmamaktadır”. Sosyal Bilgiler ders kitabı da çocuk hakları konusunda yeterli değildir. Bunun yanında konunun daha iyi anlaşılması için filmler, çizgi filmler, gazete kupürleri, fotoğraf, televizyon, çizimlere yer verilmelidir. Çocuk hakları konusu soyut bir konu olmasından dolayı bu öğretim araçlarından da faydalanmak oldukça yararlıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları konusunun öğretiminde değerlendirme araçları da oldukça etkilidir. Klasik bir değerlendirme aracı konunun anlaşılması için yeterli olmayabilir. Değerlendirme aracı soyut konularda çeşitlilik göstermelidir. Çeşitli değerlendirme araçları kullanarak öğrencilerin aktif katılımının sağlanmasını amaçlamalıdır. Değerlendirme yapılırken öğrenciler hem kendilerini hem arkadaşlarını tartışarak değerlendirecek böylelikle öğrenme devam edecek konunun anlaşılması kolaylaşacaktır.

Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları eğitiminde gazete kupürleri ve örnek olaylar gibi kaynaklardan yararlanılması oldukça önemlidir. Öğrenciler yaşanmış olaylardan hareketle konuyu inceleyecek böylelikle konu üzerinde tartışarak daha nitelikli bir öğrenme gerçekleştireceklerdir. Çocuklara eşitlik, özgürlük, adalet gibi konularının verilmesinde günlük hayattan örneklerin verilmesi çocuğun daha iyi anlamasına ve anladığını ifade etmesine yardımcı olacaktır. Yaratıcı Drama tekniği de durumların öğrenilmesinde büyük yarar sağlamaktadır. Konuların öğrenilmesinde birebir yaşamak her zaman için kalıcılığı sağlayacaktır. Çocuklar çocuk hakları konusunu canlandırıp yaşayarak öğrendiğinde daha iyi kavrayacak ve unutmayacaktır. Sosyal Bilgiler dersindeki çocuk hakları eğitimi bu teknik üzerinde oldukça durulmaktadır. Yaratıcı drama, öğrencinin sözel olan ve sözel olmayan iletişim becerilerini güçlendirir. Bu anlamda yaratıcı drama, çocuk hakları eğitiminin akıl kadar ruhu da hedefleyen amaçlarına ulaşmada çok önemli bir araçtır (Üstündağ, 2000). Sosyal Bilgiler dersi de bu amacı çocuk hakları eğitiminde kullanılmasına önem vermektedir.

Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları eğitiminde öğrencilere verilmek istenen konuyla ilgili bilgilerin araştırılması, öğrenilmesi ve davranışa dönüşümünün sağlanmasıdır. Çocuklara haklarını öğretirken işbirliği ile öğrenme, münazara, rol oynama gibi yöntemlerin özellikle kişilerarası anlayış, özgüven, sosyal bilinç yaratmak konusunda çok daha etkili olduğu ortaya konmuştur. Torun (2011) , çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya ve kalıcılığa etkisini incelediği araştırmasında, oyun yöntemiyle hak öğretiminin daha kalıcı olduğunu ortaya koymuştur. 20 Kasım Çocuk Hakları günü okullarda hakları anlatan küçük çalışmalar yapılarak kutlanılmalıdır. Münazara, konunun artı ve eksi yönlerini bilerek tartışılmasını sağlar böylece çocuklar konuyla ilgili fikirlerini belirtirken düşüncelerinde değişimler yaşamaktadır. Bir durumun öğrenilmesinde önemli yollardan biri de tartışmadır. Çocuk hakları konusu tartışılarak öğrenildiğinde çocuk farkında olmadan haklarını kullanacaktır, aynı zamanda çocuklar haklar ile ilgili daha fazla fikir sahibi olacaklardır. Bu durumda öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

Avrupa Konseyi'nin "Okullarda İnsan Hakları Öğretimi ve Öğrenimi"ne ilişkin Tavsiye Kararı'nda (Starkey, 1991) tiyatro, müzik ve drama gibi yöntemler kullanarak, görsel işitsel araçlardan yararlanarak öğrencilerin duygularını ifade etmelerine olanak tanınması önerilmektedir. İnsan hakları eğitiminde bilgilerin yanı sıra resim, müzik, spor ve diğer uygulamalı çalışmalardan da yararlanılması gereği vurgulanmaktadır. Çocuk hakları da insan

hakları gibi yalnızca bir takım bilgiler sunmak değil bir değerler sistemi sunar. O nedenle yalnız akla değil bireyin kalbine de seslenen yöntemler kullanılmalıdır. Bu anlamda sanat öğelerinden yararlanmak, çocukların yaratıcılıklarını teşvik edecek ve kendi soruları ve cevaplarını oluşturmalarında yardımcı olacaktır (Starkey, 1991).

Öğretimde önemli olan hedef değil süreçtir. Bireylere sonuç odaklı değil, süreç odaklı eğitim verilmelidir. Konunun öğrenilmesindeki yöntemler seçilirken en iyi yöntem şudur denemez. Çünkü yöntemler birbirlerini desteklemektedir ve her öğrenci birbirinde farklı öğrenmektedir. Öğretimde öğretmen, öğrenciye rehber olmalıdır. Öğrenci, her zaman için öğretimin merkezinde yer almalıdır. Geleneksel eğitim anlayışından ve ezberci anlayıştan kurtularak öğrencilerin sorgulayıcı, tartışmaya dönük, eleştirel düşünme, problem çözme ve üretme becerilerinin geliştirildiği yöntemlerle öğrenmeyi gerçekleştirmesi sağlanmalıdır. Tüm bu özellikler incelendiğinde, insan hakları ve demokrasi eğitimine katkı sağlayan yöntemlerin; ilk olarak yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi, örnek olma, drama ve rol yapma, tartışma, gezi gözlem yapma, sosyal etkinlikler düzenleme, grup çalışmaları yaptırma, araştırma ağırlıklı kurumsal incelemelerde bulunma, problem çözme yöntemleri olduğu söylenebilir. Netice itibarıyla elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, anılan tarzda eğitim alan çocukların daha başarılı, kendilerine daha fazla güvenen, duygusal manada ergin ve diğer insanlarla daha sağlıklı ilişkiler kurabilen bireyler haline geldiği görülmektedir (Flowers, 2008). Sosyal Bilgiler dersinde de çocuk hakları eğitimi bu yöntemleri dikkate alarak çocuk hakları eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır.

2.3.3. Sosyal Bilgiler Dersi Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi Programının Hazırlanması

Eğitim programları ülkenin sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal durumlarına bakılarak hazırlanır ve ülkenin durumları eğitim programlarına yansır. Ülkelerin amaçladıkları ve hedefledikleri insan profiline ulaşmak için eğitim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen davranış ve değerleri vermeyi amaçlamaktadırlar. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine bakılarak ve öğrenim kademelerine göre verilmek istenen davranış ve değerler planlanır. Her öğretim kademesinde farklı beceri ve değerlere yer verilmektedir. Tüm derslerde öğrencilere değerler ve beceriler kazandırılır; fakat çoğu beceri ve değerler sözel derslere uygun olduğu için genel itibarıyla değerlerin ve kazandırılmak istenen davranışlar sözel derslerde verilip diğer derslerle ilişkilendirilmektedir.

Çocuk hakları sözleşmesinin amacı çocukları her türlü kötü muamele ve ihmal ile istismardan korumaktır. Evrensel değerler altında çocuğun yeteneklerini ortaya çıkmasını sağlamaktır. Çocuğun yeteneklerinin ortaya çıkmasında öğretim programlarının önemi büyüktür. Öğretim programlarının hazırlanmasında önemli bir konu da uluslararası metinlerden yararlanmaktır. Uluslararası metinlerden yararlanılacak önemli konular arasında çocuk hakları vardı. Birçok ülkenin kabul ettiği çocukların korunmasını sağlayan ve çocukları hakları konusunda bilgilendiren bu sözleşmeden bahsedilmemesi büyük bir eksiklik olacaktır. Save the Children (2006) tarafından ifade edildiği gibi, “İngiltere’de Uluslararası Gelişim Birimi (The Department for International Development) tarafından “Öğretim Programında Evrensel Boyut Geliştirme” amacıyla yayınlanan belgede, altı çizilen sekiz kavramdan biri ÇHS’nin öğretimidir”. Bu belge, hakların öğretiminin öğretim programı ile birleştirilerek yapılması gerekliliğini vurgular.

Çocuk haklarını anlama ve savunma konusundaki anlayışın oluşması için geliştirilmesi gereken beceriler şunlardır (Starkey, 1991):

- Entelektüel beceriler; yazılı ve sözlü ifade ile ilgili becerilerdir. Dinleme becerileri, görüşlerini savunma ve münazara becerileri ile farklı kaynaklardan bilgiye ulaşma, analiz etme ve adil ve dengeli bir sonuca ulaşabilmeyi içeren muhakeme becerileri, kalıp yargıların, önyargıların ve ayrımcılığın farkına varabilme becerisi vb.
- Sosyal beceriler; farklılıkları fark etme ve kabul edebilme, pozitif ve kabul edici kişisel ilişkiler kurabilme, çatışmaları barışçıl yollarla çözebilme, sorumluluk alabilme, kararlara katılabilmek vb. becerilerdir.

Brown (1996) ise insan hakları konusunu anlamak ve insan hakları için harekete geçmek için şu beceriler gereklidir:

- İşbirliği; verilen bir görevi grup içerisinde herkesin katkısının sağlanmasıyla tamamlamak için birlikte çalışma becerisi.
- Sorgulama; bir konuya ilişkin olarak farklı kaynak ve açılardan derlenen bilgileri eleştirel olarak inceleme becerisi.
- İletişim; görüş ve fikirlerini farklı biçimlerde açıklayabilme, tanımlayabilme ve başkalarının görüşlerini dinleyebilme becerisi.

- Eleştirel düşünme; konulara açık fikirli ve eleştirel olarak yaklaşabilme ve daha çok öğrendikçe fikirlerini değiştirebilme, okuduklarında ve duyduklarında kalıp yargı içeren ve atlanan konuları belirleyebilme gibi beceriler.
- Görüşlerini savunabilme; duygu ve düşüncelerini başkalarını incitmeden ve saldırgan olmadan açıklayıp savunabilme becerisi.
- Harekete geçebilme; uygun eylem konusunda karar verebilme becerisi.

UNESCO (2007) “İnsan Hakları Eğitimi Dünya Programı Eylem Planı, insan hakları eğitiminde başarıyı sağlayacak beş temel bileşeni eğitim politikaları, uygulama, öğrenme ortamları, öğretim ve öğrenme ve öğretmenlerin mesleki gelişimi olarak belirlemiştir” ki bu bileşenler çocuk hakları eğitimi için de geçerlidir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı tek başına da yeterli olmamaktadır. Öğretim programlarının yanında bu programın uygulanması ve öğretim yöntem teknikleri de oldukça önem arz etmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programda çocuk hakları ve çocuk hakları sözleşmesinin yer alması yetkililer tarafından zorunluluk olarak algılanmalı ve gereken özen gösterilmelidir. Yetkililer bu konuda gereken yeterliliğe sahip olmalıdırlar.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı sadece öğretmenler veya sadece öğrenciye yönelik olmamalıdır. Öğretim programı, süreç odaklı olmalı ve öğrenci öğretmen ilişkisini beraberinde yürütmelidir. Öğretmen, öğrencinin; öğrenci ise, öğretmenin bir parçasıdır ve birbirleriyle devamlı surette etkileşim halindedirler. Bu nedenle öğretim programı yazılırken öğretmen ve öğrencileri beraber düşünmek zorundadırlar. Program hazırlanırken mutlaka tüm okullara uygulanmadan pilot bir uygulama seçilip denenmeli, geçerliliğine ve güvenilirliğine bakılmalı uygun görülürse daha sonra diğer kurumlarda uygulanmalıdır. Görüldüğü gibi, çocuk hakları eğitiminin zamana yayılmış, diğer programlarla ilintilendirilmiş, çocuğun yakın çevresi ile başlayan bir program yaklaşımını benimsemiş olması etkililiğini artıran bir etmendir (Uluç, 2008). Öğretmen eğitimlerinde online eğitim programlarının kullanılması da kısa sürede çok sayıda öğretmene ulaşılabilmesi açısından da düşünülebilir (Tolley, 1998).

Çocuklar için evrensel bir sözleşme olmasına rağmen hala bir çok çocuk haklarını kullanamamaktadır. Bunun sebebi ise, çocukların sahip oldukları hakları yeterince bilmiyor olmalıdır. Çocukların haklarını kullanabilmeleri için ilk olarak haklarını bilmeleri gerekmektedir. Çocuklar haklarını günlük yaşamda ve eğitim ortamında öğrenmektedir. Eğitim

verilen kurumlardaki müfredatların içeriği ve verilen ortamı oldukça önemlidir. Eğitimciler çocuklara haklar kavramını verirken konuyu tüm boyutlarıyla ele almalıdır. En karmaşık haliyle ele alarak çocuğun düşünmesini, eleştirmesini ve problem çözmesini sağlamalıdır. Böylelikle çocuklar analitik düşünme gerçekleştirerek öğrenmeyi gerçekleştirecek ve kalıcılığı sağlayacaktır. Bunu uygulayacak olan en önemli ders, Sosyal Bilgiler dersi. Çocuğu yaşama hazırlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında içerik hazırlanırken çocuğun hazırbulunuşluk düzeyleri ele alınmalı ona göre program şekillenmelidir. İçerik öğrencilerin anlayabileceği düzeyde genelden özele ve yakından uzağa ilkesiyle hazırlanmalı çocuğun öğrenmesi zorlaştırılmamalıdır. İçerik farklı öğretim yöntem ve tekniklerle desteklenmeli çocuğa çoklu zeka kuramlarına göre program hazırlanmalı ve buna göre eğitim verilmelidir. Yöntemin belirlenişinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine uygunluğu ve öğretmenin yöntemi kullanma becerisi önemli hususlardandır (Flowers, 2008).

2.3.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi

Çocuklar kendini toplumda var etmek, standart yaşam seviyesine yükselmek ve toplumda söz sahibi olmak için haklarını bilmek zorundadırlar. Haklarını bilen çocuklar kendilerine güvenen, toplumda söz sahibi olan ve etkin bir birey olarak yaşamlarına devam etmektedirler. Çocukların haklarını bilmede ve haklarını kullanmada en büyük referansları evrensel kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Sözleşmeyi bilen ve öğrenen çocuklar sözleşmede yer alan ve en temel hakkı olan yaşama hakkını bilecek ve toplumda var olması gerektiğini öğrenecektir. Bu sözleşme ile beraber tüm çocukların haklarının doğuştan verildiği ve dünya üzerindeki tüm çocukların eşit şartlara sahip olduğunu bileceklerdir. Toplumdaki yaşamın daha demokratik ve özgür bir hal alması için çocukların haklarını bilmeleri oldukça önemlidir. Çocuklar geleceğin temelidir. Bu temel ne kadar sağlam atılırsa toplumdaki düzen ve istikrar o kadar sağlam olacaktır. Özgür ortamda yetişen ve haklarını bilen bireyler sadece bugün için değil gelecek kuşaklara da bu değer ve düşünceleri aktaracaklardır. Çocukların iyi bir yaşam sürmeleri kendilerini toplumdaki diğer bireylere karşı kendini savunabilmesi ve ihmal, istismar ve kötü muameleye karşı kendilerini koruyabilmeleri için haklarını bilmeye ihtiyaçları vardır. Çocukların insan hakları konusunda eğitim görmesi, gerekli tüm iç hukuk belgelerinde ve politika dokümanlarında yer almaktadır (Uçuş, 2013a). Sosyal Bilgiler dersi de çocuk hakları eğitiminde çocuk hakları sözleşmesini temel almaktadır.

Çocuk ihmal ve istismarında önemli olgulardan birisi de eğitimidir. Eğitim ile çocuklar hayatlarına yön verebilen, sorumluluk alabilen, eleştiren, sorgulayan ve karşılıklarına çıkan problemlere karşı çözüm önerisi getirebilen bireyler olmaktadır. Çocuklar aynı zamanda eğitim ile sahip olduğu haklar konusunda bilgilendirilerek gerektiği yerde haklarını savunan ve kendini koruyup kollayan bireyler olarak yetişmektedir. Çocuklara verilen haklar eğitimi ile haklarını bilip kullanabilmeleri, haklarının ihlal edildiği durumları fark ederek buna tepki gösterebilmeyi ve ileride yetişkin bir birey olduğunda insan haklarına saygılı olmayı ve insan haklarına saygılı bireyler yetiştirmeleri amaç edinilmektedir. Sanayi ve gelişmişlik tüm toplumlarda aynı etkiyi göstermemektedir. Bazı toplumlarda yaşam seviyesi artarken bazı toplumlarda yaşam standartları düşmektedir. Yaşam standartları düşen toplumlarda eğitimsizlik artmakta çocuk eğitimleri azalmaktadır. Bu durumun en önemli sebebi ise maddi yetersizliklerdir. Maddi yetersizliği olan toplum ve ailelerde çocuklar eğitim gören bireyler olarak değil bir ekonomik kazanç olarak görülmektedirler. Çocuklar farklı sektörlerde çalıştırılarak ekonomik sömürüye maruz kalmakta böylece eğitim hakkından da mağdur olmaktadır. Aynı zamanda savaş mağduru, mülteci, fırsat eşitliği sağlanamayan ve cinsiyet ayrımcılığından etkilenen çocuklar da eğitim hakkından yeterince faydalanamamaktadır. Bazı çocuklar ise küçük yaşta evlendirilerek bu haklarından mahrum bırakılmaktadır. İyi bir eğitim almayan çocuk haklarını bilmeyen ve hakları ihlal edildiğinde kendini savunamayan birey olarak yetişmektedir. Bu durum da çocukları ihmal ve istismara sürüklemektedir. Bu tür durumlar kalıcı sorunlara yol açmakta, çocuklar çocukluk dönemlerini travmalı bir şekilde yaşamakta, sahip oldukları özelliklerin bir çoğunu hiç gerçekleştirememektedir.

Sosyal Bilgiler dersi çocuk hakları eğitimindeki amaç; çocuklara demokratik ve özgür bir yaşam oluşturulması ve yaşatılması için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması, öğrencilere çocuk olarak haklarının önemini ve bu hakların tüm dünyada çocuklar için geçerli ve eşit olduğunu bilmeleri, bu haklara doğuştan sahip oldukları ve devredilemez olduklarını öğrenmelerini, korunmalarını ve saygı duyulmalarını gerektiğini benimsetmektedir. Toplumsal katılımın sağlanmasında etkili yöntemlerden biri de ilköğretim yıllarında etkili bir çocuk hakları eğitimidir. Torun (2011) da belirttiği üzere “özgüveni yüksek, hak ve sorumluluklarını bilen ve başarılı bir nesil yetiştirmek için çocuklara haklarını öğretmek gerekmektedir”. Okullarda çocuk hakları eğitiminin içeriğini, Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturmaktadır. Çocuklar sözleşmedeki var olan haklarını öğrenirken etkin bir vatandaş olmanın gerekliliğini, sosyal değerlerini, erdemlerini ve iyi vatandaş olma davranışlarını da öğrenmektedir. Bu bakımdan

değerlendirildiğinde çocuk hakları ve bu hakların eğitilmesine karşı olanların haklı olduklarını söylemek zordur (Howe ve Covell, 2005).

Çocuklara verilen çocuk hakları eğitimi çocuklarda sosyal, işbirliği, sorgulama, iletişim, eleştirel düşünme, görüşlerini savunabilme ve harekete geçebilme becerilerinin de gelişmesini sağlamaktadır. Bu becerileri geliştirebilen çocukların kendine önem verme duyuları gelişmekte ve olumlu yönde değişiklik yapan süreçlere dahil olma yetkileri artmaktadır (Uluç, 2008). Sosyal Bilgiler dersindeki çocuk hakları eğitiminde de amaç budur. Çocuklar, sorgularken ve eleştirirken kendini korumayı bilmelidir. Çocukların yaşamlarını devam ettirebilmeleri ve kendilerine toplumda yer bulabilmeleri için istismarda ve ihmalde korunmaları gerekmektedir. İstismar, ihmal ve kötü muameleden korunmaları için hangi davranışların istismar olarak algılanacağı ve istismar ile kötü muameleye karşı nasıl tepki verebileceklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersinde çocuklara istismar ve ihmal ile ilgili bilgiler verecek programlar hazırlanmaktadır ve çocukların istismarı tanıma, tepki gösterme ve durumun üstesinden nasıl geleceklerini bilmeleri hedeflenmektedir. Çocuklar için hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında istismar konusuna yönelik çocuğun hangi davranışların istismar sayılacağı, kimlerden ve nasıl korunabileceği ve istismar durumu ile karşılaşan çocuğun nasıl ve kimden yardım isteyebileceğinin öğrenmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda çocuk iyi dokunma ile kötü dokunmayı ve iyi sevmeye ile kötü sevmenin ne demek olduğunu farkına varmalarını istenmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki; çocukların istismardan korunması konusunda önleyici çalışmalar çok önemlidir. İlköğretim programında bu duruma gerektiği kadar yer verilmemesi, aile içinde olan ve okullarda yaşanmakta olan istismar ve ihmal vakaları durumun ne kadar vahim olduğunu gösterir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin tanıtımı konusunda çalışmalar yürütmekte görevli olan Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) çalışanları tarafından da çocuk hakları eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığını bu konuda büyük eksikliklerin olduğunu dile getirmektedir. SHÇEK yaptığı araştırmada, çocukların korunması ve iyileştirilmesi amacıyla toplumda hassasiyet oluşturacak eğitim kampanyalarının başlatılması gerektiğini; toplumda farkındalık yaratıldıktan sonra ailelere, öğretmenlere ve çocuklara yönelik iyileştirici tedbirlere ihtiyaç duyulduğunu; çocukların istismardan korunmasını ve aile içi şiddetin önlenmesi için bir tek çocuklar veya ailelerle çalışmanın yeterli düzeyde olmayacağını ve farklı alanlarda çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Tunç (2008) araştırmasında, ÇHS'nin çocuklara tanıdığı olduğu korunma haklarının eğitim çalışmalarına yansıma düzeyi ile çocukların istismar ve ihmalden korunması ve okullarda suçun önlenmesi olarak iki alt boyutunda ele almış ve bu çalışmaya göre istismar ile ihmal boyutunda ele alınmış olan bu durumun ve buna göre istismar ve ihmal boyutunda gerekli çalışmaların yeterli olduğu ancak bunların uygulamada iyi işlemediğini belirtmiştir. Uçuş (2013a) yaptığı araştırmada, öğrencilerin cinsel istismar dahil olmak üzere her türlü istismar, ihmal ve kötü muameleye karşı korunma haklarıyla ilgili yeterince bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu çalışmada çocukların hakları konusunda okullarda öğretim boyunca yeterince bilinçlenmediği ve bu konuda yeterince çalışmaların yapılmadığına gözlenmiştir. Sonuç olarak; TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, çocuklar ve ilgili uzmanlar tarafından fazla bilinen bir yapı değildir (Albay, 2012).

Çocuk haklarını korumak; sadece ihlallerden bahsetmekle ve sözel bilgi olarak çocuğa vermekle başarılamaz. Çocuğa sözleşme ve hem ülkede hem de dünya da haklarıyla ilgili çalışmalar hakkında düzenlemeler ele alınarak benimsetilmelidir ve çocuklara istismar, ihmal ve kötü muamele ile karşılaşmalarını için önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Çocuğun cinsel istismardan korunması için, cinsel konularda eğitim verilmesi oldukça önemlidir. Çocuklar cinsel eğitim ile hem kendi bedenlerine hem de karşılarındaki kişinin bedenine saygı duymayı öğrenmektedir. Aynı zamanda çocuk bu eğitim ile kişilerin kendisini iyi yada kötü sevdiğini anlayabilir ve bunun sonucunda koruyucu önlemler alabilir. Cinsel istismar konusunda bilgisi olmayan çocuk, istismara uğradığını, istismardan kendini nasıl koruyacağını ve istismara karşı nasıl tepki vereceğini bilmemektedir. Çocukların istismar konusunda eğitilmesinde kaynaklar oldukça önemlidir. İster özel ister kamusal yayınlar olsun Türkiye'de çocuklar ve çocukların hakları ile korunmasına yönelik ilgili konulara yeterince yer vermeyen, yer verildiğinde ise onları sistemin işlediği sınırlar içerisinde ele almaya çalışan, çocukları pasif bir varlık olarak gören, yetişkinlere yönelik çocuk odaklı yayınlar ise bilinen konulara dönük eğiticilikten ve bilgilendiricilikten yoksun, çocukların sorunlarını ve isteklerini göz önüne alan sorumlu yayıncılık anlayışından ve çağdaş teknolojiden uzak bilim çağına uygun olmayan dolgu yapımlar şeklinde devam etmektedir (Güler, 2009). Uçuş (2012) yaptığı çalışmada; Hayat Bilgisi dersi ve Sosyal Bilgiler dersinde çocukların korunmasına yönelik yeterince bilgilerin yer almadığını ve yeterli düzeyde etkinliklerin yapılmadığını, çocuk programlarının, sosyal etkinliklerin, okul gazetelerinin ve dergilerin bu konunun anlatılmasında etkili olacağını belirtmiştir. Eğitim ile birlikte yaşadığı olayı anlamlandırmakta zorlanan çocuk, olayın bütün

duygusal yükünü ve sorumluluğunu kendi üzerine almaması gerektiği konusunda farkındalık kazanmaktadır.

Çocuklara yönelik olarak yapılması gereken yaşam becerileri eğitimi; kendini koruma eğitimi ve ebeveyn hazırlık eğitimi özel ve öncelikli bir öneme sahiptir. Günümüz çocukları karmaşık toplum yapısıyla başa çıkmak için önceki kuşakların kullandığı becerilerden daha fazlasına gereksinim duymaktadırlar. Yaşam becerileri öğretimi, çocuklara sağlıklı yetişkinler olmaları konusuna yardımcı olmaktadır. Çocukların, kendi ebeveynleri ile karşılaştırıldığında süt sağmayı ya da tarla sürmeyi öğrenmesine gerek olmayabilir; ama bilgisayar kullanmayı bilmemesi söz konusu olamaz. Dolayısıyla çocuklar için gerekli olan beceriler toplumsal gelişimi takip edebilen çok farklı becerileri ve öğretileri gerekli kılabilir (Yolcu, 2018).

Çocuk istismarı ve cinsellik konusunda aile eğitimi de oldukça önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarını istismardan koruyabilmek için istismarın ne olduğunu, hangi durumların istismar olduğunu ve çocukları üzerindeki ne gibi sonuçlar doğurduğunu bilmeleri önemlidir. Aileye bu konuda verilecek bilgi aile tarafından çocuğa aktarılacak çocuk da bu kendisine verilecek bilgiyi, benimseyecek böylece kendini istismar durumundan korumada etkili olacaktır. Geçtiğimiz 10 yılda dünyada terapist ve aileler çocuk cinsel istismarıyla ilişkilendirilen “kırmızı bayraklar” (redflags) hakkında eğitim almak için karşılıklı işbirliği yapmaktadırlar.

2.3.4.1. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk istismarı eğitimi

2.3.4.1.1. 2005-2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında genel ve özel amaçlarda çocuk hakları ve çocuk istismarı eğitimi

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; bireyin temel bilgi, beceri ve değerlerle bütünleşmiş, Sosyal bilgiler dersine ait kavramlar ve yöntemleri kullanabilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda çocukların hak, rol ve sorumluluk kavramlarının bilincinde olması ve bu kavramlar arasında ilişki kurmasını, çocuk olarak haklarının olduğunun bilincinde olmasını hedeflemektedir. Haklarının önemini kavramalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Programın genel amaçlarında ise, insan hakları ve demokrasi kavramlarının önemine vurgu yapılmış çocukların yaşamlarının temeline demokrasiyi almalarını ve demokratik kurallara göre yaşamlarını devam ettirebilmelerini ve yaşamlarını düzenlemelerini sağlamayı amaç edinmiştir. Çocukların haklarını bilen ve

kullanan, sorumluluklarını bilen ve yerine getirebilen vatandaşlar olarak yetişebilmeleri sağlanmaktadır.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ise; çocukların vatanını ve milletini seven ve koruyan haklarının farkında olan ve bu hakları kullanabilen ülkesine ve kendisine yönelik sorumluluklarını bilen ve yerine getiren bireyler olarak yetişmesini amaç edinmektedir. Demokratik ve çağdaş değerleri benimseyip bu değerler ile yaşayan hukuk kurallarını bilen ve hukuk kurallarının bağlayıcı nitelikte olduğunu farkında olan aynı zamanda hakların herkes için var olduğunu ve herkes için eşit olduğunu bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. İnsan hakları ve demokrasinin günümüz Türkiye'si üzerinde etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenleyen bireyler yetiştirmeyi hedefler.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri, hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri, insan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri, milli, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri, özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

2.3.4.1.2. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili becerileri boyutu

Tablo 2.1 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili beceriler

Ortak Beceriler	2005	2018
Eleştirel Düşünme	Bilgi Teknolojilerini Kullanma	Problem Çözme
Empati	Kalıp Yargıları Fark Etme	Siyaset Okuryazarlığı
İletişim	Yaratıcı Düşünme	İş Birliği
Karar verme		Araştırma
Sosyal Katılım		Politik Okuryazarlık
		Medya Okuryazarlığı
		Hukuk Okuryazarlığı

Tablo 2.1’de 2005-2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında çocuk hakları ve istismarına yönelik beceriler ele alınmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çocuk hakları ve istismarı ile ilgili 8 beceri ele alınırken, 2018 programında 12 beceri ele alınmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında çocuk hakları ve istismarı konusunda; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, sosyal katılım, kalıp yargıları fark etme becerilerinden yararlanılarak çocuklarda çocuk hakları ve istismarı konusunda bilinç kazandırılmaya çalışılmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çocuk hakları ve istismarı konusunda; yaratıcı düşünme, kalıp yargıları fark etme ve bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine ek olarak hukuk okuryazarlığı, kanıt kullanma, problem çözme, önyargıyı fark etme, iş birliği, araştırma, politik okuryazarlık, medya okuryazarlığı, ve siyaset okuryazarlığı becerileri eklenmiştir. Program çocuk hakları konusunda çocuklarda bilinç kazandırılması ve haklarını bilen koruyan bireyler yetiştirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

2.3.4.1.3 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili değer boyutu

Tablo 2.2 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili değerler

Ortak Değerler	2005	2018
Sorumluluk	Duygu ve düşüncelere saygı	Saygı
Barış	Hoşgörü	Bağımsızlık
	Temizlik	Aile birliğine önem verme
	Sağlıklı olmaya önem verme	Bilimsellik
	Doğal çevreye saygı	Özgürlük
	Hak ve özgürlüklere saygı	Dayanışma
		Yardımseverlik
		Eşitlik

Tablo 2.2’de 2005-2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında çocuk hakları ve istismarına yönelik değerler ele alınmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çocuk hakları ve istismarı konusunda 8 farklı değer ele alındığı tespit edilirken, 2018 programında 10 farklı değer ele alınmıştır. Bu değerlerden sorumluluk ve barış değeri aynı şekilde ele alınırken 2005 programında yer alan duygu ve düşüncelere saygı değeri sadece saygı olarak 2018 programında yer verilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bu

üç değere ek olarak; bağımsızlık, aile birliğine önem verme, bilimsellik, özgürlük, dayanışma, yardımseverlik, eşitlik değerleri yer almıştır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıfta; duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, 5. sınıfta; sorumluluk ve doğal çevreye saygı, 6. sınıfta ise, hak ve özgürlüklere saygı ile barış değerleri yer almıştır. 2018 öğretim programında ise 4. sınıfta; saygı, sorumluluk, bağımsızlık, hukuk ve siyaset okuryazarlığı, 5. sınıfta; sorumluluk, bağımsızlık, aile birliğine önem verme, bilimsellik, özgürlük, hukuk ve siyaset okuryazarlığı, 6. sınıfta; dayanışma, yardımseverlik ve eşitlik, 7. sınıfta ise, barış değeri çocuk hakları ve istismarı konusunda ele alınırken verilmek istenen hedeflerin yerine getirilmesinde önem taşımaktadır.

2.3.4.1.4. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili öğrenme alanı boyutu

Tablo 2.3 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve çocuk İstismarı ile ilgili öğrenme alanı

2005	2018
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgüt Güç, Yönetim ve Toplum	Etkin Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar
Zaman, Süreklilik ve Değişim	

Tablo 2.3’de 2005-2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında çocuk hakları ve istismarına yönelik öğrenme alanları ele alınmıştır. Öğrenme alanları birbirleriyle ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği öğrenmeyi organize eden disiplinler bir yapıdadır (MEB, 2018). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında toplam 9 farklı öğrenme alanı mevcuttur. Birey ve Toplum öğrenme alanı kapsamında çocuk hakları ve istismarı konusu ele alınmış ve çocuklarda çocuk hakları ve istismarı bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında, 2005 programından farklı

olarak; Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ile Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı birleşerek Etkin Vatandaşlık öğrenme alanını oluşturmuştur. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı ile birlikte çocuk hakları ile ilgili konular genişletilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında; Birey ve Toplum öğrenme alanı ile Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında çocuk haklarına değinilmiştir ve öğrencilerin bilinçli bireyler olması yönündeki hedeflerin gerçekleştirilmesi için önem taşımaktadır.

2.3.4.2. 2005 ve 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili kazanım boyutu

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında toplam 9 öğrenme alanı 174 kazanım mevcutken, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise toplam 7 öğrenme alanı ve 121 kazanım mevcuttur. 4. sınıfa ait 7 öğrenme alanı 33 kazanım, 5. sınıfa ait 7 öğrenme alanı 33 kazanım, 6. sınıfa ait 7 öğrenme alanı 34 kazanım ve 7. sınıfa ait 7 öğrenme alanı ve 31 kazanım mevcuttur. 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları istismarı konusuna yönelik 4. sınıfta Etkin Vatandaşlık ile 5. ve 6. sınıfta Birey ve Toplum ile Etkin Vatandaşlık, 7. sınıfta ise; Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler ile Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer verilmiştir.

2.3.4.2.1. 2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili kazanım boyutu

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında toplam 9 öğrenme alanı mevcuttur. Bu öğrenme alanlarından “Birey ve Toplum” öğrenme alanı 4. sınıfta çocuk hakları ve istismarı konusuna değinmiştir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanı 1. kazanım olan “Bireysel farklılıkları bilir” kazanımında hiçbir ayırım gözetmeksizin herkesin hakları olduğuna ve herkesin haklara sahip olmada eşit olduğu değerini kazandırması amacıyla önemlidir. 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı çocuk hakları ve istismarı konusuna değinmiştir. Birey ve Toplum öğrenme alanı 4. kazanım olan “Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar” ve 5. kazanım olan “Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar” kazanımında yer verilmiş ve herkesin hakları olduğu ve haklara sahip olma konusunda eşitliklere değinilmiştir. 2018 programında 2005 programından farklı olarak, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı ile çocuk hakları ve istismarına doğrudan değinilmiştir. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 1. kazanım olan “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir” kazanımında ÇHS maddeleri ele alınarak çocuklarda hak

bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda 2. kazanım olan “Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerin sorumluluğunu alır” kazanımında çocukların sorumluluklarının farkında olan ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirilmesini amaç edinmiştir.

2.3.4.2.2. 2005 ve 2018 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili kazanım boyutu

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı “Birey ve Toplum” ile “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında çocuk hakları ile ilgili kazanımlar ele alınmıştır. “Birey ve Toplum” öğrenme alanı 3. kazanım olan “Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları içerir” kazanımında sorumluluklar üzerinde durulmuştur. 4. kazanım olan “Çocuk olarak haklarını fark eder” kazanımında ise, çocuk haklarına doğrudan değinilmiştir. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı 3. kazanım olan “Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır” kazanımında eğitim, sağlık, çocuk hakları ve kadın hakları kavramına değinerek sivil toplum kuruluşları ile ilişkilendirilip bireyin hakları konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ise, “Birey ve Toplum” ile “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında çocuk hakları kazanımı ele alınmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı yer alan 3. kazanım 2018 programında yerini “Sahip olduğu hakların farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır” olarak yer almıştır. 4. kazanım ise, 2018 programında yerini “Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir” olarak almıştır. 2005 programından farklı olarak kazanımlarda haklarının farkında olan ve haklarından yararlanan bireye değinilmiştir. Hakların ihlali durumlarının farkına varması amaçlanmıştır. 2018 programının 2005 programından farklı olarak, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında var olan 3. kazanımda “Temel hakları ve bu hakların kullanmanın önemini açıklar” kazanımında çocuk hakları ele alınmıştır. Çocukların katılım sağlama ve düşüncelerini özgürce ifade etme hakkına değinilmiştir.

2.3.4.2.3. 2005 ve 2018 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve çocuk istismarı ile ilgili kazanım boyutu

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “Birey ve Toplum” ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarında hak ve çocuk hakları kavramına yer verilmiştir. Birey ve Toplum

öğrenme alanı 4. kazanımda “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlük temelinde olması gerektiğini savunur” olarak ele alınmış, bireyin düşünce hak ve ifade özgürlüğüne değinilmiştir. Yine Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı 3. kazanım olan “Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerekliliğini savunur” kazanımında çocukların haklarının farkında olup bu hakları kullanabilmeleri üzerinde durulmuştur. 4. kazanımda ise, “Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder” olarak ele alınmış ve ÇHS değinerek insan hakları kavramının gelişim süreci çocuklara benimsetilmeye çalışılmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ise “Birey ve Toplum” öğrenme alanında çocuk haklarına yine aynı şekilde yer verilmiş aynı amaçlar öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında farklı olarak “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanının yerini alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı içerisinde yer almıştır. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı 5. kazanım olan “Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar” kazanımı ile çocukların toplumda etkin bir birey olarak var olabilmelerinin hak ve sorumluluklarını bilerek hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu farkına varmaları amaç edinilmiştir.

2.3.4.2.4. 2005 ve 2018 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları ve istismarı ile ilgili kazanım boyutu

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı haklar konusuna “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında değinilmiştir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanı 4. kazanım olan “Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğüne kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder” kazanımında ise, bilgi edinme hakkı, düşünce özgürlüğü hakkı ve kitle iletişim araçlarının özgürce kullanılmasına ve çocukların bu haklar konusunda bilinç sahibi olmasına yer verilmiştir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı 3. kazanım olan eğitim ve çalışma haklarının kullanılması ile ilgili devletin ve vatandaşların bu konuda sorumluluklarını ilişkilendirir” kazanımında ise, eğitim ve çalışma hakkına değinerek sorumluluklara yer verilmiştir. 2018 programında ise, bu öğrenme alanına ek olarak “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı da hak kavramına yer vermiştir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanında 4. kazanım “İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir” kazanımına yer verilmiştir. Bu kazanımda bireyin düşünce

özgürlüğüne, doğru bilgi edinme hakkına ve kitle iletişim özgürlüğü hakkına yer verilmiştir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı 4. kazanım olan “Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler verir” kazanımında yerleşme ve seyahat özgürlüğü hakkına yer verildiği görülmektedir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında ise, 4. kazanım olan “Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder” kazanımında çocuklardan demokratik toplumlar ile demokratik olmayan toplumların karşılaştırmaları istenerek demokrasinin öneminin farkına varmaları ve güncel sorunlar üzerinde durmalarına yer verilmiştir. Aile, okul ve toplumda var olan demokratik uygulamalar üzerinde durulması amaçlanmıştır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarına bakıldığında çocuk haklarına değinildiği, kavram olarak ele alındığı ayrıca bir çocuk hakları eğitime değinilmediği gözlemlenmiştir. Yaşama, gelişme ve katılım haklarına yer verildiği görülmekte olup korunma hakkına yer verilmediği gözlemlenmiştir. Çocuk hakları eğitiminin; insan hakları ve yurttaşlık eğitimini içerdiği ve insan hakları kavramına odaklanıldığı çocuk hakları eğitime yönelik yeterince çalışmaların olmadığı görülmektedir. Birbirine benzer konular farklı sınıf düzeylerinde yer almıştır. Çocuk haklarından gelişme ve katılım hakkına yer verilerek; eğitim hakkı, düşünce özgürlüğü hakkı, görüş bildirme haklarına ağırlık verilmiştir. Çocuk haklarına yönelik derinlemesine bir inceleme yapılmamış yüzeysel kalmıştır. Sınıf düzeyi arttıkça çocuk haklarına yönelik kazanım ve konularında artış gösterilmesi beklenirken bu durumun gerçekleşmediği görülmektedir. Katılım ve gelişim hakkı ön planda olmuştur. Çocuk haklarının derinlemesine incelenmediği, hakların yüzeysel olarak ele alındığı korunma hakkına ve istismar kavramına değinilmediği görülmekte ve 2005 programının eksik yönlerini ortaya koymaktadır.

2018 program kazanımları 2005 programındaki eksikliklerin giderilmesi ve haklar ile çocuk haklarının daha derinlemesine incelenerek çocuklardaki çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyinin artırılması amacıyla anlamlıdır. 2018 programı ÇHS maddeleri ele alınarak hak kavramı öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Haklarının farkında olan haklarının ihlal edildiği durumların farkında olan ve hakların kullanımındaki önemin farkına varan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Hakların kullanımında gelişim ve katılım hakkına ağırlık verilmiştir. 2005 programı ile haklarının farkında olması, kullanabilmesi, gelişim ve katılım hakkına değinmeleri benzerlik göstermektedir. 2005 programından farklı olarak 2018 programında, bireylerin haklar konusunda daha detaylı bilgilendirildiği, bireylerin haklarına daha fazla yer verildiği

görülmektedir. 2018 programında, öğrencilere kazandırılmak istenen çocuk hakları kavramının beceri ve değerlerle zenginleştirilerek verilmesi de anlamlıdır. 2005 ve 2018 programında; çocuğun yaşama, gelişme ve katılım hakkına yer verilmiş fakat iki programda da korunma hakkına yer verilmediği istismar kavramına değinilmediği görülmektedir.

2.4. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Eğitimi

Çocukların haklarının bütününde olan ve gerektiği durumlarda haklarını kullanabilen bireyler olarak yetişmesinde ve kendilerini koruyabilmelerinde çocuk hakları ve istismar eğitimi önem taşımaktadır. Çocuklara verilecek olan haklar ve istismar eğitiminde öğretmenin rolü büyüktür. Öğretmenlerin ise bilinç kazanmasında ve çocuklara bilgi aktarabilmesinde öğretmen yetiştirme programlarının payı büyüktür. Haklar ve istismar konusunda bilinçli olan öğretmenler haklarını bilen ve kullanabilen bireyler yetiştirmektedir. Çocuk hakları ve çocuk istismarı ile doğrudan ilgili olan alan sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının fakültelerde aldıkları eğitim meslek hayatlarındaki öğretimi etkilemektedir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında 64 farklı ders ve içerik mevcuttur. Çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik içerikleri doğrudan ve dolaylı yoldan barındıran 5 farklı ders bulunmaktadır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında çocuk hakları ve çocuk istismarı III. yarıyıl döneminde yer alan “Siyaset Bilimine Giriş”, “Temel Hukuk” ve IV. yarıyıl döneminde yer alan “Vatandaşlık Bilgisi” V. yarıyıl döneminde yer alan “İnsan Hakları ve Demokrasi” VI. Yarıyıl döneminde yer alan “İnsan İlişkileri ile İletişim” dersinde de yine çocuk hakları ve istismarı eğitimi yer almaktadır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında III. Yarıyıl döneminde yer alan ve çocuk hakları ile çocuk istismarını doğrudan ele alan “Temel Hukuk” dersi; temel hukuk kavramları, toplumsal düzen ve hukuk kuralları ile eğitim ve hukuk kurallarına yer vermektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programı III. Yarıyıl döneminde yer alan çocuk hakları ve istismarı konusunu ele alan “Siyaset Bilimine Giriş” dersi ise; toplum hayatın

düzenleyen kurallara, demokratik yaşama, temel hak ve ödevlere ve yasalara yer verilmektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programı IV. yarıyıl döneminde yer alan çocuk hakları ve istismarı konusunu ele alan “Vatandaşlık Bilgisi” dersi ise; toplum hayatını düzenleyen kurallar, demokratik yaşama, temel hak ve ödevlere ve yasalara yer verilmektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programı V. yarıyıl döneminde yer alan çocuk hakları ve istismarı konusunu ele alan “İnsan Hakları ve Demokrasi” dersi ile; insan hakları ve demokrasinin tanımı ve tarihsel gelişimi, demokrasi, özgürlük ve eşitlik kavramları okulda ve ailede demokrasiyi, haklar ve özgürlükleri, çocuk ve kadın haklarını, insan hakları evrensel bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi vb. insan hakları alanındaki sorunları ve insan hakları ve demokrasi eğitimini ele almıştır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programında VI. yarıyıl döneminde yer alan çocuk hakları ve istismarı eğitiminde “İnsan İlişkileri ve İletişim” ders kapsamında da ele alınmıştır. Bu ders kapsamında insan ilişkilerinde haklar ve sorumluluklara değinilmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Yetiştirme Programı incelendiğinde haklar konusunda bir çok ders içeriğinde değinildiği çocuk hakları olarak doğrudan “İnsan Hakları ve Demokrasi” dersi ile ele alındığı çocuk istismarına ise değinilmediği görülmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Fazlıoğlu (2007) “Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri” yüksek lisans programı tezidir. Bu çalışma; ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler ve yöneticilerin özel yaşamlarında ve okul ortamında, Çocuk Hakları Sözleşmesi maddelerinin varlığını ne ölçüde kabul ettiklerini ve uyguladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma İstanbul İli Maltepe İlçesi devlet okullarında çalışan 318 öğretmen ve 50 yönetici üzerinde uygulanmıştır. Veri analizi için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarının bilinç düzeyleri arasında farklılık gözlemlenmemiştir. Öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri kıdemlerine göre farklılıklar göstermektedir. Okul ve ev ortamında çocuk haklarının varlığı ve önemi arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. Ülkemizde öğretmen ve yöneticiler tarafından çocuk haklarının önemi kavranmış olmasına karşın uygulama istenen düzeyde değildir.

Yurtsever (2009) “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli doktora tezi çalışılmıştır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, 6-14 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesine yönelik “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” geliştirilmesi amaçlanmıştır. İkinci bölümde ise, ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının erken çocukluk ve erken ergenlik dönemlerine, anne-baba ve çocuğa ilişkin demografik değişkenlere ve ebeveynin otorite özelliğine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul İli genelinde MEB’e bağlı resmi ve özel okullara devam eden 6-14 yaş grubu çocuğu olan ebeveynler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgularda, anne ve babanın otorite tipi çocuk haklarına yönelik tutumlarında farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları serbest otorite tipine sahip olan ebeveynlerin çocuk haklarına karşı “bakım ve korunmadan” yana olduğu ortaya çıkmıştır.

Türk (2010) “Öğretmen Adayları İle İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Potansiyeli Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi; öğretmen adaylarının istismar ölçümlerinin yaş, cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı gibi değişkenlere göre ve öğretmenlerinde yaş, cinsiyet, mesleki kıdem ve mezun oldukları fakülte değişkenlerine göre farklı olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Zonguldak İli Ereğli İlçesi 18 ilköğretim okulundaki 180 öğretmen ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi çeşitli sınıflarda ve bölümlerde okuyan 229 öğretmen adayıyla çalışılmıştır. Araştırmada ÇİPE (Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri) ile öğretmen adayları ve öğretmen olmak üzere iki farklı form kullanılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının kardeş sayısına, yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yerleşim yerlerine ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeyine göre istismar ölçümlerinde farklılık olduğu öğretmenlere ait değişkenlere göre öğretmenlerin istismar ölçeklerinde anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları ile öğretmenlerin İstismar, Yalan ve Rastgele Yanıt ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmen adaylarının istismar ölçümlerinin öğretmenlerin istismar ölçümlerinden yüksek olduğu ancak Yalan ölçümleri ve Rastgele Yanıt ölçümlerinin ise, öğretmenlerin Yalan ve Rastgele Yanıt ölçümlerinden düşük olduğu tespit edilmiştir.

Kaya (2011) “Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri” adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışma öğretmen yetiştirme sistemi içinde yer alan eğitim fakültesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşlerini ortaya çıkartmaktır. Araştırma evrenini

Türkiye’deki tüm okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve türkçe öğretmenliği 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören 9813 öğrenci oluşturur. Araştırma çalışma grubunu AKÜ Eğitim Fakültesi İlköğretim ve Türkçe Öğretmenliği bölümü 2010-2011 akademik yılı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 492 öğrenci oluşturur. Veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları ortaya çıkmıştır.

Pala (2011) “Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri” isimli tıpta uzmanlık tezinin amacı; öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda ilgilerini arttırmak ve bilgi ile farkındalık düzeylerini değerlendirmektir. Çalışma 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ilköğretim sınıf öğretmenliği, ilköğretim matematik öğretmenliği, ilköğretim fen bilgisi öğretmenliği son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 171 öğrenci katılmış veri aracı olarak anket uygulanmıştır. Çalışma kesitsel bir araştırmadır. Araştırma sonucunda; öğretmen adaylarında ihmal ve istismara yönelik eğitim eksikliklerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Konuya yönelik eğitim alan öğrenci sayısı düşüktür. Üniversitedeki eğitim faaliyetleri de yetersizdir.

Kor (2013) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Bu çalışma okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın genel evrenini Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise 2011-2012 eğitim öğretim yılında Çanakkale ili merkez ve çevre ilçeleri genelinde resmi okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma veri toplama aracı olarak 2 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Verilerin çözümünde SPSS programı kullanılmıştır. Öğretmenlerin çoğu çocuk hakları ile ilgili eğitim almamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler çocuk hakları sözleşmesinde yer alan “çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması” ile ilgili okul öncesi dönemde çocukta farkındalık oluşturmayacağı fakat “çocuğun yaşama, gelişme, sağlık ve eğitim hakkı” ile ilgili maddelerin bu farkındalığı oluşturabileceğini belirtmişlerdir.

Sağır (2013) “ Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri” isimli yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışma okul

öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmal konusunda görüşleri ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Tarama modeli kullanılmıştır. Örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Kayseri ili Melihgazi ve Talas merkez ilçe sınırları ilindeki 3123 sınıf öğretmeni arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 369 sınıf öğretmeni ile anasınıfı ve anaokulunda görev yapan 474 okul öncesi öğretmeninden 169 kişi ile yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yapılmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli görmekteyizler. Çocuk istismarı ve ihmaliine yönelik farkındalık düzeyleri yüksek düzeyde çıkmıştır.

Sarıbaş (2013) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu araştırma çocuk istismarının tanımlanmasında önemli rolü olan okul öncesi öğretmenlerinin farkındalıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tarama çalışmasıdır. Veri toplama aracı olarak 3 bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Araştırmada çalışma evreni olarak 2011-2012 eğitim öğretim yılında Balıkesir merkez ve ilçeleri genelinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen Edremit, Gören, Burhaniye, Havran, İvrindi ilçeleri ile Balıkesir merkezden seçilen ilköğretim okul bünyesinde 200 anasınıfı öğretmeni oluşturur. Araştırma bölgelerinde öğretmenlerin fiziksel istismar belirtilerinin farkında oldukları cinsel ve duygusal istismar belirtilerinin kısmen farkında oldukları saptanmıştır. Anketlerde sorulara verilen cevaplar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Uçuş Güldalı (2013) “Çocuk Hakları Eğitim Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi” doktora programı tezidir. Bu çalışma ilköğretim düzeyinde hazırlanan çocuk hakları eğitimi programının öğrencinin bireysel ve duygusal olan özelliklerine katkısını belirlemesi, çocukların haklarından yararlanma düzeyini tespit etmesi amaçlanmaktadır. Araştırma 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde Ankara il merkezinde sosyal-ekonomik düzeyleri orta ve ortanın altında olan ailelerin çocuklarının devam ettiği bir ilköğretim okulunun 5. sınıfında serbest etkinlik dersinde gerçekleşmiştir. Araştırma, bir eylem araştırmasıdır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlüğü, gözlem araştırmacı notları, öğrenci ürünleri, videoları farkındalık ölçeği ile toplanmıştır. Nitel verilerin analizi betimsel ve içerik analizi ile nicel verilerin analizi ise SPSS programı ile gerçekleşmiştir. Bu araştırmada hazırlanan çocuk

hakları eğitim programının uygulandığı çalışma grubunun çocuk haklarını öğrenme, bunları beceri olarak geliştirme, haklar ve özgürlüklerden yararlanma konusunda gelişim gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Verilerden elde edilen bulgular kategoriler (katılım, korunma, yaşama, gelişme) bakımından farklılık göstermiştir. Programın uygulanma sırasında öğrencilerin çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulanması öncesine göre farklılık sağlanmıştır. Ayrıca program uygulamaları sonrası çalışma grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Durgut (2014) “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Bu araştırma 2005 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın deseni tarama modelidir. 4, 5, 6, 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programının çocuk hakları açısından değerlendirilmesi için nitel veri toplama araçlarından doküman incelemesi kullanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 4, 5, 6, 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programları incelenmiş ve bu programlarda yer alan çocuk hakları kazanımları belirlenmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında çocuk hakları ile ilgili kazanımlara en çok Birey ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanlarında yer edindiği belirlenmiştir. Çocuk hakları eğitimine yönelik kazanımların en çok insan hakları ve vatandaşlık ana disiplini ile ilişkilendiği belirlenmiştir. Özellikle bu disiplin alanına en çok 5 ve 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verilmiştir.

Kefeli (2016) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmal Davranışları İle Kurum Personelinin Konuya İlişkin Görüşleri” adlı yüksek lisans tezidir. Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitim kurumları personelinin çocuk istismarı ve ihmali hakkında görüşleri ile okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içerisinde çocuğa yönelik istismar ve ihmal davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırma verileri, gözlem ve görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personelin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve çocuk istismarı denilince yöneticiler dışındaki personelin cinsel istismarı düşündükleri belirlenmiştir. Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmalinin önlemesine ilişkin ilk olarak aileler olmak üzere topluma eğitimler verilmesi gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Şimşek (2016) “Türkiye’de 2005 Yılı Sonrası Çocuk Haklarının Gelişimi” isimli yüksek lisans tezidir. Bu çalışmanın amacı; çocuk haklarının tarihsel gelişimi ele alınarak yasal düzenlemelerde ele alınış şekli ve konu ile ilgili kurum ve kuruluşların işlevsellik düzeylerini ortaya koymaktır. Konuyu değişik boyutları ile ele alarak bütüncül bakışla çocuk haklarının korunması ve güvence altına alınmasıyla ilgili 2005 yılı ve sonrası meydana gelen değişimleri değerlendirmeyi amaç edinmektedir. Çocuklarla ilgili kararlarda ve bu kararların uygulanmasında çocukla birlikte karar alınması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada; çocukların nitelikli bir şekilde büyümesi için şunlar yapılmalıdır: Algıda değişim sağlanmalı, tüm meslek grupları ile çocukların korunması amacıyla köprüler oluşturulmalı, toplumun bütün kesimleri çocuk hakları ihlalleri ve olumsuz etkiler hakkında bilinçlendirilmeli, çocuğun yüksek yararının gözetileceği politikalar geliştirilmelidir.

Özdemir Doğan (2017) “Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Etkili Çocuk Hakları Eğitimi: Anlayışlar ve Uygulamalar” isimli yüksek lisans tezinde; çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitiminin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik örnekleme yöntemiyle seçilmiş çocuk hakları eğitiminde uzman olan 6 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma sonucunda etkili çocuk hakları eğitimi ile ilgili beş farklı anlayış önerilmiş ve etkili çocuk hakları eğitimi ile ilgili uygulama şekli uygulamanın nerede ve kimlerle gerçekleşeceği ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

İlgili araştırmalarda çocuk hakları ve istismarına yönelik tezler incelendiğinde; eğitim alanındaki incelemelerin ağırlıkta olduğu, yapılan çalışmaların ebeveynlerin, öğretmenlerin, idarecilerin, sınıf öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının katılım sağladığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda çocuk hakları, çocuk istismarı ve eğitim programındaki çocuk hakları üzerinde durulmuştur. Çocuk haklarına yönelik program incelendiğinde programın tüm dersler için ortak ele alındığı görülmektedir. Çocuk haklarına yönelik çalışmalar sınıf öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenleri üzerinde yoğunlaşmış olup, sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde ayrı bir çalışma yapılmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ele alındığı ve sosyal bilgiler öğretim programını şekillendirecek başka çalışmalara örnek olacak bir inceleme yapılmamıştır. Bu durum sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının çocuk hakları ve istismarı konusunda farkındalık düzeylerinin ortaya çıkarılmasında ve eğitim

programlarına yansıtılmasında eksiklikler olduğunu göstermektedir. Çocuk istismarına yönelik yapılan çalışmaların da yine sınıf öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenleri ile öğretmen adayları üzerinde yoğunlaştığı görülmekte sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları ile ilgili çalışmalarda eksiklikler olduğu çocuk hakları ve istismarına yönelik farkındalıklarının ölçülmediği ortaya çıkmaktadır. Bu durum sosyal bilgiler dersi öğretim programında çocuk hakları ve istismarı konusunun ele alınmasında eksiklikler olduğunu göstermektedir.

“Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu” adlı makalede; 1995-2000 yılları arasındaki eğitim, psikolojik, psikiyatri alanlarında yapılmış çocuk istismarı ile ilgili bilimsel çalışmalarla aynı konuda yansımış davaların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Makale; tez ve dava sonuçları kategori ve frekans analizine dayalı içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. 1995-2000 yıllarında incelenen dergi ve tezlerde çocuk istismarı ile ilgili toplam 21 makale ve 15 tez çalışması bulunmaktadır. Hukuka yansımış 67 dava ve 6759 çocuk istismarı vakası bulunmuştur. Hukuka yansımış istismar davaları çok ancak bu konuda yapılmış bilimsel çalışmalar azdır ve bu durum çocuk istismarını tanılama, önleme ve tedavi çalışmalarını sınırlandırmaktadır (Polat, 2008).

“Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali” adlı makalede çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili temel kavramlar ile ihmal ve istismarın türleri açıklanmış istismarın nedeni ve önlemleri üzerinde durulmuştur. İstismar ve ihmalin çocukların bedensel, cinsel, zihinsel ve psiko-sosyal yönden sağlıklı bireyler olarak gelişmelerini engellediği sonucuna ulaşılmıştır (Ünal, 2008).

“Ana Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi” adlı makalede çocukları hastanede tedavi gören ana-babalara verilmesi planlanan eğitim programının içeriğinin oluşturulması için ana-babaların çocuk istismarı ve ihmeline yönelik bilgi, deneyim ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Nisan- Mayıs 2010 tarihleri arasında 100 anne-baba ile gerçekleştirilmiştir. Verileri elde etmek için “Kişisel Bilgi Formu” ile 20 maddeden oluşan “Çocuk İstismarı ve İhmali Soru Listesi” kullanılmıştır. Verilerin çözümünde SPSS kullanılmıştır. Sonuç olarak; yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara uğradıklarına dair önemli bir veri elde edilmiştir. Bununla beraber çocuk istismarının hukuki boyutu, cinsel eğitim ve anne babalara yönelik eğitim programlarına odaklanması gerektiği belirlenmiştir. Kişilerin eğitim düzeylerine uygun uygulanacak olan

eğitimler sonucunda ise, bireydeki yanlış ve olumsuz düşüncelerin değiştirileceği düşünülmektedir (Keser, Odabaşı, Elibüyük, 2010)

“Toplumdaki Bireylerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Görüşleri” adlı makalede; toplumdaki erişkin bireylerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Çorum Aile Sağlığı Merkezine herhangi bir nedenle başvurmuş erişkinler oluşturmuştur ve aile sağlığı merkezine başvuran 425 erişkin araştırma kapsamında ele alınmıştır. Sonuç olarak; erişkinler konu ile ilgili yeterince bilgilendirilmediği, eğitim düzeyinin ihmal ve istismarı anlamada önemli bir etken olduğu saptanmış ve özellikle eğitim düzeyi düşük olan ailelere çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Koçak ve Büyükgöncü, 2011).

“Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Eğitimcilerin Çocuk İstismarına İlişkin Görüşleri” adlı makalede; KKTC Güzelyurt ilçesinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı x ortaokulu ve y liselerindeki çocuk istismarının nedenlerinin neler olabileceği istismarın okullarda azaltılması ile ilgili olarak neler yapılabileceği konularında branş öğretmenleri, okul rehber öğretmenleri, ve psikolojik danışmanların görüşlerini değerlendirmektedir. Veri toplamada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniği ve öğretmen görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma desenlerinden biri olan “Bütüncül Tek Durum” desenine göre düzenlenmiştir. Araştırma evrenini okul rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlar ile branş öğretmenleri oluşturur. Örneklemi ise y listesindeki 2 okul rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlar ile 3 branş öğretmeni ve x ortaokulundaki 3 branş öğretmeni ile 2 okul rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlar oluşturur. Araştırma sonucunda, okullarda çocuk istismarının nedenleri öğretmenin, ailenin ve öğrencilerin kişisel birtakım problemlerden ve sosyal çevreden kaynaklandığı belirlenmiştir. Ayrıca okullarda çocuk istismarının önlenmesinde okul idaresinin, öğretmenlerin ve rehberlik servisinin işbirliği içinde olmasının gerekli olduğu belirlenmiştir (Akacan, 2012).

“Çocuk İstismarının ve İhmalinin Değerlendirilmesi” adlı tıp alanındaki makalede; çocuk istismarının ve ihmalinin değerlendirilmesi ve yöntemi ile ilgili bilgiler ele alınmıştır. Bu çalışmada ülkemizde ve dünyada çocuk istismarı ve ihmali konusunda az sayıda çalışma yapıldığı bu konu hakkında acil servislerde yeterli farkındalık düzeyinin olmadığı çalışmaların artırılarak hayata geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda ÇİVİ'nin tanı ve

tedavisinde multidisipliner yaklaşım esas olup istismarı önlemek için toplumun, çocukların, öğretmenlerin bilinç seviyesinin ve duyarlılığının artırılmasına yönelik eğitim programlarının planlanması ve uygulanması gereklidir (Acehan, Ay, Bilen, Gülen, Avcı ve İçme, 2013).

İlgili araştırmalarda çocuk hakları ve istismarına yönelik makaleler incelendiğinde; çocuk hakları ve çocuk istismarı çalışmalarının tıp ve hukuk alanında yoğunlaştığı eğitim alanında ise çocuk haklarına ağırlık verilerek çocuk hakları istismarı çalışmalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Çocuk hakları eğitim alanında çocuk istismarının da tıp ve hukuk alanındaki çalışmalarda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Eğitim alanındaki çalışmalarda çocuk hakları üzerinde durulmuş öğretmen ve öğretmen adayları ile çocuk hakları ve istismarı konusunda çalışmalarında yetersiz olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersi öğretmen adayları ile çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda ayrıca bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Aynı zamanda çocuk hakları istismarı konusunda öğretim programına değinilmemiş ve sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerinde çalışmaların eksik olduğu görülmüştür.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Bu çalışmanın amacı; müdürlerin çocuk istismarı ve önlemesi ile ilgili tutumlarını, inançlarını ve uygulamalarını değerlendirmektir. Toplam 152 ilkokul ve 34 lise müdürüne uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre müdürler çocuk istismarı hakkında kendilerine ve diğer okul personellerine verilen eğitimden memnundur. Okullar çocuk ihmal ve istismarına önem vererek raporlama yolunu seçmektedir. Aynı zamanda okullarda çocuk ihmal ve istismarına yönelik önleme faaliyetleri yürütülmektedir. Bulgularda müdür ve öğretmenlerin farkındalık düzeylerinde tutarsızlıklar olduğu görülmektedir (Romano, 1990)

Çocuk istismarını önleme eğitim ve tespitinde yer almak için öğretmenlere verilen büyük sorumluluğu göz önünde bulundurarak, Çocuk İstismarını Önleme Ulusal Komitesi (NCPKA) 29 ilçeden 40 okul bölgesinden öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma öğretmenlerin çocuk istismarı ve önlenmesi ile ilgili bilgi, tutum ve inançları araştırmaktadır. 568 öğretmen araştırmaya katılmıştır. Bulgularda öğretmenlerin öğrencilerin istismarı durumu ile karşılaştıkları ve buna nasıl tepki verecekleri konusunda kendilerine yeterince eğitim verilmediği belirtilmiştir (Abrahams, Casey, Daro, 1992).

Öğretmenlerin çocuk istismarına yönelik rapor düzeyi değişmektedir. Bu çalışmada öğretmenlerin çocuk istismarını nasıl tanımladıkları başa çıkmadaki deneyimlerini tespit etme ve rapor etme düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma Ontorio’da 264 ilköğretim okulu ve 47 kadın öğretmen ile yapılmıştır. Anket ve görüşme kullanılmıştır. Araştırma bulguları öğretmenlerin resmi müdahalelerden daha çok gayri-resmi müdahaleleri tercih ettiği görülmektedir. Tanımlama ve raporlama arasında bir ilişki bulunmamıştır (Tite, 1993).

Çocuk cinsel istismarı durumu öğretmenlerin meslek hayatı ve hizmet öncesi eğitimlerinde büyük öneme sahiptir. Öğretmenlerin istismara uğramış çocuklarla ilgili pedagojik bir rolü vardır ve şüpheli çocuk cinsel istismarını bildiren yasal ve profesyonel bir görevi vardır. Öğretmenler karışık bağlamı çözebilmek için ihtiyaç duydukları uzmanlık bilgisini ve özgüvenini geliştirmek için desteğe ve eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu makalede çocuklara yönelik cinsel istismarın sosyal içeriği, sağlığı eğitim sonuçları ve öğretmenlerin bu uzmanlık eğitimlerine neden ihtiyaç duyduklarını gösteren yasal içerik açıklanmaktadır. Daha sonra bir Avustralya çalışmasında elde edilen bulgular öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı ve bu konudaki eğitimle ilgili memnuniyetleri hakkında aldıkları eğitim miktarına dair raporlar sunar (Mathews, 2011).

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanmasına yönelik açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik görüşlerinin neler olduğunun incelendiği için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olayları, durumları, anlatıları kelimelerle tanımlayan bir yöntemdir (Wiersma ve Jurs, 2005). Nitel araştırma; gözlem, görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011c). Çünkü nitel araştırma, herhangi bir durum ya da olayın derinlemesine incelenip betimlenmesine fırsat verir ve araştırmacıya yaşanan olayları ve olguları gözlemleme fırsatı sunar. Nitel araştırmaların doğal ortamlara olan duyarlılığı, nitel verilere yaklaşımı ve tümevarım analizi, olaya ve duruma karşı bütüncül bir görüş ve yaklaşım geliştirme ve esnekliklerinin olması gibi bazı özelliklerini sayabilmek mümkündür (Balcı, 2011).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kastamonu Merkez ilçesinde bulunan 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nde 1. 2. 3. ve 4. sınıfta eğitim görmekte olan her sınıf düzeyinden 5 kadın 5 erkek olmak üzere toplam 40 sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunu öğrenimlerine devam eden, görüşlerini gönüllü olarak belirten 40 sosyal bilgiler öğretmen adayına yönelik derinlemesine araştırma yapabilmek için kolay örnekleme yöntemi seçilmiştir. Kolay örnekleme yöntemi, çalışmanın amacına bağlı olarak derinlemesine araştırma yapmayı amaçlamaktadır. Kolay örnekleme yöntemi zaman, para ve işgücü açısından örneklemin kolay ulaşılabilir ve kolay uygulanabilir olması amacıyla seçilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunun son derecede hızlı ve kolay bir şekilde oluşturulmasını sağlar. Kullanışlı ve hesaplı olması açısından tercih edilmektedir (Özen ve Gül, 2007).

3.3. Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması aşamasında öncelikle 12 maddelik veri toplama amacı geliştirilmiş genellenebilirliğine, bilgilendirme ihtiyacı duyulmasına ve öğretmen adayları için uygunluğuna bakılarak 6 soruya indirgenmiştir.

1.sınıftan 5 kadın 5 erkek olmak üzere 10 sosyal bilgiler öğretmen adayı, 2. sınıftan 5 kadın 5 erkek olmak üzere 10 sosyal bilgiler öğretmen adayı, 3. sınıftan 5 kadın 5 erkek olmak üzere 10 sosyal bilgiler öğretmen adayını, toplamda ise 40 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile görüşme sağlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınıf ortamında 15-20 dakika süre ile yüz yüze görüşme yaparak sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu 2 sosyal bilgiler alan uzmanı 1 vatandaşlık bilgisi alan uzmanı 1 coğrafya alan uzmanı 1 rehber öğretmen incelenmiş olup incelemeleri sonucunda; soruların genellenebilirliğine, öğretmen adayları için uygunluğuna ve aynı amacı taşımasına göre birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Örneğin; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal nedir soruları ayrı ayrı sorulmuşken birleştirme yoluna gidilerek tek bir soruda ele alınmıştır.

Veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması aşamasında; Uçuş (2013a) doktora tezinden yararlanılmıştır. Kaya (2011) yüksek lisans tezi, Kefeli (2016) yüksek lisans tezi, Sağır (2013) yüksek lisans tezi ve Uçuş Güldalı (2009b) yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Adalı (2007) proje ödevi de yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulma aşamasında yararlanılan kaynaklar arasındadır. Yararlanılan kaynakların uzun ismi kaynakçada yer almaktadır.

Bu araştırmadaki *yarı yapılandırılmış* görüşme formu kullanılarak bireysel görüşmeler yürütülmüştür. Dikkatli bir şekilde yazılmış ve belli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşan ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Patton, 1987, Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2006b).

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın amacı hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise, çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik farkındalığın ortaya çıkarılması amacıyla 6 soru yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yüz yüze görüşülerek ve gönüllülük esasına göre veriler toplanmış ve verilerin toplanmasından önce öğretmen adaylarına çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda herhangi bir bilgilendirme yapılmamış sadece formu nasıl cevaplayacakları yönünde açıklamalarda bulunulmuştur.

Cevaplar sırasında öğretmen adaylarının birbirlerinin cevaplarını etkilememeleri üzerinde önemle durulmuştur. Araştırma öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda bilmedikleri yönleri ortaya çıkartmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç toplanan verileri anlayabilecek içeriklere ulaşmaktır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003a). Elde edilen bulguların kategorileştirilmesi ve yorumlanması ile veri analizi yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ÇHS, çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik kaynaklar ve Sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre ilişkilendirilerek çözümlenmiştir. Öğretmen adaylarının orijinal ifadelerine yer verilmiştir. Böylelikle geçerlilik ve güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Aynı zamanda meslektaş teyidi ve uzman incelemesi ile geçerlilik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının ifadelerine yer verilirken K1=Kadın, E1= Erkek şeklinde kodlama yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara yer verilerek yorumlanmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına 6 soru yöneltmiş ve görüşleri alınmıştır. Öğretmen adaylarının

sorulara verdikleri cevaplar betimsel analiz yapılarak ayrı ayrı değerlendirilmiş ve ortak fikirler tespit edilerek kategorilere ayrılmıştır. Elde edilen veriler frekans değerine göre gruplandırılmıştır.

Araştırmanın birinci sorusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “ Size göre çocuk hakları nedir? Açıklayınız” sorusu sorulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşlerine Tablo 4.1’de yer verilmektedir.

Tablo 4.1 Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk hakları tanımı ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet		Toplam f
		Kadın f	Erkek f	
Temel Haklar	Doğuştan sahip olunan yetkiler	K1, K6, K9, K13 K14, K16, K18	E1, E6, E8, E9, E10 E13, E15, E16, E20	16
	Yaşama hakkı	K2, K4, K5, K8, K11, K15, K17, K19, K20	E2, E3, E5, E6, E7, E14, E15, E17, E18, E19	19
	Beslenme hakkı	K4	E15, E17, E18	4
	Barınma hakkı	K4, K5	E3, E17, E18,E19	6
	Eğitim hakkı	K4, K5, K8	E2, E3, E4, E6, E7, E14, E17, E19	11
	Sağlık hakkı	K5	E3, E17	3
	Kişi dokunulmazlığı hakkı	K7, K10,	E6, E8, E9, E10, E13, E15, E16, E20	10
Temel Özgürlükler	İfade özgürlüğü		E4	1

Tablo 4.1’ e göre sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk hakları tanımından ziyade türlerine yönelik görüş bildirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, çocuk hakları tanımını en fazla sırayla “yaşama hakkı f(19), doğuştan sahip olunan yetkiler f(14), eğitim hakkı f(11), kişi dokunulmazlığı hakkı f(8), barınma hakkı f(6), beslenme hakkı f(4), sağlık hakkı f(3) ve ifade özgürlüğü hakkı f(1)” olarak belirtmektedirler. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çocuk hakları tanımını “yaşama hakkı” ve “doğuştan sahip olunan yetkiler” olarak tanımlamıştır.

Öğretmen adaylarının “Size göre çocuk hakları nedir? Açıklayınız” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

K1: “Çocukların doğuştan beri hukuki kanuni yönden haklarıdır.”

K6: “Çocuk hakları dünyadaki bütün çocukların doğuştan sahip oldukları haklardır.”

K17: “Tüm çocukların sahip olması gereken haklardır. Bunların başında yaşama hakkı gelir. Her birey yaşamayı hak eder.”

K3: “Küçük yaştaki bireyleri korumak için verilen hak.”

K7: “Bana göre çocuk hakları, çocukların özgürlüğünü sağlamak, çocukların geleceğini ve güvenliğini koruma altına almaktır.”

E15: “Doğuştan itibaren başlayan beslenme, korunma ve yaşam boyu süren haklardır.”

E2: “Çocuğun eğitim hakkının en iyi şekilde tamamlanmasında yardım edilmesi hakkıdır.”

E17: “Çocuk hakları eğitim hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı, yaşama hakkı.”

E19: “Çocukların yaşama hakkı, eğitim hakkı, barınma hakkı gibi hakları vardır.”

E4: “Kendini ifade etme hakkı.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Çocuk haklarına yönelik ne gibi etkinlikler yapılabilir? Size bir etkinlik yapıldı mı? Yapıldıysa nasıl bir etkinlikti? sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.2’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.2 Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet		Toplam f
		Kadın f	Erkek f	
Çocuklara yönelik etkinlik	Seminer verilmesi	K1, K6, K7	E2, E3, E4, E8, E14	8

	Konferans verilmesi	K1, K6, K7, K10 K11	E5, E6, E8, E14	9
	Panel yapılması		E15	1
	Drama etkinliği yapılması		E17	1
	Kanunlardan örnekler verilmesi	K3	E7, E10	3
	Oyuna yönelik etkinlikler yapılması	K2, K9, K11 K14, K15, K16 K17, K19	E1, E9, E12 E16, E19	13
	Tiyatro etkinliği yapılması	K13	E17, E18, E20	4
Aileye yönelik etkinlik	Aile bilinçlendirilmesi	K4, K5, K8, K10 K12, K18, K20	E4, E6, E11, E13, E18	12
Öğretmen adayına yönelik etkinlik yapılma durumu	Yapılmaması	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12 K13, K14, K15, K16, K17, K18 K19, K20	E1, E3, E4 E6, E7,E9 E11,E12, E13 E16, E18 E19, E20	32
	Hatırlanmaması	K6	E2, E5, E8 E10, E14, E15 E17	8

Tablo 4.2’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk haklarına ilişkin çocuklara yönelik yapılabilecek etkinliklere en fazla sırayla “oyuna yönelik etkinlikler yapılması f(13), konferans verilmesi f(9), seminer verilmesi f(8), tiyatro etkinliği yapılması (f4), kanunlardan örnekler verilmesi f(3), panel yapılması f(1), drama etkinliği yapılması f(1)” olarak görüşlerini belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk haklarına ilişkin ailelere yönelik yapılabilecek etkinliklere ise “ailelerin bilinçlendirilmesi” f(12) olarak ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk haklarına ilişkin kendilerine yönelik yapılan etkinliklere ise “yapılmaması” (32) ve “hatırlanmaması” f(8) olarak belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çocuk haklarına ilişkin çocuğa oyuna yönelik etkinliklerin yapılması gerektiği, ailelere bilgilendirme etkinliklerinin yapılmasını ve kendilerine yönelik ise etkinliklerin yapılmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarının “Çocuk haklarına yönelik ne gibi etkinlikler yapılabilir? Size bir etkinlik yapıldı mı? Yapıldıysa nasıl bir etkinlikti?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

E2: “Çocuklarının haklarının olduğuna yönelik seminer yapılmalıdır.”

K7: “Seminer, konferans gibi çocuklara bilgilendirme programları olabilir.”

K10: “Çocuklara çocuk haklarına yönelik çeşitli konferanslar ve etkinlikler yapılmalıdır.”

E15: “Bir panel ile çocuklara onların sahip olduğu hakları tanıtabiliriz.”

E17: “Drama etkinliği yapılabilir.”

K3: “Çocuklara haklarını anlatan kanun yasa örnekleri verilmeli”

K11: “Bir çok çocuk haklarını bilmemektedir. Bu haklar çocuklara okullarda oyun tarzı faaliyetler yapılarak verilebilir.”

K12: “Çocuğa yönelik tiyatro yapılabilir.”

K13: “Çocuğa tiyatro yoluyla haklar gösterilebilir.”

E20: “Çocukların haklarını daha iyi öğrenmeleri için tiyatro etkinlikleri yapılabilir çocuk haklarını daha iyi öğrenmeleri sağlanır.”

E4: “Ebeveynlere bu haklardan bahsedilip bilgilendirilmeli.”

K4: “Aileler bilinçlendirilmeli.”

E1: “Bana hiçbir etkinlik yapılmadı.”

E9: “Herhangi bir etkinlik yapılmadı.”

K17: “Bize yapılmadı.”

E10: “Bize bir etkinlik yapıldıysa da hatırlamıyorum.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “İstismar nedir? Karşılaştınız mı?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.3’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.3 Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının istismar kavramına ve istismar ile karşılaşma durumu ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet		Toplam f
		Kadın f	Erkek f	
İstismar	İyi niyeti kötüye kullanma	K1, K9, K16, K18	E3, E10, E14	7
	Rahatsız edici davranış	K2, K5, K7, K8, K11, K12, K15, K17 K19, K20	E5, E9, E18	13
	Zorla yaptırılan davranış	K3, K6, K14	E2, E4, E19	6
	Özgürlüğün kısıtlanması	K4, K10, K13, K19	E1, E12, E16 E17	8
	Taciz		E6, E7, E8, E11, E13, E15 E20	7
İstismar ile karşılaşma durumu	Hatırlanmaması	K11	E2, E8	3
	Karşılaşmama	K1, K2, K3, K4, K5 K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K14 K15, K16, K17, K18 K19, K20	E1, E3, E4, E5, E6, E7, E9 E10, E11, E12 E13, E14, E15 E16, E17, E18 E19, E20	37

Tablo 4.3’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının istismar kavramına ve istismar ile karşılaşma durumları ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları istismar kavramını en fazla sırayla “rahatsız edici davranış” f (13), “özgürlüğün kısıtlanması” f (8), “iyi niyeti kötüye kullanma” f (7), “taciz” f (7) ve “zorla yaptırılan davranış” f (6) olarak nitelendirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları istismar ile karşılaşma durumuna ise “karşılaşmama” f (37) ve “hatırlanmama” f (3) olarak belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu istismarı kavramını rahatsız edici davranış olarak tanımlamakta ve istismar davranışı ile daha önce karşılaşmadıklarını belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının “İstismar nedir? Karşılaştınız mı?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

K2: “İstenmediği halde yapılan rahatsız edici davranış. İstismar ile karşılaşmadım.”

K8: “Bir kişinin çeşitli nedenlerden dolayı ve belirli çıkarlar için rahatsız edilmesi. Hayır yaşamadım.”

K11: “İstismar karşısındaki bireye, hayvana veya herhangi bir duygu ve düşünceye karşı rahatsızlık verme olarak tanımlanabilir. İstismar ile karşılaşmadım.”

K17: “İstismar bireyin istemediği ve rahatsız olduğu bir durumla karşılaşmasıdır. Hayır karşılaşmadım.”

K4: “Bilinçli ya da bilinçsiz bireyin yaşam alanına girme, özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Karşılaşmadım.”

K19: “Çocukların özgürlüklerini kısıtlayacak onları rahatsız edecek her türlü davranış. Karşılaşmadım.”

E3: “İstismar insanların iyi niyetlerini kötüye kullanmak. Karşılaşmadım.”

K9: “İyi niyetin kötüye kullanılmasıdır. Karşılaşmadım.”

E14: “Bir kişinin iyi niyetini kullanmaktır. Karşılaşmadım.”

K18: “Birinin iyi niyetini kötüye kullanmaktır. Böyle bir durumla karşılaşmadım.”

E11: “Taciz vb. kötü durumlardır. Karşılaşmadım.”

E6: “Çocuğa yönelik taciz. Hayır karşılaşmadım.”

K3: “Bireyin zorlanmasıdır. Karşılaşmadım.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.4’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.4 Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal kavramları ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet Kadın f	Erkek f	Toplam f
Duygusal İstismar	Rahatsız edici sözler söylenmesi	K1, K2, K3, K4, K5 K6, K7, K9, K12 K14, K15, K18, K19	E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E15, E17 E18, E20	24
	Duygularının kullanılması	K8, K10, K11, K13 K16, K20	E6, E10	8
	Toplumdan Dışlanması		E16	1
	Fikrin Olmaması	K17	E12, E13, E14 E19	5
Cinsel İstismar	Özel Bölgelere Dokunulması	K1, K2, K5, K13 K14, K15, K20	E9, E17	9
	Zor kullanılması	K3, K7, K8, K9 K11, K12, K16	E6, E14	9
	Cinsel amaçlı kullanılması	K18	E18	2
	Tecavüz	K10	E1, E4, E7, E8, E10, E11, E16, E19, E20	10
	Fikrin Olmaması	K4, K6, K17, K19	E2, E5, E12, E13, E15	9
Fiziksel İstismar	Fiziksel özelliklerinin aşağılanması	K1, K8	E2	3
	İhtiyaçlarının Karşılanmaması		E16	1
	Şiddet	K2, K3, K4, K5, K6 K7, K9, K10, K11 K12, K13, K14, K15, K16, K18, K19 K20	E1, E3, E4, E5 E6, E7, E8, E9 E10, E14, E15 E17, E18, E19 E20	32
	Fikrin Olmaması	K17	E11, E12, E13	4
İhmal Etme	Önemsensememesi	K2, K7, K8, K11 K14	E1, E5, E6 E12, E13, E16 E19, E20	13
	İlgi gösterilmemesi	K9, K19		2
	Kendi düşüncelerinin kabul ettirilmesi	K3, K6, K10	E2	4
	Haklarının yok sayılması	K15, K16	E4, E11, E18	5
	İhtiyaçlarının karşılanmaması	K18	K17	2

Fikrin Olmaması	K1, K12, K13, K17	E3, E7, E8, E9 E10, E14, E15	11
-----------------	----------------------	---------------------------------	----

Tablo 4.4’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal kavramı ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları duygusal istismarı en fazla sırayla “rahatsız edici sözler söylenmesi” f (24), “duygularının kullanılması” f (8) ve “toplumdan dışlanması” f (1) olarak belirtmişlerdir. “Fikrin olmaması” f (5) görüşü de öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar arasındadır. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu rahatsız edici sözler söylenmesini duygusal istismar olarak nitelendirmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları cinsel istismarı en fazla sırayla “tecavüz” f (10), “özel bölgelere dokunulması” f (9), “zor kullanılması” f (9) ve “cinsel amaçlı kullanılması” f (2) olarak belirtmişlerdir. “Fikrin olmaması” f (9) görüşü de öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar arasındadır. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu tecavüz durumunu cinsel istismar olarak nitelendirmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları fiziksel istismarı en fazla sırayla “şiddet” f (32), “fiziksel özelliklerinin aşağılanması” f (3) ve “ihtiyaçlarının karşılanmaması” f (1) olarak belirtmişlerdir. “Fikrin olmaması” f (4) görüşü de öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar arasındadır. Öğretmen adaylarının büyük kısmı şiddet uygulanmasını fiziksel istismar olarak nitelendirmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları ihmal etme kavramını en fazla sırayla “önemsememe” f (13), “haklarının yok sayılması” f (5), “kendi düşüncelerinin kabul ettirilmesi” f (4), “ilgi gösterilmemesi” f (2) ve “ihtiyaçlarının karşılanmaması” f (2) olarak belirtmişlerdir. “Fikrin olmaması” f (11) görüşü de öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar arasındadır. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu önem göstermeme/ önemsememe davranışını ihmal olarak nitelendirmektedir.

Öğretmen adaylarının “Fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal nedir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

K1: “Duygusal istismar, daha çok karşı tarafa beslediğimiz duyguları karşı tarafa rahatsız edici bir şekilde yansıtmaktır. Cinsel istismar ise, kişinin özel ve dokunulmayacak yerlerine zorunlu olarak dokunulmasıdır. Fiziksel istismar ise, kişinin kendi fiziksel özelliklerine rahatsız edici şekilde laf edilmesidir. İhmali bilmiyorum.”

E4: “Fiziksel istismar, şiddet uygulanmasıdır. Duygusal istismar, sözel olarak şiddettir. Cinsel istismar, taciz ve benzeri şeylerdir. İhmal ise, hakların önemsenmemesidir.”

K6: “Karşı tarafa uygulanan şiddetle fiziksel olarak zarar verilmesi fiziksel istismardır. Kişiyeye duygusal olarak zarar verilmesi duygusal istismardır. İhmal ise, bu durumun görmezden gelinmesidir. Cinsel istismar hakkında fikrim yok.”

K7: “Çocuğun bedenini rahatsız etmek fiziksel istismardır. Çocuğun psikolojisini kötü etkilemek duygusal istismardır. Çocuğu cinsel yönden rahatsız etmek cinsel istismardır. İhmal ise bunların yapılmasına göz yummak ve bu durumu oradan kaldırmaya yönelik çalışmaların yapılmamasıdır.”

E8: “Fiziksel istismar, bireye fiziki olarak istemediği şekilde davranılmasıdır. Duygusal istismar, insanların duygularını önemsemeyerek onu rahatsız etme ve duyguları ile oynamadır. Cinsel istismar, insanlara cinsel yönden tecavüzde bulunmaktır. İhmal hakkında fikrim yok.”

K11: “Fiziksel istismar, karşıdaki bireye güç kullanma olarak tanımlanabilir. Duygusal istismar ise, karşıdaki insanın duygularını kullanma ve onu psikolojik olarak yıpratma. Cinsel istismar ise, cinsel anlamda zorlamadır. İhmal ise, önemsememektir.”

E13: “Tam detaylı bilgi sahibi değilim. İhmal, istismara karşı bir şey olmaz tutumudur.”

K16: “Fiziksel istismar, şiddet, dayak gibi yollarla kişinin fiziki olarak zarar görmesidir. Duygusal istismar, kişinin duygularının kullanılarak duygusal anlamda zarar verilmesidir. Cinsel istismar, kişinin istemediği halde zorla yapılan istismardır. İhmal ise, hakların önemsenmemesidir.”

E16: “Fiziksel istismar, hayatımızı devam ettirebilmemiz için doğrudan beden için gerekli olan ihtiyaçların kısıtlanmasıdır. Duygusal istismar, toplumdaki soyutlamak, dışlamaktır. Cinsel istismar, tecavüz gibi istenmeyen olaylardır. İhmal ise, önemsememektir.”

E19: “Fiziksel istismar, şiddet olabilir. Kişiyeye uygulanan gereksiz ve uygunsuz hareketlerdir. Cinsel istismar, kişiyeye uygulanan tecavüzdür. İhmal ise, göz yummadır. Duygusal istismarı bilmiyorum.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Çocuk istismarı ile karşılaştığınızda ne yaparsınız? Kimden destek alırsınız (Kişi, kurum)?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.5’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.5 Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile karşılaşma durumuna yönelik tepkisi ve destek alma durumu ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Çocuk istismarı ile karşılaşma durumuna yönelik tepki	Yetkililere haber verme	K3, K4, K5, K6 K9, K11, K12 K14, K17	E1, E3, E5 E11, E12, E13 E14, E16, E20	18
	Aileye haber verme	K8, K16, K19 K20	E1, E18	6
	Kendim şiddet kullanarak önleme	K20	E8, E10, E15	4
	Duyarsız kalmama	K1, K2, K7 K10, K13	E2, E4, E6, E7 E9, E17, E18 E19	13
Destek alma durumu	Polisten destek alma	K1, K2, K3, K4 K5, K6, K7, K8 K9, K10, K11 K12, K13, K14 K15, K16, K17 K18	E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8 E9, E11, E12 E13, E14, E15 E16, E18, E19 E20	35
	Öğretmenden destek alma	K4		1
	Psikolojik danışmandan destek alma	K8, K11, K16 K17, K18, K19 K20	E17, E19	9
	Sosyal hizmet kurumundan destek alma	K3, K4, K11, K12, K17	E3, E19, E20	8
	Kendim halletme		E10	1

Tablo 4.5’te sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile karşılaşma durumuna yönelik tepkisi ve destek alma durumuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı durumu ile karşılaştıklarında en fazla sırayla “yetkililere

haber verme” f(18), “duyarsız kalmama” f(13), “aileye haber verme” f(6) ve “kendim şiddet kullanarak önleme” f(4) olarak görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çocuk istismarı ile karşılaştıklarında yetkililere haber vereceklerini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı ile karşılaştıklarında destek alacağı kişi ya da kurumları en fazla sırayla “polisten destek alma” f(35), “psikolojik danışmandan destek alma” f(9), “sosyal hizmet kurumundan destek alma” f(8), “öğretmenden destek alma” f(1) olarak nitelendirmiş aynı zamanda “kendim halletme” f(1) cevabını vermişlerdir. Öğretmen adaylarının çoğu çocuk istismarı ile karşılaştıklarında polisten destek alabileceğini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının “Çocuk istismarı ile karşılaştığınızda ne yaparsınız? Kimden destek alırsınız (Kişi, kurum)?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

K2: “Polis ya da daha bilgili büyük kişilerden destek alırım. Duyarsız kalamam ve elimden ne geliyorsa yapmaya çalışırım.”

E1: “Eğer bir çocuk bunu yaşadıysa ve ben bunu biliyorsam doğrudan çocuğun ailesi ile konuşur, polise şikayet etmelerini söylerim ve çocuğun destek alması gerektiğini söylerim.”

E3: “Sosyal hizmetler birimine şikayet ederim.”

K6: “Polis ve bir psikolojik danışmandan yardım alırım.”

K7: “Böyle bir durum ile karşılaştığımda sessiz kalamam ve müdahale ederim. Öncelikle polisi ararım.”

K11: “Eğer bir öğretmen olarak okulda karşılaşırsam bunu rehber öğretmene bildirip yardım isteyebilirim. Sokakta karşılaşırsam hemen polisi ararım.”

K13: “Öncelikle o anda karşılaştıysam kendim ve yanımdakilerle müdahale ederim. Bunun dışında emniyetle iletişim kurarım.”

E15: “İstismar karşısında önce kendim müdahale eder sonra polisi ararım.”

K17: “İlk olarak çocuğu güvenli bir yere getiririm. Daha sonra polisten, çocuğun ailesinden, psikolojik danışmandan yardım alırım.”

K19: “Çocuğun bu durumdan etkilenmemesi için onu bir psikologa götürürüm. Ailesi ile ve polislerle görüşürüm. Böyle bir durumla karşılaşmamak için çocuğa ne yapması gerektiğini anlatırım.”

E18: “Çocuk istismarı ile karşılaştığımda buna engel olmaya çalışırım. O çocuğun ailesinden ve adalet kurumundan yardım isterim.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Çocuk istismarı konusunda merak ettikleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.6’da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.6 Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda merak ettiği durumlar ile ilgili görüşleri

Kategori	Alt Kategori	Cinsiyet		Toplam f
		Kadın f	Erkek f	
İstismarın sıklık düzeyi	Çocuk istismarının meydana gelme sıklık düzeyi	K2		1
Yaptırım düzeyi	Verilen ceza bilgisi	K19		1
İstismar türleri	İstismar türleri		E18	1
	Çocuk istismarını önleme faaliyetleri	K11, K14, K15 K20	E15	5
	Çocuk istismarı konusunda yapılan çalışmalar	K2, K14	E4	3
	Çocuk istismarı konusunda verilen eğitimlerin yeterliliği	K12,K18	E19	3
	Çocuk istismarı ile ilgili merak edilen bir durumun olmaması	K1, K3, K4, K5, K6 K7, K8, K9, K10, K13, K16, K17	E1,E2,E3,E5, E6,E7,E8,E9 E10,E11,E12 E13,E14,E16 E17,E20	28

Tablo 4.6’da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda merak ettiği durumlar ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı konusunda merak ettiği durumlara en fazla sırayla “çocuk istismarını önleme faaliyetleri” f(5), “çocuk istismarı konusunda verilen eğitimlerin yeterlilik düzeyi” f(3), “çocuk istismarı konusunda yapılan çalışmalar” f(3), “çocuk istismarının meydana gelme sıklığı” f(1), “çocuk istismarı karşısında verilen cezalar” f(1) ve “istismar türleri” f(1) olarak belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çocuk istismarını önleme faaliyetlerini ve yapılan çalışmaları merak etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında “merak ettiği bir durumun olmaması” f(28) görüşünü bildiren adaylar da yer almaktadır.

Öğretmen adaylarının “Çocuk istismarı konusunda merak ettikleriniz nelerdir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara örnek aşağıda yer almaktadır:

K11: “Çocuk istismarının önlenmesi için ne gibi önlemler alınıyor?”

K2: “Türkiye’de ne sıklıkla çocuk istismarı oluyor? Azaltılması için ne gibi faaliyetler yapılıyor?”

E19: “Çocuklara haklarını savunmaları konusunda eğitim veriliyor mu?”

E4: “Çocuk istismarı konusu ile ilgili ne gibi çalışmalar yapılıyor ve ne kadar gözetiliyor?”

K19: “Verilen cezalar nelerdir?”

E18: “Çocuk istismarı konusunda genel olarak bilsem de kapsamlı olarak nelerin istismara girdiğini merak ediyorum.”

K9: “Merak ettiğim bir şey yok.”

E16: “Merak etmiyorum.”

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları ve çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla görüşülmüştür.

Araştırmanın alt problem bağlamında:

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının size göre çocuk hakları nedir? Açıklayınız sorusuna doğuştan sahip olunan haklar, yaşama hakkı, korunma hakkı, eğitim hakkı, beslenme hakkı, barınma hakkı, oyun hakkı, sağlık hakkı, ifade özgürlüğü cevaplarını vererek temel hak ve özgürlükler olarak tanımlamışlardır. Akyüz'ün (2000a) yapmış olduğu çocuk hakları tanımı ile araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Akyüz (2000a)'e göre "çocuk hakları kanunen veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu eğitim, sağlık, barınma fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamakta kullanılan evrensel kavramdır" olarak açıklamıştır .

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları çocuk haklarının öğretiminde çocuklara yönelik olarak oyun ile öğretimin ve etkinliklerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının ifadelerinde tiyatro, panel, seminer, konferans, drama gibi etkinlikler ile de aynı zamanda çocuklarda çocuk hakları bilincinin oluşmasında etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adayları ailelerin bilgilendirilmesinin de önemli olduğunu vurgulamışlardır. Faiz ve Kamer (2017) araştırmalarında çocuğun aile içinde önemli olduğu fakat ailelerin çocukların haklarına yönelik gereken özeni göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmadaki bu sonuç aileye yönelik çocuk hakları eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları kendilerine çocuk haklarına yönelik bir etkinlik yapılmadığını, yapıldı ise de hatırlamadıklarını belirtmişlerdir. Fazlıoğlu'nun (2007) yaptığı çalışmada bu sonucu destekler niteliktedir.

Fazlıoğlu (2007) "Çocuk Hakları sözleşmesinde yer alan "Çocuk Hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri "yüksek lisans programı tezi çalışmasında; öğretmenlerin çocuk haklarının önemini kavradığı fakat uygulamada bunun yetersiz kaldığını belirtmiştir .

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu sınıfta ve okulda çocuk haklarına yönelik kendilerine herhangi bir etkinlik yapılmadığını belirtmiştir.

Bu sonuçlara paralel olarak; Decoene ve Decock (1996) araştırmalarında, çocuk hakları öğretiminde çocukların hoşlandıkları ve çocuk hakları ile ilgili etkinliklere ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre; sosyal bilgiler öğretmen adayları istismar kavramını “rahatsız edici davranış “ olarak belirtmişlerdir. Aynı zamanda istismarı; iyi niyeti kötüye kullanma, zorla yaptırılan davranış, özgürlüğün kısıtlanması ve taciz olarak belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının istismar kavramına yönelik bilinç düzeylerinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bilgilerine göre; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha önce istismar ile karşılaşmadıkları karşılaştırlar ise de hatırlamadıkları sonucuna ulaşılmıştır .

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları rahatsız edici sözler söylemesini öğretmen adayları duygusal istismar olarak belirtmişlerdir. Kişinin duygularının kullanılması ve kişinin toplumdan dışlanması olarak nitelendirdikleri de sonuçlar arasındadır. Öğretmen adayları arasında duygusal istismarın ne olduğunu bilmeyen adayın da olduğu bulgularda görülmektedir. Öğretmen adayların duygusal istismar konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları cinsel istismar tanımına; özel bölgelere dokunulması, zor kullanılması, çocuğun cinsel amacıyla kullanılması ve tecavüz olarak belirtmişlerdir. Öğretmen adayları arasında cinsel istismar kavramının ne olduğu hakkında fikri olmayan adayın da bulunduğu sonuçlar arasındadır. Öğretmen adaylarının bulgular sonucunda cinsel istismar kavramı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları şiddeti fiziksel istismar olarak gördüğü sonucuna ulaşırken, fiziksel özelliklerinin aşağılanması ve ihtiyaçlarının karşılanmamasını da yine fiziksel istismar olarak nitelendirmişlerdir. Fiziksel istismar konusunda fikri olmayan öğretmen adayı olmakla birlikte öğretmen adaylarının fiziksel istismar konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları bireyin önemsenmemesini ihmal olarak nitelendirmiştir. Bireye kendi düşüncelerini kabul ettirme, bireyin haklarını göz ardı etme, bireye ilgi göstermeme ve bireyin gerekli olan ihtiyaçlarının yerine getirilmemesini de öğretmen adayları

ihmal olarak belirtmişlerdir. İhmal kavramı hakkında fikri olmayan öğretmen adayının fazla oluşu ihmal konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığı sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

Pala (2011) “Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri“ isimli tıpta uzmanlık tezi çalışmasında; öğretmen adayların da ihmal ve istismara yönelik eğitim eksikliklerinin olduğunu belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı ile karşılaştıklarında duyarsız kalmayacağını ve yetkili kişiler ile ailelerine haber vereceklerini belirtmişlerdir. İstismar durumu ile karşılaşıldığında şiddet uygulayarak sorunu çözebilecekleri görüşü de ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarı ile karşılaştıklarında öncelikli olarak polisten yardım alacaklarını daha sonra sosyal hizmet, psikolojik danışman ve öğretmenlerden destek alacaklarını belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları çocuk hakları konusunda farkındalıklarının yeterli düzeyde olduğu fakat bu konuda kendilerine yapılan etkinliklerin yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının istismar ve istismar türleri hakkında farkındalıklarının yeterli olduğu fakat uygulamada yeterli olmadığı öğretmen adaylarının görüşleri sonucunda ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile karşılaştıklarında bilinçli bir şekilde davranarak yetkili birimlerden yardım alacaklarını ve bu duruma kayıtsız kalmayacakları da sonuçlar arasındadır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları çocuk istismarının meydana gelme sıklığını, verilen cezaları, istismar türlerinin neler olduğunu, istismar önleme faaliyetlerinin neler olduğunu, çocuk istismarı konusunda yapılan çalışmaların neler olduğunu, istismar konusunda verilen eğitimlerin yeterliliğini merak ettiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda farkındalıklarının yeterli düzeyde olduğu fakat uygulamaya aktarılamadığı öğretmen adaylarına uygulanan programda ve sosyal bilgiler öğretim programında eksikliklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimi devam ederken bilgilendirici faaliyetler ile seminerler düzenlenerek gelişimlere katkı sağlanabilir.

Çocuk hakları ve istismarı konusunda sosyal bilgiler öğretim programı ile sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programında etkinliklere daha fazla yer verilerek daha fazla bilinç kazandırılması sağlanabilir.

Çocuğa yönelik yaşanan sorunlara ve sorunların çözümüne yönelik durumlar tespit edilerek eğitim programına yansıtılabilir.

İstismar kavramı öğretim programlarında daha kapsamlı olarak ele alınabilir.

Çocuk hakları ve çocuk istismarı konusu hem çocuklar hem de öğretmen adaylarının anlayabileceği düzeyde somutlaştırarak ve etkinliklere dayalı bir şekilde verilebilir.

KAYNAKÇA

Abrahams N., Casey K. & Daro D. (1992). *Teachers' know ledge, attitudes, and beliefs about child abuse and its prevention.*

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen, M., Avcı, A. & İçme, F. (2013). Çocuk istismarının ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Akacan, B. (2012). Ortaöğretim okullarında görev yapan eğitim alan çocuk istismarına ilişkin görüşleri. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*.1(2)
- Akyüz, E. (2000a). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk haklarının ve güvenliğinin korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi
- Akyüz, E. (2013b). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi
- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Ofset Yayınevi.
- Bağlı, M. (2003). *Türk modernleşme bağlamında hukuk ve yargılama*. Çocuk yargılama, II.Ulusal çocuk ve suç sempozyumu bildirileri, Ankara: Türkiye’de Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı
- Bağlı, M. T. & Esen, Y. (2003). *Ders kitabı yazarları için insan hakları ışığında yol gösterici bazı somut öneriler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismar ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12).
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pagem Yayınları.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke etkileycileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bellamy, C. (2005). *Dünya çocukları tehdit altında*. Ankara: Unicef Yayınları
- Bloom, S. L. (2000). Then eglect of neglect. *Psychotherapy Review*, 1(5), 208-210
- Brown, M. (1996). *Our world, ourrights: Teaching about rights and responsibilities in the primary school*. Amnesty International UK. London.
- Campbell, K., & Covell, R. (2001). Children’s rights education at the university level: An effective means of promoting rights know ledge and rights- basedattitudes, *The International Journal of Children’s Right*, 9, 123-135
- Covell, K., & Howe, R. B. (2005). *Empowering children- children’s rights education as a path way to citizen ship*. University of Toronto Press. Toronto Buffalo London.

- Cowel, K. & Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *International Journal of children's Rights*, 7, 171-189
- Çetinkaya, N. (1998). *Öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına yönelik bakışların değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Decoene, J., & DeCock, R. (1996). The children's rights Project in the primary school in Bruges. *The Hague: Kluwer Law International*, 627-636.
- Dilsiz, H., & Mağden, D. (2015). *Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve fizik tanıma düzeylerinin tespit edilmesi "Erken Müdahale"*. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Hacettepe Üniversite, Ankara
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Doğan, İ. (2011). *Akıllı küçük, çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo kültürel bir inceleme*. İstanbul: Sistem Yayınları
- Durgut A. (2014). *2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans tezi. Dumlupınar üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Erdoğan, O. (2011). *Çocuk hakları*. İstanbul: Acar Yayıncılık
- Faiz, M., & Kamer, S. T. (2017). Prospective teachers' opinions concerning children's rights. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 118-128
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan "Çocuk Hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Flowers, N. (2008). *Pusulacak çocuklar için insan hakları eğitim kılavuzu*. (Çev. M. Çulhaoğlu). İstanbul: Bilgi Üniversite Yayınları
- Franklin, B. (1996). *The handbook of children's rights*. London and Newyork: RovkLedge.
- Gollob, R., & Krapf, P. (2007). *Exploring children's rights: Nine short projects for primary Level*. Strasbourg: Council of Euroe Publishing.
- Gözütok, D. (2007). *Öğrenim ilke ve yöntemleri*. Ankara : Ekinoks yayıncılık.
- Güler, B. (2009). *Televizyon yayınlarında Çocuk ve çocuk sorunlarının işlenişi Trt'de Çocuk Temalı Yayınlarının Analizi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gündem Çocuk Derneği (2009). *Türkiye Çocuk Politikası*. Ankara: Gündem Çocuk Derneği

Gündem Çocuk. (2008). *Hak temelli yaklaşım: Türkiye çocuk politikası*. Ankara: Gündem Çocuk

Hancı., İ. H. (2002). *Adli tıp adli bilimler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden (10/12/2018) tarihinde erişilmiştir.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2e65e20e6f67.95537181 adresinden (12/04/2018) tarihinde erişilmiştir.

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/sosyal_bilgiler.pdf/5b46fcf9-d79c-46dc-a8e5-9b944c99ec6a?version=1.0 adresinden (01/12/2018) tarihinde erişilmiştir.

https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13140945_SOSYAL_BYLGYLER_SUNU.pdf 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı adresinden (10/12/2018) tarihinde erişilmiştir.

İnan, A. N. (1995). Çocuk haklarına dair sözleşme, *AÜHFÖ*, 44 (1-4), 765-778

İnsan Hakları Derneği (2008). *Çocuk istismarını ve ihmali önleme öğretmen ve aileler için eğitim kılavuzu*. Ankara: Berkay Ofset Yayınları.

Jenkins Parker, M. (1999). *Sparing the rool: discipline and children rights*. London: Trentham Books.

Jones, P., & Welch, S. (2010). *Rethinking children's rights*. USA:Continuum International Publishing Group

Kar, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47 (2), 140-151

Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar

Kefeli H. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali davranışları ile kurum personelinin konuya ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Keşenekçi, Y. (1999a). İnsan hakları eğitiminde okul ve sınıf havasının rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19, 353-361
- Keşenekçi, Y. (2001b). *İnsan Hakları Eğitim*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Keşenekçi, Y. (2008c). *Eğitimciler için insan hakkı ve vatandaşlık*. Ankara: Anı yayıncılık
- Keser, N., Odabaşı, E., & Elibüyük, S. (2010) Ana-Babaların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki, bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4 (3), 150-157
- Keskin, Ç., & Çam, O. (2005). *Çocuk cinsel istismarına psikodinamik hemşirelik yaklaşımı*. Türk Psikiyatri Diziini Yeni Sempozyumu, 43(3), 118-125
- Kocaer, Ü. (2006). *Hekim ve hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul
- Koçak, C., & Büyükgönenç, L. (2011). Toplumdaki bireylerin Çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi ve görüşleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 89-104
- Köksal, H. (2008). Çocukluk, değişen dünya ve tarih öğretiminden beklentiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 388-396
- Maccia, P. (2009). *Dünya çocukların durumu*. UNICEF
- Mathews, B. (2011). *Teacher education to meet the challenge espased bu child sexual abuse*. *Australian journal of teacher education*, 36 (11)
- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu, C., Akça, S. & Akbulut, B. (2014). *Türkiye'de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. İstanbul: Bernard Van Leer Vakfı
- Müftü, G. (2001). Çocukların hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler1151/muftu.htm> adresinden erişildi.
- Oğuzman, M. K & Barlos N. (2016). *Medeni hukuk*. İstanbul: Vedat kitapçılık
- Önal, Ç. (2007). Çocuk İstismarı. *Türkiye Klinikleri Pediatri Sci*, 3(1), 27-29
- Özdemir Doğan, G. (2017). *Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi Gaziantep üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep

- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). Sosyal ve bilim araştırmalarında evren-örneklem sorunu, *Dergi Park*, 15, 20.
- Öztürk, M. (2011). *Çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Pala, B. (2011). *Geleceğin öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri*. Yayımlanmış tıpta uzmanlık tezi. Osmangazi Üniversite Tıp Fakültesi, Eskişehir.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları
- Polat, O. (2008). Türkiye’de çocuk haklarının durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(2), 149-157
- Romanı, N. (1990). *School and child abuse = A national survey of principals’ attitudes, belief and practices*.
- Sağır, M. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri
- Sarıbaşı, A. K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi*. Yüksek lisans Tezi. On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale
- Save the children (2006). *Teacher’s guide*. London: Save the children
- Serozan, R. (2005). *Çocuk hukuku*. İstanbul: Vedat kitapçılık.
- Smidt, S. (2006). *The developing Child in the 21st century*. London and New york : Routledge.
- Sözen, E. & Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal bilgiler Dersi Öğretim Programlarının karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6 (1), 53-71
- Starkey, H. (Ed). (1991). *The council of europe recommendation on the teaching and learning of human rights in school*. The challenge of human Rights education. (21-38). London.
- Şimşek, B. Ş. (2016). Türkiye’de 2005 yılı sonrası çocuk haklarının gelişimi. Yayımlanmış Yüksek Lisans tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.

- Tezcan, M.(2005). *Çocuk sosyolojisi*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Tire, R. (1993). *How teacher define and respond to child abuse = The distincti on between the or etical and report ablecases.*
- Tolley, H. (1998). Project THRO: Teaching human rights online. *Human rights quarterly*, 20(4), 945-961.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80
- Torun, F. (2011). *Çocuk hakları öğretiminde oyun yönetiminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasında erişilmiştir.
- Tunç, D. (2008). *Çocuk sözleşmesinin eğitim politikalarına yansımaları konusunda MEB uzmanlarının görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara
- Türk, S. (2010). *Öğretmen adayları ile ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler çocuk istismarı potansiyeli açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Türkyılmaz, M. & Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, SUSİ. http://www.ijoess.com/makalede/852860406_4-zafer%20ku%C5%9F.pdf sayfasından erişilmiştir .
- Uçuş Güldalı, Ş. (2013a). *Çocuk hakkı eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Uçuş, Ş. (2009b). *Çocuk hakları sözleşmesinin ilköğretim programındaki yeri ve sözleşmeye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş., & Şahin, A. E. (2012). Çocuk hakları sözleşmesine yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 25-41.
- UNESCO-UNICEF (2007). *Ahuman rights-based approach to education for all*. UNICEF Newyork.
- Ülküer, N. (1999). *Çocuk hakları sözleşmesinin hayata geçirilmesinde iletişim ortamlarının rolü*. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, 185-194

- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi*, 12(1), 9-18
- Üstündağ, T.(2000). *Yaratıcı dramı: Öğretmenin günlüğü*. Pegem yayıncılık. Ankara
- Verhellen, E. (1999). Facilitating children's rights in education: Expectations and demands on teachers and parents. *Prospect*, 29 (2), 224-231.
- Wiersma, W. & Jurs, S. G. (2005). *Research methods in education: In introduction*. 8. Edition. Boston: Pearson Education.
- Yalçın, H., Bay, M. & Ekmekçioğlu, E. (2008). *Türkiye ve Türk dünyasında çocuk hakları ile ilgili çalışma yararları*. II uluslararası sosyal bilimciler kongresi. Bişkek/ Kırgızistan 05/02/2018 tarihinde <http://avrasya.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/01/kongrekitabi.pdf> adresinden erişildi.
- Yapıcı, Ş., & Yapıcı M. (2004). Bir değer olarak çocukluk. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 4 (4).
- Yavuzer, H. (1994). Aile içi etkileşim ve aile dışı öğelerin doğurduğu psiko-pedagojik sonuçlar. *Türkiye' de Çocuğun Durumu*, 2, 211-216
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003a) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006b) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011c). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Yıldız, S. (2007). *İlköğretim II. Kademesindeki çocuklara yönelik istismarın ve ihmalin çeşitli değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yılmaz, G., İştien, N., Ertan, U., & Önder, A. (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 4(6), 295-298
- Yolcu, H. (2009). İstismara uğramış çocuğa eğitim ortamında yaklaşım: rehber öğretmenin rolü. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(25), 62-92.

Yolcu, H. (2018). Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesinde öğretmenlerin görev ve sorumlulukları. A. Demirbolat (Ed.) içinde, *Sınıf yönetimi* (s. 309-364). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yörükoğlu, A.(2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk* . İstanbul: Özgür Yayınları

Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babalarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ziyalar, N. (1998). *Çocukların cinsel istismardan korunması bir eğitim model önerisi*. İstanbul

Yararlanılan Kaynaklar

Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması*. Proje ödevi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Aral, N., & Gürsoy F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Ballar, S. (1998). *Çocuk hakları*. Beta Basım Yayın Dağıtım.

Barton, P., Brown, M., Mitchell, I., Claire, H., & Harrison, D. (2006). *Early years human rights education*. 22 Mart 2017 tarihinde http://www.citized.info/pdf/_other/_Early_Years_HRE.pdf erişilmiştir.

Bayraktar, S. (2015). *İnsanlığın kanayan yarası çocuk ihmal ve istismarı*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.

Bilir, Ş., Arı, M., & Dönmez, N. B. (1986). Dört-on iki yaş arasında 16 100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*,1,7-14.

Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,. İstanbul.

Dağlı, T., & İnanıcı, M. A. (2011). *İhmal ve istismara yönelik bütüncül yaklaşım*. Ankara: Fersa Ofset Matbaacılık.

Doğan, İ. (2001). Çocuk hakları açısından Türkiye’de çocuk olgusu. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Dursun, S. (2014). Türk ceza kanununda cinsel suçlara genel bir bakış. *Çağdaş Hukukçular Derneği Dergisi*, 24.

- Erbay, E. (2012). Türkiye’de çocuk haklarını tanıma, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların eleştirel analizi ve bir model önerisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(2), 47-74
- Eyüpoğlu, A. (2016). *Mağdur çocuğun dili*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Fırat, S., İltaş, Y., & Yılmaz, B. I. (2017). *Ruhsal ve hukuki yönleriyle çocuk istismarı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Fountain, S. (1993). *It’s only right a practical guide to learning about the convention on the rights of the child*. UNICEF.
- Global, M. (1998). *Principles of child participati on and protection*. 7 Nisan 2018’de http://www.globalmarch.org/images/GMACL_ChildParticipation.pdf sitesinden erişilmiştir.
- Gören, Z. (2012). Çocukların temel haklarının anayasa garantisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 45-105.
- Gültekin, M., Gürdoğan Bayır, Ö. & Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız var: Çocukların gözünden çocuk hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (24), 972-1005.
- Gürhan, N. (2015). *Her yönüyle çocuk istismar ve ihmali (sağlık-yasa-eğitim ve aile boyutu)*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Jones, P., & Welch, S. (2010). *Rethinking children’s rights*. USA: Continuum Intenational Publishing Group.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocuğun tarihsel gelişimi üzerine düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 253-276.
- Karcı, Y. (2016). *İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler*. Yayımlanmış Yüksek Lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kars, Ö. (1996). *Çocuk istismarı: nedenleri ve sonuçları*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Keser, İ. (2011). *Çocuk cinsel istismarı*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Merey, Z. (2016). *Çocuk hakları*. Ankara: Vadi Grup Ciltevi.
- Onur, B. (1993). *Toplumsal tarihte çocuk*. İstanbul

Önal, S. Ç., Celbiş, O., Özdemir, B., & Yöntem Özdemir, M. (2013). Çocuk istismarı. *Türk Nüroşirürji Dergisi*, 23(2), 124-127.

Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim programında çocuk hakları*. Yayımlanmış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramı. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, (2), 43-56.

Tıraşçı, Y., & Gören S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74

EKLER

EK-1 İzin Yazıları

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 96053312-044-E.51058
Konu : Anket İzni

26/12/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24/12/2018 tarihli ve 26350463-044-E.50678 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Gamze HANÇER'in, Fakültemiz Sosyal Bilimler Öğretmenliği Programı Öğretmen adayı öğrencilerimize anket uygulaması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ
Dekan

Adres: Aktakke mah. Yalçın Cad. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi 37100 Kastamonu / TÜRKİYE
Telefon: (0 366) 280 33 01 Faks: (0 366) 212 33 53

Elektronik A&E: <http://www.kastamonu.edu.tr>

3070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.
Evrak teyidi: <https://ehys.kastamonu.edu.tr/sorgu/sorgula.aspx> adresinden 790R-6068-82A2 kodu ile yapılabilir.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ANKET ÇALIŞMASI İZİNİ TALEP DİLEKÇESİ																	
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA																	
<p>Anabilim Dalınızın 161141009 numaralı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim KASTAMONU İİİ MERKEZ İlçesinde Kastamonu Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde eğitim alan öğretmen adayları ile "Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri" adlı anket çalışması yapmak istiyorum. İlgili kurumdan bu çalışmayı yapabilmem için gerekli iznin alınması hususunda;</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim. 19/12/2018</p> <p style="text-align: right;"> GAMZE HANÇER</p>																	
<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="3">T.C. Kimlik No 61036309468</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Adı :GAMZE</td> <td>Soyadı: HANÇER</td> </tr> <tr> <td>Cep Telefonu: 0541 5494850</td> <td>Ev Telefonu</td> <td>İş Telefonu</td> </tr> <tr> <td colspan="3">İkametgâh Adresi ATATÜRK MAHALLESİ SİNOP CADDESİ NO:49 GERZE/ SİNOP</td> </tr> <tr> <td colspan="3">E-Posta Adresi gamze-gul_123@hotmail.com</td> </tr> </table>			T.C. Kimlik No 61036309468			Adı :GAMZE		Soyadı: HANÇER	Cep Telefonu: 0541 5494850	Ev Telefonu	İş Telefonu	İkametgâh Adresi ATATÜRK MAHALLESİ SİNOP CADDESİ NO:49 GERZE/ SİNOP			E-Posta Adresi gamze-gul_123@hotmail.com		
T.C. Kimlik No 61036309468																	
Adı :GAMZE		Soyadı: HANÇER															
Cep Telefonu: 0541 5494850	Ev Telefonu	İş Telefonu															
İkametgâh Adresi ATATÜRK MAHALLESİ SİNOP CADDESİ NO:49 GERZE/ SİNOP																	
E-Posta Adresi gamze-gul_123@hotmail.com																	
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA																	
<p>Danışman olduğum öğrencimin ekteki çalışmayı yapmasının bilimsel açıdan yararlı olacağı görüşündeyim.</p> <p style="text-align: right;"> Dr. Öğr. Üyesi. Sibel OĞUZ HAÇAT</p>																	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE																	
SAYI :		19/12/2018															
KONU: İzin isteği																	
<p>Yukarıda adı geçen öğrencinin "Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri" çalışması ve çalışması için ilgili kurumlardan izin isteği, Danışmanının da onayı ile Anabilim Dalı Başkanlığımızca uygun görülmüş olup; gerekli iznin alınması hususunu saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"> Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Bülent İBRET</p>																	
EKLER: 1 Adet Çalışma Örneği(1 Sayfa)																	

EK-2 ÖĞRENCİ FORMU

Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Öğrenci Görüşleri ile İlgili Görüşme Formu

Değerli Öğrenciler

Bu görüşme ile "**Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri**" konulu araştırma için gerekli olan bilgileri toplamak amacıyla yapılmaktadır.

Araştırmanın amaçlarına ulaşabilmesi için sizlerin görüşleri büyük önem arz etmektedir. Soruları içtenlikle, samimiyetle ve de gerçek düşüncelerinizle ifade etmeniz araştırmanın başarılı sonuçlar vermesi için önemlidir. Görüşme sonuçları belirlenen katılımcılarla görüşüldükten sonra toplu olarak değerlendirilecektir. Bütün bilgileriniz gizli tutulacak, verdiğiniz cevaplar başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Teşekkür ederim.
Garnize HANÇER
Yüksek Lisans Öğrencisi

Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Öğrenci Görüşleri

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

1. Size göre çocuk hakları nedir? Açıklayınız.

2. Çocuk haklarına yönelik ne gibi etkinlikler yapılabilir? Size bir etkinlik yapıldı mı? Yapıldıysa nasıl bir etkinlikti?

3. İstismar nedir? Karşılaştınız mı?

4. Fiziksel istismar,duygusal istismar,cinsel istismar ve ihmal nedir?

5.Çocuk istismarı ile karşılaştığınızda ne yaparsınız? Kimden destek alırsınız(Kişi, kurum)?

6.Çocuk istismarı konusunda merak ettikleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Gamze

HANÇER

Doğum Yeri ve Yılı: Sinop/1994

Medeni Hali: Bekar

Yabancı Dili: İngilizce

E-posta: gamze-gul_123@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise: Gerze Lisesi

Lisans: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2016)

Mesleki Deneyim

İş Yeri: Nida Özveren Eğitim Kurumu (2016-2017)

İş Yeri: Bozkurt Ortaokulu (2017-2018)

İş Yeri: Bozkurt Fatih İlkokulu (2018-halen)